

Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloğisi

Editör
Aşkın YAŞAR
Selçuk Üniversitesi

© Copyright 2026

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademişyen Yayınevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kağıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN	Sayfa ve Kapak Tasarımı
978-625-362-082-0	Akademişyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı	Yayıncı Sertifika No
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontolojisi	47518
Editör	Baskı ve Cilt
Aşkın YAŞAR	Vadi Matbaacılık
ORCID iD: 0000-0001-8641-6207	Bisac Code
Yayın Koordinatörü	MED089000
Yasin DİLMEN	DOI
	10.37609/akya.4189

Kütüphane Kimlik Kartı

Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontolojisi / ed. Aşkın Yaşar.
Ankara : Akademişyen Yayınevi Kitabevi, 2026.
417 s. : tablo, şekil. ; 160x235 mm.
Kaynakça var.
ISBN 9786253620820

GENEL DAĞITIM

Akademişyen Yayınevi

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara

Tel: 0312 431 16 33

siparis@akademişyen.com

www.akademişyen.com

Prof. Dr. Ferruh DİNÇER
Dr. Öğr. Üyesi Atilla ÖZGÜR
Öğr. Gör. Batuhan ŞAHİN
Anısına...

ÖNSÖZ

Veteriner hekimliği, yalnızca hayvan hastalıklarını teşhis ve tedavi eden bir meslek değil; aynı zamanda toplum sağlığını koruyan, hayvan gönencini (refahını) gözeten, çevre ve insan sağlığını bütüncül bir yaklaşımla değerlendiren çok yönlü bir bilim alanıdır. Bu yönüyle veteriner hekimliği, sağlık ve biyoloji bilimleri ile etik sorumlulukların, teknik bilgi ile toplumsal görevin birleştiği köklü ve saygın bir meslek olarak varlığını sürdürmektedir.

Veteriner fakültesine başlayan öğrenciler için ilk yıl, sadece akademik eğitimin başlangıcı değil; aynı zamanda yeni bir mesleki kimliğin inşa edilmeye başlandığı önemli bir geçiş dönemidir. Bu süreçte öğrencilerin fakülte yaşamına uyum sağlaması, mesleğin tarihsel gelişimini tanıması, deontolojik ve etik sorumlulukları kavraması ve mesleki mevzuat hakkında temel bilgi edinmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu kitap, veteriner fakültesi birinci sınıf öğrencilerine rehberlik etmek amacıyla veteriner fakültelerinin “*Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji Dersi*” müfredatlarına uygun olarak hazırlandı. Kitapta sekiz alt bölümden oluşan veteriner hekimliğine oryantasyon bölümü, öğrencilerin üniversite ve fakülte yaşamına uyumunu kolaylaştırmayı; on alt bölümden oluşan veteriner hekimliği tarihi bölümü, mesleğin geçmişten günümüze uzanan gelişim sürecini aktarmayı; üç alt bölümden oluşan deontoloji bölümü, mesleğine, meslektaşlarına ve topluma karşı değerlerin ve sorumlulukların anlaşılmasını sağlamayı ve mesleki mevzuat içeriği ile veteriner hekimliği uygulamalarının hukuki çerçevesini tanıtmayı amaçlamaktadır.

Veteriner hekimliği eğitimi, bilgi edinme sürecinin yanında sorumluluk, vicdan, mesleki duruş ve etik farkındalık kazanma yolculuğudur. Bu kitap ile öğrencilerin mesleklerini daha bilinçli, sorgulayıcı ve değer temelli bir anlayışla tanımalarına katkı sağlanması hedeflendi.

Kitap, tüm yazarların katılımıyla; Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji bilim alanının duayen hocası ve kıymetli danışmanım Prof. Dr. Ferruh Dinçer’in (02.04.1936-05.07.2025), kitabın hazırlanma sürecinde aramızdan ayrılan Dr. Öğr. Üyesi Atilla Özgür’ün (05.07.1965-02.09.2025) ve 6 Şubat depreminde kaybettiğimiz kıymetli doktora öğrencim Batuhan Şahin’in (02.04.1998-06.02.2023) aziz hatıralarına ithaf edildi.

Önsöz

Kitabın hazırlanma sürecinde bölüm yazılarıyla katkıda bulunan tüm akademisyen arkadaşlarıma, Akademisyen Yayınevi'ne ve teknik desteklerinden dolayı Dr. Emine Merve Danış'a teşekkür eder, mesleki yaşamlarına ilk adımını atan tüm öğrencilere başarı dolu, üretken ve anlamlı bir eğitim süreci dilerim. Okuyuculara küçük de olsa bir katkı sağlaması dileğiyle...

Prof. Dr. Aşkın YAŞAR

İÇİNDEKİLER

KISIM 1 VETERİNER HEKİMLİĞİNE ORYANTASYON

Bölüm 1	Yükseköğretim Kavramı, Üniversite ve Bilim	3
	<i>Aşkın YAŞAR</i>	
Bölüm 2	Veteriner Hekim Kimdir?	35
	<i>Ayşe MENTESİ</i>	
	<i>Şule SANAL</i>	
Bölüm 3	Geçmişten Günümüze Veteriner Hekimliğin Profili ve Çeşitli Uygarlıklarda Veteriner Hekime Verilen Adlar	51
	<i>Atilla ÖZGÜR</i>	
	<i>Altan ARMUTAK</i>	
Bölüm 4	Veteriner Hekimliğe Özgü Semboller, Amblemler ve Beyaz Önlüğün Anlamı	67
	<i>Aysun GÜLTEKİN</i>	
	<i>Erden Sedat ARSLAN</i>	
Bölüm 5	Hastalık Paradigmaları ve Tedavi Yöntemleri	79
	<i>Özlem YÜKSEL</i>	
Bölüm 6	Veteriner Hekimlerin İstihdam Alanları	95
	<i>Aşkın YAŞAR</i>	
	<i>Esra ÇELİK</i>	
Bölüm 7	Uluslararası ve Ulusal Veteriner Hekimliği Kurum ve Kuruluşları	121
	<i>Şule SANAL</i>	
	<i>Mehmet YÜCEL</i>	
Bölüm 8	Veteriner Hekimliğinde Güncel Yaklaşımlar ve Uygulama Alanları	141
	<i>Gökhan ASLIM</i>	
	<i>Emine Merve DANIŞ</i>	

KISIM 2 VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİ

Bölüm 9	Veteriner Hekimliği Tarihine Giriş	159
	<i>Remzi Soner CENGİZ</i>	
	<i>Çağrı Çağlar SİNMEZ</i>	
Bölüm 10	Eski Çağlarda İnsan-Hayvan İlişkisi ve Veteriner Hekimliği Mesleğinin Doğuşu	183
	<i>Serdar İZMİRLİ</i>	

Bölüm 11	Eski Uygarlıklarda Veteriner Hekimliği Uygulamaları I: Mezopotamya Uygarlıkları, Antik Mısır, Hindistan ve Çin	199
	<i>Esra ÇELİK</i> <i>Aşkın YAŞAR</i>	
Bölüm 12	Eski Uygarlıklarda Veteriner Hekimliği Uygulamaları II: Antik Yunan ve Roma'da Hayvan Sağlığı Uygulamaları	239
	<i>Emine Merve DANIŞ</i> <i>Gökhan ASLİM</i>	
Bölüm 13	Orta Çağ'da Veteriner Hekimliği Alanındaki Gelişmeler – İslam Uygarlığı Çağı	257
	<i>Ali YİĞİT</i>	
Bölüm 14	Modern Çağ Veteriner Hekimliği	267
	<i>Özlem YÜKSEL</i> <i>Erhan YÜKSEL</i>	
Bölüm 15	Modern Çağ Veteriner Hekimliğinde Bilimsel Gelişmeler	287
	<i>Erhan YÜKSEL</i>	
Bölüm 16	Türkiye'de Veteriner Hekimliğinin Gelişim Süreci I: Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Veteriner Hekimlik	301
	<i>Berfin MELİKOĞLU GÖLCÜ</i> <i>Asuman UYGUNTÜRK</i>	
Bölüm 17	Türkiye'de Veteriner Hekimliğinin Gelişim Süreci II: Cumhuriyet Döneminde Kurumsal Gelişim	315
	<i>Berfin MELİKOĞLU GÖLCÜ</i>	
Bölüm 18	Veteriner Hekimliği Biliminde İz Bırakan Uluslararası ve Ulusal Öncüler	329
	<i>Emine Merve DANIŞ</i> <i>Gökhan ASLİM</i> <i>Aşkın YAŞAR</i>	

KISIM 3 VETERİNER HEKİMLİĞİ DEONTOLOJİSİ

Bölüm 19	Veteriner Hekimliğinde Deontoloji: Kavramlar ve Yaklaşımlar.....	349
	<i>Ayşe MENTEŞ</i>	
Bölüm 20	Genel Veteriner Hekimliği Mevzuatı.....	367
	<i>Çağrı Çağlar SİNMEZ</i>	
Bölüm 21	Veteriner Hekim Andı	397
	<i>Erden Sedat ARSLAN</i> <i>Aysun GÜLTEKİN</i>	

YAZARLAR

Dr. Öğr. Üyesi Altan ARMUTAK
İstanbul Üniversitesi Cerrahpaşa Veteriner
Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD

Dr. Öğr. Üyesi Erden Sedat ARSLAN
Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD

Prof. Dr. Gökhan ASLIM
Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi,
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD

Öğr. Gör. Dr. Remzi Soner CENGİZ
Kayseri Üniversitesi Yeşilhisar Meslek
Yüksekokulu, Bitki Koruma Pr.

Dr. Öğr. Üyesi Esra ÇELİK
Afyon Kocatepe Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD

Arş. Gör. Dr. Emine Merve DANIŞ
Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi,
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD

Prof. Dr. Berfin MELİKOĞLU GÖLCÜ
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD

Dr. Öğr. Üyesi Aysun GÜLTEKİN
Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD

Prof. Dr. Serdar İZMİRLİ
Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Pamukova Meslek Yüksekokulu, Laborant ve
Veteriner Sağlık Pr.

Prof. Dr. Ayşe MENTEŞ
Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi,
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD

Dr. Öğr. Üyesi Atilla ÖZGÜR
Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi,
Emekli Öğretim Üyesi

Prof. Dr. Şule SANAL
Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD

Prof. Dr. Çağrı Çağlar SİNMEZ
Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi,
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD

Dr. Öğr. Üyesi Asuman UYGUNTÜRK
Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD

Prof. Dr. Aşkın YAŞAR
Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi,
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD

Prof. Dr. Ali YİĞİT
Dokuz Eylül Üniversitesi Veteriner Fakültesi,
Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD

Öğr. Gör. Dr. Mehmet YÜCEL
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Özalp Meslek
Yüksekokulu Gıda Teknolojisi Pr.

Doç. Dr. Erhan YÜKSEL
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD

Doç. Dr. Özlem YÜKSEL
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Veteriner
Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve
Deontoloji AD

Bölüm 1

YÜKSEKÖĞRETİM KAVRAMI, ÜNİVERSİTE VE BİLİM

Aşkın YAŞAR¹

1. Yükseköğretimin Tanımı ve Kapsamı

Genel olarak yükseköğretim, bir derece (diploma) versin ya da vermesin, ortaöğretimden sonraki eğitim-öğretim kurumlarının genel adıdır. Mevzuat kapsamında yükseköğretim, ortaöğretime dayalı ve en az dört yarı yılı içeren her kademedeki eğitim-öğretimin tamamı olarak tanımlanmakta ve ön lisans, lisans ve lisansüstü düzeylerde eğitim-öğretimin yapıldığı belirtilmektedir. Tarihsel gelişim süreci açısından bakıldığında, yükseköğretimde önemli değişim ve gelişmelerle günümüze ulaşıldığı görülmektedir.

Yükseköğretim ekonomik ve sosyal gelişmenin, ilerlemenin ve refahın lokomotifidir. Zaman içerisinde yapısı ve özellikleri değişse de bu lokomotifin rolünün artacağı kuvvetle muhtemeldir. Endüstri sonrası toplumda bir başka ifade ile “*Bilgi Toplumunda*” sürdürülebilir ilerleme ve gönenc (refah) için gerekli olan stratejik kaynaklar, bir başka ifadeyle “*Bilgi Toplumunda*”, sürdürülebilir ilerleme ve gönenc (refah) için gerekli olan stratejik kaynaklar, bilgi, iyi eğitilmiş insan ve üretim faktörlerinin daha verimli kullanılmasını sağlayan tecrübe, beceri gibi değerlerin tamamını kapsayan beşerî sermaye olup aynı zamanda bir ülkenin en büyük zenginlikleri olarak kabul edilir.

Yükseköğretim kurumları ve özellikle yükseköğretimin temel birimi olan üniversiteler, tarih boyunca bilginin üretildiği, analiz edildiği, yorumlandığı, zenginleştirildiği, eleştirildiği ve aktarıldığı kurumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca üniversitelerden genç nesillerin yeteneklerinin geliştirilmesi, kültürel ve bilimsel yeterliliklerinin artırılması, eleştirel düşünce kapasitelerinin geliştirilmesi de beklenmektedir. Yükseköğretim kurumları bilgi üretme ve aktarma, yenilikçi ve bilimsel düşünce yapısını yayma ve donanımlı insan gücü yetiştirme ve benzeri özellikleri ile toplumun geleceğine yön verme potansiyeline

¹ Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, ayasar@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8641-6207

KAYNAKLAR

- Aksoy Y. Bilim felsefesi yaklaşımıyla bilgi toplumu. İç: *II. Üniversite Kurultayı*, 1-2 Aralık 1995, Sarmal Yayınevi, İstanbul, (s. 260-271).
- Anon. *How many universities are there worldwide? 2025 Statistics*. [Online] Available from: <https://en.uhomes.com/blog/how-many-universities-are-there-worldwide> [Accessed: 31st July 2025].
- Anon. “Üniversite’ye bakış” ve “Nasıl bir KTÜ?” (17/7/2025 tarihinde <https://web.itu.edu.tr/tahsin/tahsiny/NasilBirUniversite.htm> adresinden ulaşılmıştır).
- Anon. *Dünyadaki veteriner hekimlik fakülteleri*. (31/7/2025 tarihinde <https://veterinerhekim.com.tr/dunyadaki-veteriner-hekimlik-fakulteleri/> adresinden ulaşılmıştır).
- Anon. *Üniversite nedir?* (02/7/2025 tarihinde <https://www.maarifin.sesi.com/universite-nedir/> adresinden ulaşılmıştır).
- Antalyalı ÖL. Tarihsel süreç içerisinde üniversite misyonlarının oluşumu. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2007;2(6): 25-40.
- Delbanco A. *Collage: What it was, is, and should be*. New Jersey: Princeton University Press; 2012.
- Dikici R. *Dört İstanbul*. İstanbul: Remzi Yayınevi; 2015.
- Erdem AR. Üniversitenin var oluş nedeni (Üniversitenin misyonu). *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2005;17(17): 75-86.
- Güleç İ. *Üniversite fikriyatı: Geçmişten geleceğe üniversitelerin dönüşümü*. İlke İlim Kültür ve Eğitim Vakfı, EPAM Analiz Raporu-6. (17/07/2025 tarihinde https://ilke.org.tr/files/netstk/50/web/115/2224/dosyalar/analiz_raporu_6.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Günay D, Günay A. 1933’ten günümüze Türk yükseköğretiminde niceliksel gelişmeler. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*. 2011;1(1): 1-22. doi:10.5961/jhes.2011.001
- Gürüz K. *Dünyada ve Türkiye’de yükseköğretim: Tarihçe ve bugünkü sevk ve idare sistemleri*. Ankara: ÖSYM Yayınları; 2003.
- Günay D. *Üniversite nedir?* (02/07/2025 tarihinde <https://www.haber.turk.com/tubitak-ansiklopedi/universite-nedir?page=3> adresinden ulaşıldı)
- Güzel E. *Cumhuriyet’ten günümüze üniversiteler bilim ve teknoloji politikaları*. Adana: Nobel Kitabevi; 2005.
- Hatiboğlu MT. Üniversitelerimizin gelişimi ve sorunları: 1933 Üniversite Devrimi, Malche Raporu ve YÖK. İç: *II. Üniversite Kurultayı*, 1-2 Aralık 1995, Sarmal Yayınevi, İstanbul, (s. 96-102).
- Hatiboğlu MT. *Türkiye üniversite tarihi*. Ankara: Selvi Yayınevi; 2000.
- İflazoğlu Saban A, Saban A. Üniversitenin kuruluş ve öğretim amacı ne olmalıdır? Bir analiz çalışması. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 2016;3(2): 43-53.
- Keohane NO. *Higher Ground: Ethics and leadership in the Modern University*. Durham, USA: Duke University Press; 2006.
- Korkut H. *Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde üniversite reformları*. *Milli Eğitim Dergisi*, 2003; 160 (02/07/2025 tarihinde https://dhgm.meb.gov.tr/yayimlar/dergiler/Milli_Egitim_Dergisi/160/korkut.htm adresinden ulaşılmıştır).
- Küçükcan T, Gür BS. *Türkiye’de yükseköğretim: Karşılaştırmalı bir analiz*. Ankara: SETA Yayınları V, Pelin Ofset; 2010.
- Lukovics M, Zuti B. Successful universities towards the improvement of regional competitiveness: Fourth generation universities. *European Regional Science Association (ERSA) 53th Congress*, 27-31 August 2013, Palermo, Italy, (pp: 1-17).
- Lukovics M, Zuti B. New functions of universities in century XXI towards “Fourth Generation” universities. *Journal Transition Studies Review*. 2015;22(2): 33-48. doi:10.14665/1614-4007-22-2-003
- Marangoz C. Birinci sınıf üniversite’nin önemi ve özellikleri. *SD Sağlık Düşüncesi ve Tıp Kültürü Dergisi*. 2019;50: 69-71.
- Marangoz C. *Çağdaş üniversite*. Ankara: Yarınlar İçin Düşünce Platformu; 2008.

- Özluoğlu L. *Dünyanın en eski 10 üniversitesi 2021*. (01/07/2025 tarihinde <https://www.hotcourses-turkey.com/study-abroad-info/destination-guides/dunyanin-en-eski-universiteleri/> adresinden ulaşılmıştır).
- Readings B. *The university in rains*. Cambridge, USA: Harvard University Press; 1996.
- Resmî Gazete. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu. 06/11/1981 tarih ve 17506 Sayılı Resmî Gazete.
- Resmî Gazete. *Üniversitelerde Akademik Teşkilât Yönetmeliği*. 18/02/1982 tarih ve 17609 Sayılı Resmî Gazete.
- Resmî Gazete. *Veteriner Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği*. 02/05/2018 tarih ve 30409 sayılı Resmî Gazete.
- Saklı AR, Akdoğan Akbulut HT. Dünyada üniversitelerin tarihi gelişimi. Saklı AR (Ed.) *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Öğrenci ve Akademisyenleri ile Rize Halkının Karşılıklı Algı ve Beklentileri* içinde. Ankara: Ankara Ofset Basım Matbaacılık; 2017. s. 9-49.
- Sargın S. Türkiye’de üniversitelerin gelişim süreci ve bölgesel dağılımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2007;3(5): 133-150.
- Şimşek M. *Tartışmaların odağındaki kurum üniversiteler (Darülfünundan günümüze)*. İstanbul: ALFA Basım Yayım; 2018.
- Wissemma JG. *Üçüncü kuşak üniversitelere doğru: Geçiş döneminde üniversiteleri yönetmek*. İstanbul: Özyeğin Üniversitesi Yayını; 2009.
- World Veterinary Association (WVA) (2025) *Universities, institutions, colleges and schools awarding veterinary degrees*. Available from: <https://www.worldvet.org/education.php> (Accessed 2nd July 2025).
- Yamaç K. *Bilgi toplumu ve üniversiteler*. Ankara: Eflatun Yayınevi; 2009.
- YÖKBYS (2025) *Türlerine Göre Birim Sayıları Raporu*. (14/07/2025 tarihinde <https://istatistik.yok.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır.).

Bölüm 2

VETERİNER HEKİM KİMDİR?

Ayşe MENTEŞ¹
Şule SANAL²

Giriş

Uygarlık tarihinde insanların hayatta kalabilmek için çözmek zorunda oldukları problemler ve bunların nasıl çözüldüğüne ilişkin ayrıntılar ele alınmaktadır. Bu zorluklar insan toplulukları arasında iş birliğini geliştirip, dayanışmayı artırmıştır. Özellikle tarımsal hayata geçiş ve hayvanların evcilleştirilmesi, gıdanın avcı-toplayıcı üretim biçimine oranla bollaşmasını mümkün kılmış, nüfusun artmasını sağlamıştır. Hayvanların insanlık tarihinde nasıl önemli aktörler olarak işlev gördükleri ve zaman içinde hayvan yetiştiriciliği ile hastalıklarının tedavisi konularının insanlık için önemi açıkça anlaşılmıştır. Hayvanların ihtiyaçları tarım toplumlarının coğrafi yayılımını belirlemiş ve şehirleri yapılandırmıştır. Hayvan gücü sanayileşmeyi, insan göçlerini ve savaşları desteklemiştir. Hayvan davranışları ve insanlarla olan etkileşimleri, şifacıların çalışmalarını hem yönlendirmiş hem de sınırlamıştır.

Arkeolojik kanıtlar ve yazılı belgeler hayvan hastalıklarının ilk uygarlıklar döneminde de bulunduğunu ve çağın bilgi düzeyi ve inanç yapısı çerçevesinde tedavi uygulamaları olduğunu göstermektedir. Ayrıca tarihsel olarak 19. yüzyıla kadar at hekimliği öne çıkmış; diğer çiftlik hayvanlarında salgın hastalıklar ortaya çıktıkça ve mikrop teorisi anlaşıldıkça diğer çiftlik hayvanlarının hastalık ve tedavileri de mesleğin alanına dahil olmuştur. 20. yüzyılın ikinci yarısında evlerde köpek ve kedilerle birlikte yaşamının daha yaygın hale gelmesiyle pet hayvanlarının sağlıkları da bu kapsamda yerini almıştır.

¹ Prof. Dr., Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, mentesa41@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-8402-7291

² Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, suleo@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5703-5752

Ekonomik Standardizasyon: Fakülte kontenjanlarının planlanması ve taban ücret tarifelerinin denetimiyle mesleki itibar ve gelir düzeyi korunmalıdır.

Psikososyal Destek: Eğitim müfredatına İletişim Becerileri, Stres Yönetimi ve Hukuki Okuryazarlık dersleri eklenmeli; meslek odaları bünyesinde akran destek grupları kurulmalıdır.

Sonuç olarak, veteriner hekimlik toplum sağlığı (Tek Sağlık) için vazgeçilmez bir disiplindir. Veteriner hekimin ruh sağlığı, hukuki güvenliği ve ekonomik refahı sağlandığında; küresel olarak sadece hayvan sağlığı değil, gıda güvenliği ve halk sağlığı da güvence altına alınmış olacaktır.

KAYNAKLAR

- Alat Er AD, Aslım G. Veteriner hekimliğinde malpraktis. Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Bülteni, 2021;12(2), 89-104.
- American Veterinary Medical Association. *Model veterinary practice act*. AVMA Press, 2021.
- American Veterinary Medical Association. *No dire shortage of veterinarians anticipated in coming years*, 2024. <https://www.avma.org/news/no-dire-shortage-veterinarians-anticipated-coming-years>
- American Veterinary Medical Association. 2025 AVMA report on the economic state of the veterinary profession. Schaumburg (IL): American Veterinary Medical Association; 2025. ISBN: 979-8-9877127-7-1.
- Aral Y, Cevger Y, Demir B, Aydın E. Ankara ili evcil hayvan veteriner kliniklerinin yönetsel ve ekonomik açıdan değerlendirmesi. Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 2010; 16(3), 503-508.
- Aslım G, Yaşar A, Tekindal MA, Çelik E, Yiğit A. Factors affecting elective course preferences of veterinary school students in Türkiye. Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi, 2023;29 (1): 55-62. DOI: 10.9775/kvfd.2022.28489
- Babaoğlu ÜT, Cevizci S, Arslan M. İstanbul'da çalışan veteriner hekimlerin iş doyumu ve tükenmişlik düzeyleri. *Kafkas Univ Vet Fak Derg*, 2012;18(4), 599-604.
- Baines AE, Errecaborde K, Ames TR, et al. One Health as a Core Component of Veterinary Medicine. *Journal of Veterinary Medical Education*, 2024; 51(2), 176-184.
- Bonnaud L, Fortané N. 21st century vets: professional dynamics in the era of One Health. *Review of Agricultural, Food and Environmental Studies*, 2021;102,121-124. <https://doi.org/10.1007/s41130-021-00141-3>
- Burgos Cáceres S. The roles of veterinarians in meeting the challenges of health and welfare of livestock and global food security. *Veterinary Research Forum*. 2012;3(3):155-157.
- Dunlop RH, Williams DJ. *Veterinary Medicine: An Illustrated History*, Mosby Year Book, Inc., Missouri, USA, 1996.
- Figley CR, Roop RG. *Compassion fatigue in the animal-care community*. Humane Society Press, 2006.
- Gibbsi SEJ, Gibbs, EPJ. The historical, present, and future role of veterinarians in One Health., *Current Topics in Microbiology and Immunology*, 2012; 365, 31-47. doi: 10.1007/82_2012_259.
- Gordon S, Parkinson T, Byers S, et al. The Changing Face of Veterinary Professionalism—Implications for Veterinary Education. *Education Sciences*. 2023;13(182).
- Kars F, Özkul M. Yaşam Tarzı Göstergesi Olarak Meslekler. *J Sociol Context*. 2021;2(1):37-63.
- Kızıltepe A. Türkiye de Klinik Veteriner Hekimliği Uygulamalarında Karşılaşılan Deontolojik-Etik Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2010.

- Kipperman BS, Kass PH, Rishniw M. Factors that influence small animal veterinarians' opinions and actions regarding cost of care and effects of economic limitations on patient care and outcome and professional career satisfaction and burnout. *Journal of the American Veterinary Medical Association*, 2017; 250(7), 785-794.
- Kiran D, Sander WE, Duncan C. Empowering Veterinarians to Be Planetary Health Stewards Through Policy and Practice. *Frontiers in Veterinary Science*. 2022;9:775411.
- McEachern MM, Weedon GR. Modern trends in veterinary malpractice: How our evolving attitudes toward non-human animals will change veterinarian medicine. *Animal Law*, 2004; 10(125), 125-161.
- McVey S, Shi J. Vaccines in Veterinary Medicine: A Brief Review of History and Technology. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 2010;40(3):381-392.
- Mullan SM, Fawcett A. The roles of veterinarians in meeting the challenges of health and welfare of livestock and global food security. *Veterinary Record Open*. 2015;2(1):e000091.
- Osborne D. The corporatization of veterinary medicine. *The Canadian Veterinary Journal*, 2023; 64(5), 483.
- Özgüler Z, Aslan D. Knowledge and perceptions of physicians and veterinarians about One Health in Türkiye. *Eastern Mediterranean Health Journal*, 2023; 29(10), 767-774
- Rollin BE. *An introduction to veterinary medical ethics: Theory and cases*. Blackwell Publishing, 2006.
- Serpen A. Tek Sağlık. İçinde: COVID-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu. Türk Tabipleri Birliği; 2020. s. 1-43.
- Smith R, Pinchbeck G, McGowan C, et al. Becoming a matter of veterinary concern. *Frontiers in Veterinary Science*. 2024;11:1355996.
- Smithcors JF. Veterinary Medicine and Civilization. *The Centennial Review of Arts & Science*. 1957;1(3):286-302.
- Stoewen DL. Moving from compassion fatigue to compassion resilience Part 2: Understanding compassion fatigue. *The Canadian Veterinary Journal*, 2019;60(9), 1004.
- Stoewen DL. Compassion Fatigue in the Animal Care Community. In *The Comprehensive Guide to Interdisciplinary Veterinary Social Work* (pp. 47-89). Cham: Springer International Publishing, 2022.
- Türk Veteriner Hekimleri Birliği. III. *Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı sonuç raporları*. Ankara: TVHB; 2010. https://tvhb.org.tr/wp-content/uploads/2019/03/III_TVHB_Kurultay_Sonuc_Raporlari.pdf Erişim tarihi 10.02.2026
- Türk Veteriner Hekimleri Birliği. *İnternet ortamında veteriner tıbbi ürün satışı ve tanıtımı yapılması*. Ankara: TVHB; 2021. <https://tvhb.org.tr/2021/11/25/internet-ortaminda-veteriner-tibbi-urun-satisi-ve-tanitimi-yapilmasi-2/> Erişim tarihi 10.02.2026
- Türk Veteriner Hekimleri Birliği. *Türkiye'de veteriner hekimlik: Mevcut sorunlar ve çözüm önerileri raporu*. TVHB Yayınları, 2023.
- Türk Veteriner Hekimleri Birliği. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği*. Resmi Gazete. 2006; Sayı: 26231. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2006/07/20060717-4.htm>. Erişim tarihi 10.02.2026
- Veteriner Hekimler Derneği. *Veteriner hekimliği mesleği ve sorunları raporu*, 2014. <https://vethekimler.org.tr/Eklenti/3,y4pdf.pdf?0> Erişim tarihi 10.02.2026
- World Organisation for Animal Health. *Strengthening Veterinary Services Through the OIE PVS Pathway*. Paris: World Organisation for Animal Health; 2019.
- World Organisation for Animal Health. *Forum insights report 2024: Is WOAHA ready for the future?* <https://www.woah.org/app/uploads/2024/12/2024-en-forum-insights-report-is-woah-ready-for-the-future.pdf>. (Erişim tarihi: 26.02.2026)
- Yeates J. *Animal welfare in veterinary practice*. John Wiley & Sons, 2012.
- Yerlikaya N. *Avrupa Birliği Standartları Çerçevesinde Türkiye'de Veteriner Hekimliği Öğretimi Üzerine Bir Araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 2015.

- Yıldırım S, Melikoğlu Glc B. A study on veterinary faculty students' opinions on ethics education and career choices: a case of Ondokuz Mayıs University. *Veterinary Medicine and Science*, 2024;10(6), e70086. doi: 10.1002/vms3. 70086. PMID: 39422114
- Yıldırım S, Melikoğlu Gölcü B, Mercan M. Samsun Sinop Veteriner Hekimler Odasına İntikal Eden Őikyet Dosyalarının Değerlendirilmesi. *Van Veterinary Journal*, 2025;36(1), 1-7.
- Yiğit A. (2024). Veteriner Hekim Terimi. İ: Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği (Ed. Abdullah zen) Güneş Tıp Kitabevleri, s. 7-11, Ankara.
- Yükseköğretim Kurulu. Veteriner (SAY) | TYT-AYT Net Sihirbazı. Ankara: YK Atlas; 2026. Erişim adresi: <http://yokatlas.yok.gov.tr/netler-tablo.php?b=17371> (Erişim tarihi: 26.02.2026)

Bölüm 3

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE VETERİNER HEKİMLİĞİN PROFİLİ VE ÇEŞİTLİ UYGARLIKLARDA VETERİNER HEKİME VERİLEN ADLAR

Atilla ÖZGÜR¹
Altan ARMUTAK²

Hayvanların Evcilleştirilmesinden Veteriner Hekimliğin Doğuşuna

Veteriner hekim, hayvan hastalıklarının tanı ve tedavisi, hayvan ıslahı, hayvan refahı, gıda güvenliği ve halk sağlığı alanlarında görev yapan bir uzman hekimdir. Daha geniş bir ifadeyle, veteriner hekim, evcil ya da vahşi tüm hayvan türlerinin sağlığının korunması, hastalıklarının tanı ve tedavilerinin gerçekleştirilmesi ile soyu tükenen vahşi hayvanların muhafazası, evcil hayvanların üretimi, ıslahı ve hayvansal ürünlerin üretiminden tüketimlerine kadar olan tüm süreçlerinin izlenmesinden sorumlu, halk sağlığını ve hayvan refahını koruyan yetkili tek meslek üyesidir. Bir başka deyişle, veteriner hekimliği gezegenimizde insanın sağlıklı ve güvenilir hayvansal gıda ile beslenmesi de dahil olmak üzere insan dışında kalan diğer hayvan türlerine hizmet sunan tek meslek dalıdır. Veteriner hekimliğin kuramsal olarak dünya tarihinde Neolitik Çağ'da ve günümüzden yaklaşık olarak 15.000 yıl önce, hayvan türlerinin evcilleştirmeye başlamasıyla ortaya çıktığı kabul edilir. Bu nedenle veteriner hekimlik, dünya tarihinin en eski ve köklü mesleklerinin arasında sayılabilir.

Aynı doğada yaşayan insan ve hayvanların ilişkileri tarih öncesi döneme kadar uzanır. Bu evcilleştirmeden de çok öncedir. Bu dönemde, insan-hayvan ilişkilerinin derinliği yoktur ve temelde av ile avcı arasında kurulan ve besin gereksiniminin karşılanmasına dayanan bir süreç söz konusudur. Fransa ve

¹ Dr. Öğr. Üyesi. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Emekli Öğretim Üyesi, ORCID iD: 0000-0002-8450-282X

² Dr. Öğr. Üyesi. İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, armutak@iuc.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0643-7492

KAYNAKLAR

- Akalın, C. Taş Devrinden Kapitalizme Uygarlıklar. Tarihçi Kitabevi; 2015. S. 11-411. İstanbul.
- Anonymous. Dorland's Illustrated Medical Dictionary. 24th. Edition. W.B. Saunders Company. 1965. Philadelphia and London.
- Armutak, A. Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi I-Memeli Hayvanlar, *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*; 2002. vol.28, no.2, pp.411-427.
- Armutak, A. İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesinin Kuruluşu ve İlk On yıllık (1972-1982) Gelişimi, *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*; 2002. vol.28, no.2, pp.429-445.
- Armutak, A. Doğu ve Batı Mitolojilerinde Hayvan Motifi II-Sürüngenler, Balıklar, Kanatlılar ve Mitolojik Hayvanlar, *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*; 2004. vol.30, no.2, pp.143-157.
- Armutak, A. Eskiçağ Uygarlıklarında Kurban edilen Hayvanlar üzerine bir araştırma, *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*; 2004. vol.30, no.2, pp.169-180.
- Armutak, A. Yahudi ve Hristiyan Dini Kutsal Kitaplarında Hayvan Hakları, *İstanbul Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*; 2008. vol.34, no.1, pp.39-55.
- Armutak, A. Veteriner Hekimliği Tarihi Ders Notları; 2010. İstanbul.
- Armutak, A. Uygarlık Tarihi Ders Notları; 2015. İstanbul.
- Bekman, M. Veteriner Tarihi. Ankara Basım ve Ciltevi; 1940. Ankara.
- Dunlop, R., Williams, D.J. Veterinary Medicine. An Illustrated History. Mosby-Year Book. Inc. 1966. Missouri.
- Erk, N. Tarih Boyunca Veteriner Hekime Verilen Adlar. *Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi*; 1959. 29 (151):189-194.
- Erk, N. Veteriner Tarihi. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları: 195, Ders Kitabı. Ankara Üniversitesi Basımevi; Ankara. 1966.
- Gibbs EPJ. The evolution of One Health: a decade of progress and challenges for the future. *The Veterinary record*. 2014; 174(4): 85-91.
- Lucas, H.S. A Short History of Civilization. The Maple Press Company. 1953. New York.
- Özgür, A. Veteriner Hekim terimi üzerine tarihsel bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*;1997. 44(1-8) 97-104.
- Serpen, A. Tek Sağlık. *Türk Tabipler Birliği Covid-19 Pandemisi Altıncı Ay Değerlendirme Raporu*. 2020. 683-699.
- Sıddıq, A.B. Tarih Öncesi Toplumlarında İnsan-Hayvan İlişkisi ve Anadolu Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Faunası. Çizgi Kitabevi. 2019. Konya.
- Şahin, M., Yaşar, A. Eskiçağ'da Çin'de Veteriner Hekimliği. 11. *International Biltek Congress on current developments in science, technology and social sciences. Proceedings Book*, May 25-26, 2025. 163-177. www.biltek.org Ankara/Türkiye.
- Zinsstag J, Schelling E, Waltner-Toews D, Tanner M. From "one medicine" to "one health" and systemic approaches to health and well-being. *Preventive Veterinary Medicine*. 2011; 101(3): 148-156.

Bölüm 4

VETERİNER HEKİMLİĞE ÖZGÜ SEMBOLLER, AMBLEMELER VE BEYAZ ÖNLÜĞÜN ANLAMI

Aysun GÜLTEKİN¹
Erden Sedat ARSLAN²

Giriş

Sembol ya da amblem, yazılı veya görsel iletişimde soyut bir kavramı temsil eden işarettir. Yunanca symbolon sözcüğü “iki unsuru bir araya getirerek anlam oluşturmak” anlamına gelir. Hayvanların güç, bilgelik ve cesaret gibi özellikleri, onları tarih boyunca sembolik temsillerde sıkça kullanılan figürler hâline getirmiştir.

Sağlık alanında yılan figürü özel bir yere sahiptir; antik çağlardan bu yana bilgelik, yenilenme ve şifayı simgeler. Asklepios’un asası ve Hermes’in Caduceus’u bu geleneğin en bilinen örnekleridir. Günümüzde asa, yılan, meşale, kalem ve kadeh gibi semboller tıp, eczacılık, hemşirelik ve veteriner hekimlik gibi sağlık mesleklerini temsil eder. Bu semboller hem tarihsel birikimi hem de insan sağlığına adanmışlığı yansıtan güçlü işaretlerdir.

1. Sağlık Alanında Kullanılan Semboller:

1.1. Asklepios’un Asası ve Tıpta Yılan Figürünün Sembolik Anlamı ve Tarihçesi

Tıbbın en köklü sembollerinden biri olan yılan figürü, insanlık tarihinin ilk dönemlerinden beri sağlık, bilgelik ve ölümsüzlükle ilişkilendirilmiştir. Antik çağlarda yenilenme ve yaşam döngüsünün simgesi kabul edilen yılan hem fiziksel hem de ruhsal şifayı temsil eder. Yunanca pharmakon sözcüğünün “zehir” ve “ilaç” anlamlarını bir arada barındırması, bu ikili sembolizmi güçlendirmiştir.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, aysunkoc@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0856-9069

² Dr. Öğr. Üyesi, Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, sedat@dr.com, ORCID iD: 0000-0002-5242-6287

KAYNAKLAR

- Akdoğan I. Tıp Sembolünün Tarihçesi Üzerine Bir Değerlendirme. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi. 2022;12(3): 456–463. doi: 10.31020/mutfd.1150014
- Anonim. Erden Sedat Arslan kişisel fotoğraf albümü. 2015.
- Aslan B. Sembol. Tübitak Ansiklopedi, Tübitak Bilim ve Toplum Başkanlığı, Popüler Bilim Yayınları; 2022.
- Aydın E. Tıpta Yılan Sembolü. Dünya ve Türk Tıp Tarihi. Güneş Kitabevi Ltd. Şti; 2006. p. 65–66.
- Balacci, S, Ciochina V, Balan I. The Rod of Asclepius – Symbol of Healing. Acta et Commentationes, Exact and Natural Sciences. 2025;19(1): 174–190. doi: 10.36120/2587-3644.v19i1.174-190
- Blumhagen DW. The Doctor's White Coat: The Image of the Physician in Modern America. Annals of Internal Medicine. 1979;91(1): 111–116.
- Bohigian G. The Caduceus vs. Staff of Aesculapius – One Snake or Two? Missouri Medicine. 2019;116(6): 476–477.
- Campbell J. Doğu Mitolojisi (Çev. K. Emiroğlu). Ankara: İmge Yayınları; 1993.
- Cestnik V. The Cover and Logo of Slovenian Veterinary Research Contains the Rod of Asclepius. Slov Vet Res. 2023;60(2): 49–53. doi: 10.26873/SVR-1750-2023
- Chowdhury AR, Islam NF, Akhta AA. Historical Review of Single and Double Snake Medical Symbol: Which Should Be Used? J Rang Med Col. 2024; 9(2): 89–93.
- Furniss M. Art in Motion: Animation Aesthetics. John Libbey & Company Limited, California, 1998, 68.
- Genç SV. Beyaz Önlük. İçinde: Özer, A. (Ed.), Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği. Ankara: Güneş Tıp Kitabevi; 2024. p. 11–14.
- Grainger B. A Survey of Symbols of Medicine and Veterinary Medicine. Macdonald Campus Library, McGill University, Third International Conference of Animal Health Information Specialists, London. 2000.
- Güner E, Şeker KG, Güner Şİ. Why is the Medical Symbol a Snake? İstanbul Med J. 2019; 20(2): 172–175. doi: 10.4274/imj.galenos.2018.65902
- Hausmann WWJ. The Discovery of Chiron's Cave, a Prehistoric School of Medicine for Animals and Humans. The Canadian Veterinary Journal. 1988; 29(10): 857.
- Jones VA. The White Coat: Why Not Follow Suit? JAMA. 1999; 281(5): 478. doi:10.1001/jama.281.5.478-JMS0203-5-1
- Katsaras G, Chatziravdeli V, Katsaras D. Caduceus: A Medical Symbol of Deception, or Is There More to That? Archives of Iranian Medicine. 2020; 23(8): 573–577.
- Koç A, Küçükaslan Ö. Türkiye'de Veteriner Hekimliği Ambleminin Tarihsel Gelişimi. Vet Hekim Der Derg. 2008; 79(3): 31–36. doi: 10.34172/aim.2020.65
- Mark SH. The Doctor's White Coat: An Historical Perspective. AMA Journal of Ethics. 2007; 9(4), 310–314. doi: 10.1001/virtualmentor. 9.4.mhst1-0704
- Özcan BÖ. Hayvan Sembolleri ve Marka Maskotlarında Kullanımı. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi. 2014;11(27): 53–68.
- Piercy, J. Semboller (Çev. C. C. Tarımcıoğlu). İstanbul: Maya Kitap; 2021. ISBN: 978-605-7605-62-7
- Ramoutsaki A, Haniotakis S, Tsatsakis AM. The Snake as the Symbol of Medicine, Toxicology and Toxinology. Vet Hum Toxicol. 2000; 42(5): 306–308.
- Sanal Ş, Menteş Gürlü A. A Sample Case on Animal Rights Studies: “Red Star” Mercy Among Arms. Ankara Üniv Vet Fak Derg. 2018; 65: 335–339.
- Shetty A, Shetty S, Dsouza O. (2014). Medical Symbols in Practice: Myths vs Reality. Journal of Clinical and Diagnostic Research. 2014; 8(8): 12–14. doi: 10.7860/JCDR/2014/10029.4730
- Smithcors JF. (1978). Chiron, Apsyrus and Carlo Ruini: Veterinary Medicine from Mythology to the Nuclear Age. Modern Veterinary Practice. 1978; 59(6): 433.
- Williams NW. (1999). Snakes, Staffs, and Medical Symbols. JAMA. 1999; 281: 475.

Bölüm 5

HASTALIK PARADİGMALARI VE TEDAVİ YÖNTEMLERİ

Özlem YÜKSEL¹

Giriş

İnsanlık tarihi, insanoğlunun, görünen ve görünmeyen düşmanlarla yaşamayı öğrenme ve hayatta kalma serüveninin izlerini taşımaktadır. Bu serüvende sahnede bazen salgın, bazen kıtlık, bazen doğa ve iklim koşulları, bazen hayvanlar ve bazen de yaşamı sonlandıran ama ne olduğu tanımlanamayan olaylar yer almıştır. İnsanoğlu gördükleri, duydukları, hissettikleri karşısında korkmuş; bu korku onu çözüm arayışına yöneltmiş ve doğayı, canlıları, kendini gözlemleyerek yaşamı anlamlandırmaya çalışmıştır. Bu anlam arayışı içerisinde hem kendinin hem de suyun, toprağın, havanın, bitkilerin, hayvanların bir uyum ve ahenk içinde olduğunu keşfetmiştir. Bu bütünlüğün hassas dengelerle varlığını devam ettirdiğini ve küçük bir değişiklik ile başkalaşabildiğini fark etmiştir. Ve dolayısıyla insanoğlunun kendi bedeninin sınırlılıklarını, değişebilirliğini fark etmesi, korunma ve dengenin sürdürülebilirliğinin önemini kavramasına sebep olmuştur. Bu denge ve uyum sadece düşünsel bir uzamdan ibaret olmayıp canlı organizma için kabul edilen “*normal*” halin korunması ve devamlılığının sağlanması ilkesini de kapsamıştır.

Bu bölümde, hastalıkların oluşumu ve algılanış biçimleri ile iyileştirme-iyileştirme ve tedaviye yönelik yaklaşımlar kronolojik akışla sunuldu.

Hastalık Kavramının Tarihsel Evrimi

Tıbbın doğuşu ile ilgili süreç tam olarak netleştirilememesine karşın insanın iyileştirme isteğiyle gerçekleştirdiği arayış çabasının, tıbbın temelini oluşturduğu söylenebilir. Bu nedenle, tıbbın insanlık bilinci ve tarihi kadar eski olduğu ileri sürülebilir. Zamanla tıp, hastalık ve hekim kavramları hem biyolojik hem de

¹ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, ozlemdogan20@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-0635-3256

durumlarda uygulanan “*cerrahi tedavi*” ve ilaçların doğru (seçim, doz, süre ve uygulama ilkeleri) kullanıldığı “*farmakolojik tedavi*”yi kapsar. Bu yöntemler çoğu zaman birlikte kullanılarak “*kombinasyon tedavisi*” şeklinde de uygulanmaktadır. Ayrıca hastanın türü, yaşı ve fizyolojik durumu dikkate alınarak uygulanan “*bireyselleştirilmiş (hastaya özgü) tedavi*”; tedavi kararlarının bilimsel çalışmalar, klinik rehberler ve klinik deneyim temeline dayalı alındığı “*kanıta dayalı tedavi*” yaklaşımlarından da yararlanılmaktadır. Böylece hem tedavinin etkinliği artırılmış hem de hayvan refahı, gıda güvenliği ve antibiyotik direnci gibi kritik konular göz önüne alınmış olmaktadır.

KAYNAKLAR

- Anonim. *Biology* 2018. (05/12/2025 tarihinde <https://www.encyclopedia.com/science-and-technology/biology-and-genetics/biology-general/biology> adresinden ulaşılmıştır).
- Adıvar AA. *Tarih Boyunca İlim ve Din (Bilim ve Din)*. İstanbul: Remzi Kitabevi; 1987.
- Aydın E. *Dünya ve Türk Tıp Tarihi*. 2. Baskı. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri; 2021.
- Bardakçı T. *İnsanı Geliştirmeye Yönelik Uygulamalar Üzerine Normatif Bir Analiz*. Yüksek Lisans Tezi; İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul; 2018.
- Bayat AH. *Tıp Tarihi*. İstanbul: Üçer Matbaacılık; 2016.
- Bayram D. Tıp Tarihi Nedir? *Yeni Tıp Tarihi Araştırmaları*, 2023; 26 (28): 163-167.
- Dirican R, Bilgel N. *Halk Sağlığı (Toplum Hekimliği)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi; 1993.
- Doğan M. *Antropolojik Bakış Açısıyla Zoofarmakognozi, Geleneksel Halk Tıbbı ve Primitif Tıp İlişkisi*. Yüksek Lisans Tezi; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Van; 2020.
- Doğan Ö. Veteriner Hekimliği Tarihinde Hijyen ve Profilaksi. In: II. *Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu*. Yaşar A, Yiğit A, İzmirli S. (ed.), 24–26 Nisan 2008, Konya, Türkiye, s. 95-116.
- Elmacı İ. Sımyadan Kimyaya: Osmanlı İmparatorluğunda Teknoloji. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*, (2018); XIX (2): 265-287.
- Eren N. *Çağlar Boyunca Toplum Sağlık ve İnsan*. Ankara: Gelişim Yayıncılık; 1996.
- Erk N. Veteriner Tababeti Tarihine Kısa Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 1957; 4 (3-4): 139-144. https://doi.org/10.1501/Vetfak_0000001736
- Erk N. *Veteriner Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1966.
- Karagöz Ş. *Bilimin Işığında Osmanlıdan Cumhuriyete Tıp ve Sağlık Kurumları*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları; 2000.
- Özen A. Denge. Özen A (ed.) *Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği* içinde. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri; 2024. s. 73-79
- Özen A. Hastalık Paradigmaları-Veteriner Hekimliği Tarihi Ders Sunusu. *Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji ABD*; 2006.
- Özen R. Tedavi Kavramı ve Tedavi Yaklaşımlarının Tarihsel Evrimi (Dini-Sihri, İlgüdüsel, Deneysel, Bilimsel Tedavi). Özen A (ed.) *Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği* içinde. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri; 2024. s. 81–85.
- Petrucelli RJ, Lyons SA. *Çağlar Boyu Tıp*. Çev. Nilgün Güdücü. İstanbul: Omaş Ofset; 1997.
- Sart G. Veteriner hekimlik: Geleceğin parlayan meslekleri. (20/04/2026 tarihinde <https://gamzesart.com/veteriner-hekimlik-gelecegin-parlayan-meslekleri> adresinden ulaşılmıştır).
- Serpen A. Tek sağlık. (28/01/2026 tarihinde [chrome-extension://efaidnbmnribpcajpcglclefindm-kaj/](https://efaidnbmnribpcajpcglclefindm-kaj/) https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part78.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Sevimli Ş. *Anadolu Uygarlıklarında Temizlik Kavramı ve Uygulamalarının Evrimi*. Doktora Tezi; Çu-

- kurova Üniversitesi, Adana; 2005.
- Shurkin J. Animals that self-medicate. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 2014; 111 (49): 17339-17341. doi.org/10.1073/pnas.1419966111
- Siddiq AB. *Tarihöncesi Toplumlarda İnsan-Hayvan İlişkisi*. İstanbul: Çizgi Kitabevi; 2019.
- Smithcors FJ. *Evolution of the Veterinary Art*. London: Baillière, Tindall and Cox; 1958.
- Tuğlacı P. *Tıp Sözlüğü*. İstanbul: Okan Yayıncılık; 1987.
- Türk Dil Kurumu. *Türkçe Sözlük*. 9. Baskı. Ankara; 1998.
- Uygur HK. *Ekinden Ekin Biçenler: Bitkisel Hekimlik ve Kültürü*. Çanakkale: Paradigma Akademi; 2022.
- Uzluk FN. *Genel Tıp Tarihi*. İstanbul: Güzel İstanbul Matbaası; 1958.
- Yıldız S. *Anadolu ve Tarih Öncesi Çağlar*. Ankara: İksad Publishing; 2019.
- Yiğit A. Klinik Öncesi Bilimler. Özen A (ed.) *Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği* içinde. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri; 2024. s. 97-106.

Bölüm 6

VETERİNER HEKİMLERİN İSTİHDAM ALANLARI

Aşkın YAŞAR¹
Esra ÇELİK²

Veteriner hekimlik mesleği, yalnızca hayvan hastalıklarının teşhisi ve tedavisiyle sınırlı olmayıp; halk sağlığı, gıda güvenliği, çevre sağlığı ve biyoteknoloji gibi çok yönlü alanları da kapsayan bir bilim dalıdır. Birçok ülkede devlet tarafından yürütülen veteriner hekimliği hizmetleri; hayvancılıkla ilgili yasal düzenlemelerin hazırlanması, belirli hayvan hastalıklarının kontrol ve eradikasyon programlarının yürütülmesi, gıda güvenliğinin sağlanması, hayvan ve hayvansal ürün ihracatı için gerekli uluslararası sağlık sertifikalarının düzenlenmesi ve sınır kapılarında veteriner kontrol faaliyetlerinin gerçekleştirilmesi gibi görevleri kapsar. Office International des Épizooties (OIE) olarak kurulan Dünya Hayvan Sağlığı Örgütü (WOAH)'nın belirttiği üzere, bu hizmetlerin tamamı “küresel kamu yararı” niteliği taşır.

Veteriner hekimler sahada, çiftliklerde, kliniklerde, polikliniklerde, hayvan hastanelerinde, laboratuvarlarda, su ürünleri yetiştiriciliğinde, sınırlarda, mezbahalarda, süt ve süt ürünleri ile et ve et ürünleri üretim tesislerinde, yem fabrikalarında, ilaç üretim tesislerinde ve ecza depoları gibi birçok alanda çalışabilirler. Veteriner hekimler, özellikle zoonotik hastalıkların kontrol programlarında halk sağlığı profesyonelleriyle iş birliği içerisindeyler. Kuduz, tüberküloz ve bruselloz gibi hastalıkların eradikasyonunda veteriner katkısı kritiktir. Veteriner hekimler bu nedenle kamuda, özel sektörde, serbest olarak, araştırma kurumlarında ve uluslararası kuruluşlarda çeşitli amaçlarla farklı görevlerde istihdam edilmektedir.

Son yıllarda yaşanan gıda skandalları ve zoonotik salgınlar, hayvan ve insan sağlığının ne kadar iç içe geçtiğini göstermiştir. Bu nedenle, Tek Sağlık kavramı veteriner hekimliğinde yaygın olarak desteklenmektedir. Veteriner hekimliği

¹ Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, ayasar@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8641-6207

² Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, celikesra@aku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7836-6171

KAYNAKLAR

- Abakar MF, Kallo V, Yacoub A, et al. Public and private veterinary services in West and Central Africa: policy failures and opportunities. In: *Transboundary Animal Diseases in Sahelian Africa and Connected Regions*. Cham: Springer International Publishing; 2019. p. 69-89.
- Altav Y, Baş AL, Erci F, et al. Veteriner hekimlikte nanoteknoloji. *Dicle Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 2019; 12(2):149-156.
- Aronson LR. Update on the current status of kidney transplantation for chronic kidney disease in animals. *Veterinary Clinics: Small Animal Practice*. 2016; 46(6):1193-1218. doi: 10.1016/j.cvs.2016.06.013
- Cáceres SB. The roles of veterinarians in meeting the challenges of health and welfare of livestock and global food security. *Veterinary Research Forum*. 2012; 3(3):155-157. PMID: 25610562.
- Cersosimo G. The role and responsibility of the veterinary profession in the One Health approach. *Salute e Società*. 2024; XXIII(3):117-130.
- Chenoweth PJ. Food animal veterinary futures. *Journal of Veterinary Medical Education*. 2004; 31(4):323-328. doi: 10.3138/jvme.31.4.323.
- Clements PT, Benasutti KM, Carmone A. Support for bereaved owners of pets. *Perspectives in Psychiatric Care*. 2003; 39(2):49-54. doi: 10.1111/j.1744-6163.2003.tb00676.x.
- Cook EAJ, de Glanville WA, Thomas LF, et al. Working conditions and public health risks in slaughterhouses in Western Kenya. *BMC Public Health*. 2017; 17(1):14. doi: 10.1186/s12889-016-3923-y
- Çevik M. Gıda ve yemde yıllık yaklaşık bir milyon numune analiz ediliyor. *Türktarım, Tarım ve Orman Bakanlığı*; 2025. Available from https://www.turktarim.gov.tr/Haber/1208/gida-ve-yemde-yillik-yaklasik-bir-milyon-numune-analiz-ediliyor?utm_source=chatgpt.com (Accessed 4th December 2025).
- Destoumieux-Garzón D, Mavingui P, Boetsch G, et al. The one health concept: 10 years old and a long road ahead. *Frontiers in Veterinary Science*. 2018; 5:14. doi: 10.3389/fvets.2018.00014
- Doyle RE, Wieland B, Saville K, et al. The importance of animal welfare and Veterinary Services in a changing world. *Revue Scientifique et Technique (International Office of Epizootics)*. 2021; 40(2):469-481. doi: 10.20506/rst.40.2.3238
- European Commission. Directive 2010/63/EU on the protection of animals used for scientific purposes; 2010. Available from <http://data.europa.eu/eli/dir/2010/63/oj> (Accessed 13th December 2025).
- FAO, UNEP, WHO, et al. One health joint plan of action (2022-2026). Working together for the health of humans, animals, plants and the environment; Rome, 2022. Available from <https://doi.org/10.4060/cc2289en> (Accessed 24th October 2025).
- FAO. Hazards associated with animal feed: Report of the joint FAO/WHO expert meeting FAO headquarters; Rome, 2019. Available from <https://openknowledge.fao.org/items/aee71dee-7234-4a97-9993-ef47fdf607bb> (Accessed 22nd October 2025).
- FELASA. Recommendations for the training of laboratory animal science professionals; 2022. Available from <https://felasa.eu/> (Accessed 13th December 2025).
- Gebremedhin Y, Haftom G. Review on Role of Veterinary Service in Food Safety of Animal Origin. *International Journal of Translational Science & Research*. 2024; 1(1):1-7.
- Gil L, Ruiz P, Escrivá L, et al. A decade of Food Safety Management System based on ISO 22000: A global overview. *Revista de Toxicología*. 2017; 34(2):84-93.
- GKGM. Tarım ve Orman Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü, Veteriner Sağlık Ürünleri ve Halk Sağlığı Daire Başkanlığı; 2025. Available from <https://www.tarimorman.gov.tr/GKGM/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=4> (Accessed 24th October 2025).
- Gürün F. Belediyelerde sağlık hizmetlerinin Türk mevzuatındaki yeri. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 2018; 6:125-150. doi: 10.32739/uskudarsbd.4.6.43

- Güven A, Yazar B. Tüm canlılar için sosyal belediyeçilik. Tarsus Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi. 2021; 2(2):17-40.
- ILO. International Labour Organization, world employment and social outlook 2018: Greening with Jobs. Available from <https://www.ilo.org/publications/world-employment-and-social-outlook-2018-greening-jobs> (Accessed 10th December 2025).
- Karasu S, Yalçınkaya Alkar Ö. Evcil hayvanını kaybeden bireylerin yaşadıkları yas süreci ile ilgili bir nitel araştırma. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi. 2020; 91(2):86-97. doi: 10.33188/vet-heder.646796
- Kobay A.Ş. Kurumsal bilgiler ve GLP Uygulamaları; 2024. Available from <https://www.kobay.com.tr/> (Accessed 13th December 2025).
- Kulnides N, Lorsirigool A. The role of veterinarians in forensic science: A review. World's Veterinary Journal. 2023; 13(3):452-458. doi: 10.54203/scil.2023.wvj49
- Leonard DK. Africa's changing markets for health and veterinary services: the new institutional issues. Macmillan Press Ltd; 2000.
- Magnusson U, Boqvist S, Doyle R, et al. Animal health and welfare for sustainable livestock systems. Global Agenda for Sustainable Livestock; Rome, 2022.
- Martin GB. Perspective: Science and the future of livestock industries. Frontiers in Veterinary Science. 2024; 11:1359247. doi: 10.3389/fvets.2024.1359247
- Mat B, Çevrimli MB, Günlü A. Current problems and suggestions for the marketing and use of medical products in the field of animal health and breeding. Eurasian Journal of Veterinary Sciences. 2018; 34(4):233-241. doi: 10.15312/EurasianJVetSci.2018.205
- Moore SA. Managing neuropathic pain in dogs. Frontiers in Veterinary Science. 2016; 3:12. doi: 10.3389/fvets.2016.00012
- National Research Council. Guide for the care and use of laboratory animals. 8th ed. National Academies Press. Washington, DC; 2011.
- O'Connor I, Gouveia K. Job satisfaction and animal welfare at slaughter: A survey of Official Veterinarians in the United Kingdom and Republic of Ireland. Animal Welfare. 2025; 34:e7. doi: 10.1017/awf.2024.43
- OIE. Code sanitaire pour les animaux terrestres, Organisation Mondiale de la santé Animale (OIE). 25th ed. Paris, France; 2016. Available from https://rr-africa.woah.org/app/uploads/2019/08/fr_csat-vol1-2016.pdf (Accessed 10th December 2025).
- Ózsvári L. Practice management in the Hungarian small animal veterinary clinics. In: New trends in management in the 21st century - cross-Atlantic perspective; 2014. p. 347-358.
- Özen A, Doğan Ö, Gül RTB. Türkiye'de veteriner hekimliği üzerine araştırmalar: III. İş fırsatları ve sektörel yönelimlere ilişkin görüş ve beklentiler. Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi. 2012; 18(6):907-911. doi: 10.9775/kvfd.2012.6018
- Polat M, Cevger Y. Türkiye et işleme sanayinde mevcut durum. Mehmet Akif Ersoy University Journal of Health Sciences Institute. 2016; 4(2):96-103.
- Pugliese M, Voslarova E, Biondi V, et al. Clinical practice guidelines: An opinion of the legal implication to veterinary medicine. Animals. 2019; 9(8):577. doi: 10.3390/ani9080577
- Resmi Gazete. Belediye Kanunu, Kanun No: 5393; 2005.
- Resmi Gazete. Deneysel Amaçlı Kullanılan Hayvanların Korunmasına Dair Yönetmelik, Sayı: 28141; 2013.
- Resmi Gazete. Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik, Sayı: 28914; 2014.
- Resmi Gazete. Hayvanat Bahçelerinin ve Doğal Yaşam Parklarının Kuruluşu ile Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, Sayı: 31863; 2022.
- Resmi Gazete. İmmunolojik Veteriner Tıbbi Ürünler Dışındaki Ürünler İçin Başvuru Dosyası Kılavuzu Talimatı, Sayı: 11099; 2012.
- Resmi Gazete. Perakende Satış Yerleri ve Tıbbi Ürün Bulunduran Yerlerin İzin ve Denetim İşlemleri Talimatı, Sayı: 14; 2013.

- Resmi Gazete. Tıbbi Olmayan Veteriner Sağlık Ürünleri Yönetmeliği, Sayı: 28145; 2011.
- Resmi Gazete. Ürünlerin Ülkeye Girişinde Veteriner Kontrollerinin Düzenlenmesine Dair Yönetmelik, Sayı: 28145; 2011.
- Resmi Gazete. Veteriner Ecza Depoları Talimatı, Sayı: 13; 2013.
- Resmi Gazete. Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun, Kanun No: 6343;1954.
- Resmi Gazete. Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu, Kanun No: 5996; 2010.
- Resmi Gazete. Veteriner Tıbbi Ürünler Hakkında Yönetmelik, Sayı: 28152; 2011.
- Robinson D, Edwards M, Mason B, et al. The 2019 survey of the veterinary profession. Brighton, UK: Institute for Employment Studies; 2019.
- Robinson PA, Epperson WB. Farm animal practitioners' views on their use and expectations of veterinary diagnostic laboratories. *Veterinary Record*. 2013; 172(19):503-503. doi: 10.1136/vr.101366
- Sakarya E, Gökdaı A, Şahin TS. Livestock policies and red meat sector: Republic period and ensuing years. *Journal of Istanbul Veterinary Sciences*, 2019; 3(3):64-74. doi: 10.30704/http-www-jivs-net.627099
- Scanes CG. Animal agriculture: Livestock, poultry, and fish aquaculture. In: *Animals and Human Society*. Academic Press; 2018. p. 133-179.
- Scott D, Davis L, Duncan C. Environmentally sustainable management practices support veterinary staff wellbeing. *Frontiers in Veterinary Science*. 2025; 12:1614496. doi: 10.3389/fvets.2025.1614496
- Shrivastava P, Sahoo SK, Venkatesh KM. Role of Veterinarians in Public Health. In: *Epidemiology and Environmental Hygiene in Veterinary Public Health*; 2025. p. 287-298.
- TAGEM. Tarım ve Orman Bakanlığı, Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü 2024 Yılı Birim Faaliyet Raporu; 2025. Available from <https://www.tarimorman.gov.tr/TAGEM/Belgeler/Faaliyet%20Raporlar%C4%B1/2024%20Y%C4%B1%C4%B1%20TAGEM%20Birim%20Faaliyet%20Raporu.pdf> (Accessed 6th December 2025).
- Taheripour F, Chepeliev M, Damania R, et al. Putting the green back in greenbacks. Putting the green back in greenbacks : opportunities for a truly green stimulus (English). Policy Research Working Paper No. WPS 9742. Washington, DC: World Bank Group; 2021. <http://documents.worldbank.org/curated/en/204371627567325630>
- Testoni I, De Cataldo L, Ronconi L, et al. Pet grief: Tools to assess owners' bereavement and veterinary communication skills. *Animals*. 2019; 9(2):67. doi: 10.3390/ani9020067
- TOB. Serbest Veterinerlik ve veteriner laboratuvarları; 2025. Available from <https://www.tarimorman.gov.tr/Konular/Veteriner-Hizmetleri/Serbest-Veterinerlik-Ve-Veteriner-Laboratuvarları> (Accessed 4th December 2025).
- TOB. Tarım ve Orman Bakanlığı, Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü Hayvan Hastalıkları ile Mücadele ve Hayvan Hareketleri Kontrolü Programı; 2024. Available from https://samsun.tarimorman.gov.tr/Belgeler/Duyurular/2024/Hayvan%20Hastal%C4%B1klar%C4%B1%20ile%20M%C3%BCcadele%20ve%20Hayvan%20Hareketleri%20Kontrol%C3%BC%20Program-%C4%B1/EK_1_Program_30.05.2024.pdf (Accessed 24th October 2025).
- TÜBİTAK. Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Destekleri; 2025. Available from <https://ufukavrupa.org.tr/tr/tubitak-destekleri> (Accessed 6th December 2025).
- TVHB. III. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı sonuç raporu. Türk Veteriner Hekimleri Birliği; 2010. Available from <https://tvhb.org.tr/2019/03/15/iii-kurultay/> (Accessed 4th December 2025).
- TVHB. Kamuda veteriner hekim istihdamı artırılmalı; Türk Veteriner Hekimleri Birliği; 2022. Available from <https://tvhb.org.tr/2022/03/25/kamuda-veteriner-hekim-istihdami-artirilmali/> (Accessed 24th October 2025).
- Van Herten J, Meijboom FLB. Veterinary responsibilities within the One Health framework. *Food Ethics*. 2019; 3(1):109-123. doi: 10.1007/s41055-019-00034-8

- VKMAE. Tarım ve Orman Bakanlığı, Veteriner Kontrol Merkez Araştırma Enstitüsü; 2025. Available from <https://vetkontrol.tarimorman.gov.tr/merkez> (Accessed 4th December 2025).
- WHO. World Health Organization, One Health: Joint Plan of Action; 2020.
- Wieland B, Daborn C, Debnath N, et al. Continuing professional development for veterinarians in a changing world. *Revue Scientifique et Technique*, 2021; 40: 555-66. doi: 10.20506/rst.40.2.3245
- WOAH. World Organisation Animal Health Information Database; 2021.
- WOAH. World Organisation Animal Health, Veterinary Workforce Development; 2025. Available from <https://www.woah.org/en/what-we-offer/improving-veterinary-services/pvs-pathway/veterinary-workforce-development/> (Accessed 23rd October 2025).
- Yaşar A. Veteriner Hekimliği Tarihi Ders Notları; 2023.
- Yıldırım Ö, Yaralı C, Danyer E. Yeterli ve sağlıklı gıda temininde Veteriner Hekimliğinin önemi ve Veteriner Kontrol Araştırma Enstitülerinin rolü. *Etlik Veteriner Mikrobiyoloji Dergisi*. 2020; 31(1):101-105. doi: 10.35864/evmd.746011
- YÖK. Yüksek Öğretim Kurulu, veterinerlik programlarında eğitime başlanması ve eğitimin sürdürülmesi için asgari koşullar; 2022. Available from <https://egitim.yok.gov.tr/documentFiles/175930809857.veterinerlik-programlari-egitimi-asgari-kosullar.pdf> (Accessed 12th December 2025).

Bölüm 7

ULUSLARARASI VE ULUSAL VETERİNER HEKİMLİĞİ KURUM VE KURULUŞLARI

Şule SANAL¹
Mehmet YÜCEL²

Giriş

Veteriner hekimler, yalnızca hayvan sağlığı ve refahının değil; toplum sağlığının, gıda güvenliğinin ve çevrenin korunmasında da önemli rol oynar. Bu kapsamlı görev alanlarında etkili çalışması için mesleğin hem uluslararası hem de ulusal düzeyde güçlü bir kurumsal yapılanmaya sahip olması gerekmektedir. Veteriner hekimliği kurum ve kuruluşlarının zoonotik hastalıklarla mücadele, hayvan refahı, bilimsel bilgi üretimi yanı sıra mesleki politikaların ve hayvancılık politikalarının geliştirilmesi ve meslek içi dayanışmanın sağlanması gibi birçok görevi bulunmaktadır. Veteriner hekimliğin ulusal ve uluslararası düzeyde örgütlenmesi, hayvan sağlığı, halk sağlığı, hayvan refahı ve zoonotik hastalıkların kontrolü gibi alanlarda ortak standartların belirlenmesi ve uygulanması açısından kritik bir öneme sahiptir.

Veteriner hekimliği 20. yüzyılın başlarından itibaren Uluslararası düzeyde örgütlü bir yapıya kavuşmuştur. Office International des Epizooties (OIE) günümüzdeki ismi ile World Organisation for Animal Health (WOAH), dünya genelinde hayvan hastalıklarının kontrolü, bildirimi ve önlenmesine yönelik olarak 1924 yılında kurulmuştur. Bununla birlikte Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO), World Health Organization (WHO) ve World Veterinary Association (WVA) gibi kuruluşlar da veteriner hekimliği ile ilgili dünya genelinde standartlar oluşmasında etken olmuştur. Uluslararası kuruluşlar, ulusal otoritelerle hastalık bildirimi ve standart uygulamalar başta olmak üzere koordineli olarak çalışırlar.

¹ Prof. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, suleo@omu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-5703-5752

² Öğr. Gör. Dr., Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Özalp Meslek Yüksekokulu, Gıda Teknolojisi Pr., mehmetyucel@yyu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-0143-1457

yayın hayatına başlayan dergi, yıllar içinde mesleki adlandırmalardaki değişime paralel olarak pek çok isim değişikliği geçirmiş ve günümüzde “*Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*” adıyla devam etmektedir. 2009 yılında bilimsel içerik ile aktüel içerik birbirinden ayrılarak, bilimsel derginin yanında bir de “*Bülten*” çıkarılmaya başlanmış; her iki yayın da zamanla dijital platformlara taşınmıştır.

Veteriner Hekimler Derneği, 94 yıllık tarihinde sadece mesleki bir dayanışma grubu değil, aynı zamanda siyasi ve sosyal bir aktör olmuştur. Dernekte başkanlık yapmış 37 veteriner hekimden 11’i (M. Nuri Ural, Hasan Metin, Şükrü Yüzbaşıoğlu gibi isimler) TBMM’de milletvekili olarak görev almıştır.

Dernek, Türkiye’de veteriner hekimliği alanında yaptığı mevzuat çalışmaları, bilimsel etkinlikleri ve politika üretimi ile kritik roller üstlenmiştir.

Mevzuat Çalışmaları: 1954 yılında 6343 sayılı Yasanın yürürlüğe girmesine ve Türk Veteriner Hekimleri Birliği’nin kurulmasına öncülük etmiştir.

Bilimsel Etkinlikler: Hayvancılık kongrelerinin düzenlenmesinde ve I. ile II. Türk Veteriner Hekimliği Kurultaylarının toplanmasında bizzat rol oynamıştır.

Politika Üretimi: Ülke hayvancılığının sorunlarına yönelik raporlar hazırlayarak yasama organları üzerinde bir baskı unsuru ve yol gösterici olmuş, mesleki hakların korunmasında itici güç görevi görmüştür.

Sonuç

Dünyada ve Türkiye’de resmi ve sivil veteriner kuruluşları, küresel olarak biyolojik güvenliğin ve halk sağlığının en önemli koruyucularıdır. Bu kurumların güçlendirilmesi, mesleki standartların yükseltilmesi ve “*Tek Sağlık*” prensibi çerçevesinde tam eşgüdüm sağlanması, sadece hayvan sağlığı için değil, sağlıklı bir toplum ve güçlü bir hayvancılık ekonomisi için de temel şarttır.

KAYNAKLAR

- Berry EM, Dernini S, Burlingame B, at all. Food security and sustainability: can one exist without the other? *Public Health Nutr.* 2015; 18(13): 2293–302. doi:10.1017/S136898001500021X
- Beyoğlu Belediyesi. Veteriner İşleri Müdürlüğü – Görev, Yetki ve Sorumluluklar İstanbul: Beyoğlu Belediyesi; [Online] <https://beyoglu.bel.tr/kurumsal/organizasyon-semasi/baskan-yardimci-si-elif-yildirim/veteriner-isleri-mudurlugu/> [Accessed: 28.02.2026]
- Căceres P, Tizzani P, Ntsama F, at all. The world organisation for animal health: notification of animal diseases. *Rev Sci Tech.* 2020; 39(1):289-97.doi: 10.20506/rst.39.1.3082
- European Association of Establishments for Veterinary Education. EAEVE – European Association of Establishments for Veterinary Education . Vienna: European Association of Establishments for Veterinary Education; [Online] <https://www.eavee.org>. [Accessed: 27.02.2026]
- European Coordinating Committee on Veterinary Training. ECCVT position on Day One Competences (D1C) adopted April 2025 [Internet]. Brussels: ECCVT; 2025. [Online] <https://eccvt>.

- fve.org/cms/wp-content/uploads/ECCVT-position-on-D1C_adopted_April2025.pdf [Accessed: 28.02.2026]
- Evans BR, Leighton FA. A History of One Health. *Rev Sci Tech*. 2014;33(2):413 20.
- Federation of Veterinarians of Europe. Celebrating 50 Years of the Federation of Veterinarians of Europe: A legacy of care, collaboration and compassion. Brussels: Federation of Veterinarians of Europe; 2025. [Online] <https://fve.org/celebrating-50-years-of-the-federation-of-veterinarians-of-europe-a-legacy-of-care-collaboration-and-compassion/> [Accessed: 28.02.2026]
- Federation of Veterinarians of Europe. FVE 2025 Annual Report . Brussels: Federation of Veterinarians of Europe; 2026 Feb 13 [Online] <https://fve.org/publications/fve-2025-annual-report/> [Accessed: 28.02.2026]
- Federation of Veterinarians of Europe. FVE statement on fur farming (R16 adopted at GA 2018) [Internet]. Brussels: Federation of Veterinarians of Europe; 2018. [Online] <https://fve.org/cms/wp-content/uploads/Fur-farming-statement-R16-adopted-.pdf> [Accessed: 27.02.2026]
- Federation of Veterinarians of Europe. FVE Working Group on Veterinary Public Health & Sustainability 2023-2025: Terms of Reference. Brussels: FVE; 2023. [Online] https://fve.org/cms/wp-content/uploads/007-ToR-VPH_sustainability-2023_final-1.pdf [Accessed: 27.02.2026]
- Federation of Veterinarians of Europe. FVE's Strategy against antimicrobial resistance: veterinarians caring for animals and people. Brussels: Federation of Veterinarians of Europe; 2011 [Online] https://health.ec.europa.eu/document/download/98e231d7-3b64-4561-ab6e-cea2913ef356_en [Accessed: 28.02.2026]
- Federation of Veterinarians of Europe. Welcome to FVE – introduction to the Federation of Veterinarians of Europe. Brussels: Federation of Veterinarians of Europe; 2019 [Online] <https://fve.org/cms/wp-content/uploads/WELCOME-TO-FVE-dec2019.pdf>. [Accessed: 28.02.2026]
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. A short history of the FAO Library and its roots in the International Institute of Agriculture (IIA). Rome: FAO; [Online] <https://www.fao.org/publications/library/about/short-history/en> [Accessed: 27.02.2026]
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. David Lubin Archive — David Lubin and early international agricultural cooperation. Rome: FAO; [Online] <https://www.fao.org/publications/library/resources/print-collections/en> [Accessed: 27.02.2026]
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. FAO at 75: Grow, nourish, sustain. Together. Rome: FAO; 2020 [Online] <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/75a055c4-f206-4317-9cd3-dcfff7ecf882/content> [Accessed: 27.02.2026]
- Food and Agriculture Organization of the United Nations. FAO Open Knowledge Repository — Introduction and Publications. Rome: FAO; [Online] <https://openknowledge.fao.org/server/api/core/bitstreams/02e3c6af-7df7-4a38-a7de-85a037e32e64/content/intro.html> [Accessed: 27.02.2026]
- Global Conference on Biological Threat Reduction: Animal health as key to global biosecurity. *Feed & Additive Magazine*. 2025 [Online] <https://www.woah.org/en/blog/event/global-conference-on-biological-threat-reduction/> [Accessed: 27.02.2026]
- Gyles C. One Medicine, One Health, One World. *Can Vet J*. 2016 Apr;57(4):345 346. PMID: 27041751; PMCID: PMC4790223.
- İstanbul Büyükşehir Belediyesi. Veteriner Hizmetleri Şube Müdürlüğü [Internet]. İstanbul: İstanbul Büyükşehir Belediyesi; [Online] <https://tarim.ibt.ibb.istanbul/veteriner-hizmetleri-mudurlugu/hakimizda.html> [Accessed: 28.02.2026]
- Jansen W, Lockett L, Colville T, et al. Veterinarian—chasing a dream job? A comparative survey on wellbeing and stress levels among European veterinarians between 2018 and 2023. *Vet Sci*. 2024;11(1):48. <https://doi.org/10.3390/vetsci11010048>
- Karagül SM. Pendik Veteriner Kontrol Enstitüsü ve 115 Yıllık Tarihi. *Veteriner Hekimler Derneği Bülteni*. 2017; (14):39 46.
- Keçiören Belediyesi. Veteriner İşleri Müdürlüğü'nün Görev, Yetki ve Sorumlulukları ile Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik. Ankara: Keçiören Belediyesi; 2025 [Online] <https://www.>

- kecioren.bel.tr/yonetmelikler_yoneltmeler/veteriner_isleri_mudurlugu_yonetmelikkecioren.bel.tr40.pdf. [Accessed: 28.02.2026]
- Kızıltepe A. Türkiye'de Veteriner Hekim Odalarının Çalışmalarına Yönelik Bir İnceleme: Kars Bölgesi Veteriner Hekimler Odası Örneği. Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi. 2017;23(5):757-765.
- Koç A. Aydın Veteriner Hekimleri Odası'nın tarihi, yapısı ve işleyişi. Journal of Turkish Veterinary Medical Society. 2020;91(2):110-121.
- Lerner H. Philosophical Roots of the "One Medicine" Movement: An Analysis of Some Relevant Ideas by Rudolf Virchow and Calvin Schwabe with Their Modern Implications. Studia Philosophica Estonica. 2013;6(2): 97-109.
- Mundan D, Memiş H. Avrupa Birliği ile müzakere sürecinde Türkiye'de hayvancılık sektörünün koruyucu hekimlik açısından değerlendirilmesi. Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi (AKAD). 2014; 3(4):99-110.
- Osmanoğlu, Ş. FAO; from the point of view of United Nations and history of veterinary. Journal of Turkish Veterinary Medical Society, 80(4), 3-8.
- Phillips RW. FAO: its origins, formation and evolution 1945–1981. Rome, FAO; 1981. [Online] <https://www.fao.org/4/p4228e/p4228e.pdf> [Accessed: 27.02.2026]
- Republic of Türkiye Ministry of Foreign Affairs. The Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). Ankara: [Online] <https://www.mfa.gov.tr/fao.en.mfa>. [Accessed: 27.02.2026]
- Saegerman, C., Wielick, C., Renault, V. at all Animal biosecurity framework development, implementation and evaluation in a veterinary education establishment. Veterinary Quarterly, 2026, 46(1), 2626257.
- Sanal Ş, Gölcü BM. Düünden Bugüne Samsun-Sinop Bölgesi Veteriner Hekimler Odası. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi. 2014;74-75.
- Schwabe CW. Veterinary Medicine and Human Health. 3rd ed. Baltimore: Williams & Wilkins; 1984.
- Stratton J, Tagliaro E, Weaver J, at all. Performance of Veterinary Services Pathway evolution and One Health aspects. Rev Sci Tech. 2019; 38(1):291 302. doi: 10.20506/rst.38.1.2961. PMID: 31564721.
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Gıda ve Kontrol Genel Müdürlüğü. Veteriner Sağlık Ürünleri ve Halk Sağlığı Daire Başkanlığı – görev ve faaliyetler. Ankara: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı; [Online] <https://www.tarim.gov.tr>. [Accessed: 28.02.2026]
- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvancılık Genel Müdürlüğü. Daire Başkanları ve Görevleri Ankara: [Online] <https://www.tarimorman.gov.tr/HAYGEM/Menu/15/Daire-Baskanlari-Ve-Gorevleri>. [Accessed: 28.02.2026]
- Türkmenoğlu E. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Afyonkarahisar Veteriner Hekimler Odasının Tarihi Hakkında Bir Değerlendirme. Kocatepe Veterinary Journal. 2019;12(2):185-192.
- Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi. Archived news page (10 Oct 2011). Bursa: Uludağ Üniversitesi Veteriner Fakültesi; 2011 [Online] <https://web.archive.org/web/20160304142008/http://veteriner.uludag.edu.tr/news/10.10.2011.htm> [Accessed: 28.02.2026]
- United Nations Non-Governmental Liaison Service (UN-NGLS). FAO: Food and Agriculture Organization of the United Nations — Origins and Background. New York: UN-NGLS; [Online] <https://www.un-ngls.org/documents/publications/en/ngls.handbook/4fao.htm> [Accessed: 27.02.2026]
- United Nations. Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO). In: Yearbook of the United Nations 1996. New York: UN; 1996. p. 1397-1400. doi:10.18356/523c2119-en.
- Wildlife Conservation Society. The Manhattan Principles on "One World, One Health". Bronx, NY: Wildlife Conservation Society; 2004 [Online] <https://oneworldonehealth.wcs.org/about-us/mission/the-manhattan-principles.aspx>. [Accessed: 27.02.2026]

- World Health Organization. 75 years of improving public health – public health milestones through the years. Geneva: World Health Organization; 2023. [Online] <https://www.who.int/campaigns/75-years-of-improving-public-health/milestones#year-1945>. [Accessed: 27.02.2026]
- World Health Organization. History of WHO. Geneva: World Health Organization; [Online] <https://www.who.int/about/history>. [Accessed: 27.02.2026].
- World Health Organization. One Health Joint Plan of Action. Geneva: World Health Organization; [Online] <https://www.who.int/teams/one-health-initiative/quadripartite-secretariat-for-one-health/one-health-joint-plan-of-action>. [Accessed: 27.02.2026]
- World Organisation for Animal Health. Codes and Manuals – Standards: Terrestrial and Aquatic Animal Health Codes and Manuals Paris: World Organisation for Animal Health; [Online] <https://www.woah.org/en/what-we-do/standards/codes-and-manuals/>. [Accessed: 10.10.2025]
- World Veterinary Association. 1863 1994 Short History of the World Veterinary Association. Organizational History Document. Madrid: WVA; 1994.
- World Veterinary Association. About the WVA 2023 [Online] <https://worldvet.org/about-> [Accessed: 27.02.2026]

Bölüm 8

VETERİNER HEKİMLİĞİNDE GÜNCEL YAKLAŞIMLAR VE UYGULAMA ALANLARI

Gökhan ASLIM¹
Emine Merve DANIŞ²

Giriş

Veteriner hekimliği alanında, sürekli yaşanan gelişmeler, evcil hayvanların sağlığının iyileştirilmesi ve yaşam süresinin uzatılmasına önemli katkılar sağlamaktadır. Son birkaç on yılda, tanı teknikleri ve tedavi yaklaşımlarındaki yenilikler, veteriner hekimliği uygulamalarında devrim niteliğinde değişiklikler yaratmıştır. Bu gelişmeler, hayvanlarda hastalık yönetimini iyileştirmekle kalmayıp, zoonotik hastalıklar hakkında değerli bilgiler sağlayarak Tek Sağlık perspektifini güçlendirmektedir.

Veteriner hekimliği mesleği, heyecan verici bir dönüşümle işleyişi, uygulamaları ve içerdiği uzmanlık türlerinde köklü bir değişim geçirmektedir. Gelişen teknoloji, veteriner hekimler için muazzam ilerleme fırsatları sunmaktadır. Teknolojik atılımlar, araştırmalardaki ilerlemeler ve hayvan sağlığı konusundaki sürekli genişleyen anlayışla, bu gelişen alan, değişimi kucaklamaya hazır olanlar için heyecan verici veteriner hekimliği kariyer fırsatları vadetmektedir.

Veteriner Hekimliğinde Güncel Alanlardan Örnekler

Değişimin çok hızlı yaşandığı günümüzde, veteriner hekimliği güncelliğini korumak için toplumun değişen ihtiyaçlarına uyum sağlamalı ve bunlara yanıt vermelidir. Toplumsal değişimin dinamikleri durdurulamamakta olup, mesleğin başarısı toplumun ihtiyaçlarının ne kadar etkin şekilde karşılandığına bağlıdır.

¹ Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, gokhan.aslim@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5976-8186

² Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, merve.danis@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0296-4391

nöroloji eğitimine ve bu alanda kendini geliştiren veteriner hekimlere olan gereksinimi yansıtmaktadır.

Sonsöz

Sonuç olarak, veteriner hekimliğinde güncel yaklaşımların benimsenmesi, sadece hayvanların sağlığını ve refahını korumakla kalmaz, aynı zamanda halk sağlığının güvence altına alınmasına, zoonotik hastalıkların önlenmesine ve sürdürülebilir hayvancılığın desteklenmesine de katkı sağlar. Bilimsel gelişmelerin ve teknolojik yeniliklerin hızla ilerlediği günümüzde, veteriner hekimlerin mesleki bilgilerini sürekli güncellemeleri, etik değerlere duyarlı, etkin ve bilinçli sağlık hizmeti sunabilmeleri açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, veteriner hekimliğinde güncel yaklaşımların mesleğin toplumsal sorumluluğunu yerine getirebilmesi için vazgeçilmez bir gereklilik haline geldiği ifade edilebilir.

KAYNAKLAR

- Abdulrazaq K, Arif B, Mehboob R, et al. Combating zoonotic diseases: Collobration of veterinary and medical practitioners. *Research Journal of Veterinary Practitioners*. 2024;12(1):1-10. doi: <http://dx.doi.org/10.17582/journal.rjvp/2024/12.1.1.10>
- Adamson S, Marich A, Roth I. One Health in NSW: coordination of human and animal health sector management of zoonoses of public health significance. *Public Health Bulletin NSW*. 2011;22(5-6):105-112. doi: 10.1071/NB11003.
- Amadei E, Cantile C, Gazzano A, et al. The link between neurology and behavior in veterinary medicine: A review. *Journal of Veterinary Behavior*. 2021;46(2021):40-53. doi: <https://doi.org/10.1016/j.jveb.2021.07.003>
- Appleby RB, Basran PS. Artificial intelligence in veterinary medicine. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2022;260(8):819-824. doi: 10.2460/javma.22.03.0093
- Aslım G, Danış EM. Tek sağlık yaklaşımında veteriner hekimlerin yeri. Aslım G (Ed.) *Tek Sağlık Teorikten Pratiğe* içinde. Ankara: Nobel Tıp Kitabevleri; 2024. s. 123-132.
- Aslım G. Veteriner hizmetlerinde yeni konseptler ve çalışma alanları. Eser M (Ed.) *Veteriner Hizmetleri Mevzuatı ve Etik* içinde. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları; 2018.
- Aslım G. Kök hücre araştırmalarında etik tartışmalar. Karadağ Sarı E, Eliş Yıldız S (Ed.) *Kök Hücreler ve Uygulama Alanları* içinde. İstanbul: Efe Akademi Yayınları; 2023. s. 23-55.
- American Veterinary Medical Association (AVMA). *One Health- a New professional imperative. Final Report (2008)*. (06/09/2025 tarihinde https://www.avma.org/KB/Resources/Reports/Documents/onehealth_final.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- American Veterinary Medical Association (AVMA). AVMA guidelines for use of telehealth in veterinary practice. 2021.
- American Veterinary Medical Association (AVMA). AVMA practice advisory panel final report on telemedicine. 2017.
- Australian Veterinary Association (AVA). *The role of veterinarians in the management of zoonotic disease*. (10/09/2025 tarihinde <https://www.ava.com.au/policy-advocacy/policies/professional-practices-for-veterinarians/the-role-of-veterinarians-in-the-management-of-zoonotic-disease/> adresinden ulaşılmıştır).

- Bonnaud L, Fontane N. Being a vet: the veterinary profession in social science research. *Review of Agricultural, Food and Environmental Studies*. 2021;102:125-149. doi: <https://doi.org/10.1007/s41130-020-00103-1>
- Cannazik O, Polat B. Kök hücre ve veteriner hekimlikte uygulama alanları. Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi. 2014;9(3):198-205. doi: <https://doi.org/10.17094/avbd.39020>
- Celeritas. *Digital ethics in veterinary medicine: balancing innovation and responsibility* 2024. (27/12/2024 tarihinde <https://www.celeritasdigital.com/digital-ethics-in-veterinary-medicine-balancing-innovation-and-responsibility/> adresinden ulaşılmıştır).
- Cleaveland S, Lankester F, Townsend S, et al. Rabies control and elimination: a test case for One Health. *Vet Record*. 2014;175(8):188-193. doi: <https://doi.org/10.1136/vr.g4996>
- Coghlan S, Quinn T. Ethics of using artificial intelligence (AI) in veterinary medicine. *AI & SOCIETY*. 2024;39(5):2337-2348. doi: <https://doi.org/10.1007/s00146-023-01686-1>
- Danış EM, Yaşar A. Veteriner hekimliği alanında tele sağlık: “Televet”. Gürol Çiftçi G (Ed.) *Sağlık Bilimlerinde Teorik ve Uygulamalı Perspektifler* içinde. İzmir: Duvar Yayınları; 2025. s. 31-51.
- Ducrotot M, Bertu WJ, Matope G, et al. Brucellosis in Sub-Saharan Africa: Current challenges for management, diagnosis and control. *Acta Tropica*. 2017;165:179-193. doi: <https://doi.org/10.1016/j.actatropica.2015.10.023>
- Edwards JD. The role of the veterinarian in animal welfare – A global perspective. Global conference on animal welfare: an OIE initiative Proceedings. 23-25 February 2004, Paris, France. p. 24-32.
- Fortier LA, Travis AJ. Stem cells in veterinary medicine. *Fortier and Travis Stem Cell Research & Therapy*. 2011;2(9):1-6. doi: <http://stemcellres.com/content/2/1/9>
- Fraser D, Weary DM, Pajor EA, et al. A scientific conception of animal welfare that reflects ethical concerns. *Animal Welfare*. 1997;6(3):187-205. doi: 10.1017/S0962728600019795
- Hossein-Zadeh NG. Artificial intelligence in veterinary and animal science: Applications, challenges, and future prospects. *Computers and Electronics in Agriculture*. 2025;235:110395. doi: <https://doi.org/10.1016/j.compag.2025.110395>
- Karakuş E, Yüksel Ş. 21. yüzyılda bilgi teknolojilerinde yaşanan gelişmeler ve muhasebe ilişkisi. 3. Uluslararası Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Öğrenci Kongresi. 7-8 Kasım 2019, Konya, Türkiye, (ss. 197-210).
- King LJ. Combating the triple threat: the need for a one health approach. *Microbiol Spectrum*. 2013;1(1):OH0012-2012. doi: <https://doi.org/10.1128/9781555818432.ch1>
- Kogan LR, Hellyer PW, Rishniw M, Schoenfeld-Tacher R. Veterinary behavior: Assessment of veterinarians’ training, experience, and comfort level with cases. *Journal of Veterinary Medical Education*. 2020;47(2):158-169. doi: 10.3138/jvme.0318-035r1.
- Ksenofontova AA, Voinova OA, Ivanov AA, et al. Behavioral veterinary medicine: A new direction in the study of behavioral disorders companion animals. *International Transaction Journal of Engineering, Management, & Applied Sciences & Technologies*. 2020;110(10):1-9. doi: 10.14456/ITJEMAST.2020.198
- Kuarbe-Diaz SV. Behavioral medicine opportunities in North American colleges of veterinary medicine: A status report. *Journal of Veterinary Behavior*. 2008;3:4-11. doi: 10.1016/j.jveb.2007.09.007
- Landsberg G. Behavior problems in pets: a growing veterinary concern. *Veterinary Medicine*. 1991;86(10):988-989.
- Lin YW, Volk HA, Penderis J, et al. Development of learning objectives for neurology in a veterinary curriculum: Part I: Undergraduates. *BMC Veterinary Research*. 2015;11(2):1-9. doi: 10.1186/s12917-014-0315-3
- Lustgarten JL, Zehnder A, Shipman W, et al. Veterinary informatics: Forging the future between veterinary medicine, human medicine, and One Health initiatives. *JAMIA Open*. 2020;3(2):306-317. doi: <https://doi.org/10.1093/jamiaopen/ooaa005>
- Mantovani A. Human and veterinary medicine: the priority for public health synergies. *Veterinaria Italiana*. 2008;44(4):577-582.

- Mackenzie JS, Jeggo M, Daszak P, et al. *One Health: The Human-Animal-Environment Interfaces in Emerging Infectious Diseases. The Concept and Examples of a One Health Approach*. In: Current Topics in Microbiology and Immunology. Compans R. (Ed). Berlin, Heidelberg: Springer-Verlag; 2013.
- Meijboom FLB. More than just a vet? Professional integrity as an answer to the ethical challenges facing veterinarians in animal food production. *Food Ethics*. 2018;1(3):209-220. doi: 10.1007/s41055-017-0019-z
- Olby NJ, Jeffery ND. Preface Advance in veterinary neurology. *Veterinary Clinics of North America: Small Animal Practice*. 2014;44(6): xi-xii. doi: 10.1016/j.cvsm.2014.08.001.
- Overall KL. Evidence-based paradigm shifts in veterinary behavioral medicine. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2019;254(7):798-807. doi: 10.2460/javma.254.7.798.
- Overroll KL. Clinical methods for correcting the behavior of dogs and cats. St Louis, MO, USA: Elsevier; 2005. p. 641.
- Palatnik-de-Sousa CB. Vaccines for canine leishmaniasis. *Frontiers in Immunology*. 2012;3(69):1-15. doi: <https://doi.org/10.3389/fimmu.2012.00069>
- Pritt SL, Case HCF. The importance of veterinary career awareness. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2018;252(10):1200-1204.
- Queiroga FL. Pioneering advances in veterinary medicine: From diagnosis to treatment. *Animals*. 2025;15(516):1-3. doi: <https://doi.org/10.3390/ani15040516>
- Robertson ID, Irwin PJ, Lymbery AJ, et al. The role of companion animals in the emergence of parasitic zoonoses. *International Journal for Parasitology*. 2000;30:1369-1377. doi: [https://doi.org/10.1016/S0020-7519\(00\)00134-X](https://doi.org/10.1016/S0020-7519(00)00134-X)
- Robertson TA. Telemedicine-creating the virtual veterinary hospital. *Compendium on Continuing Education for the Practicing Veterinarian*. 1999;21:128-133.
- Roger F, Caron A, Morand S, et al. One Health and EcoHealth: the same wine in different bottles? *Infection Ecology & Epidemiology*. 2016;6: 30978. doi: 10.3402/iee.v6.30978
- Seksel K. Australian Companion Animal Council Inc (ACAC). What is ACAC and why should you care? *Australian Veterinary Journal*. 2006;84(6):N22. doi: 10.1111/j.1751-0813.2006.tb12787.x. St. Matthew's University. *What is the future of veterinary medicine*. (12/09/2025 tarihinde <https://veterinary.stmatthews.edu/blog/future-of-veterinary-medicine> adresinden ulaşılmıştır).
- Talbot RB. Veterinary medical informatics. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 1991;199(1):52-57.
- The Royal Society. *An integrated approach to infectious diseases in the UK*. RS Policy Document 2/09, The Royal Society, UK; 2009.
- Vieira dPA, Anthony R. Recalibrating veterinary medicine through animal welfare science and ethics for the 2020s. *Animals*. 2020;10(654):1-24. doi: <https://doi.org/10.3390/ani10040654>
- VSee Health. *What is telemedicine?* (09/01/2025 tarihinde <https://vsee.com/what-is-telemedicine/> adresinden ulaşılmıştır).
- Wang X, Jiang H, Wu P, et al. Epidemiology of avian influenza A H7N9 virus in human beings across five epidemics in mainland China, 2013-17: An epidemiological study of laboratory-confirmed case series. *The Lancet Infectious Diseases*. 2017;17(8):822-832. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S1473-3099\(17\)30323](http://dx.doi.org/10.1016/S1473-3099(17)30323)
- Whitmee S, Haines A, Beyrer C, et al. Safeguarding human health in the Anthropocene epoch: report of The Rockefeller Foundation-Lancet Commission on planetary health. *Lancet*. 2015;386:1973-2028. doi: [http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736\(15\)60901-1](http://dx.doi.org/10.1016/S0140-6736(15)60901-1)
- WHO. World Health Organization (WHO). Health topic page: Zoonoses. (21/10/2025 tarihinde <https://www.who.int/topics/zoonoses/en/> adresinden ulaşılmıştır).
- WOAH. World Organization for Animal Health (WOAH). (25/01/2020 tarihinde http://www.oie.int/fileadmin/Home/eng/Support_to_OIE_Members/Vet_Edu_AHG/DAY_1/DAYONE-B

ang-vC.pdf adresinden ulaşılmıştır).

- Willis NG, Monroe FA, Potworowski JA, et al. Envisioning the future of veterinary medical education: the association of American veterinary medical colleges foresight project, final report. *Journal of Veterinary Medical Education*. 2007;34(1):1-41.
- Wright JG, Jung S, Holman RC, Marano NN, McQuiston JH. Infection control practices and zoonotic disease risks among veterinarians in the United States. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2008;232(12):1863-1872. doi: 10.2460/javma.232.12.1863.
- Yaşar A. Hayvan Gönenci ders kitabı. 2025, Konya.
- Yeates J, Main D. Assessment of companion animal quality of life in veterinary practice and research. *Journal of Small Animal Practice*. 2009;50:274-281.
- Zinsstag J, Schelling E, Waltner-Toews D, et al. From 'One medicine' to 'One Health' and systemic approaches to health and well-being. *Preventive Veterinary Medicine*. 2011;101:148-156. doi: 10.1016/j.prevetmed.2010.07.003.
- Zinsstag J, Schelling E, Wyss K, et al. Potential of cooperation between human and animal health to strengthen health systems. *Lancet*. 2005;366:2142-2145. doi: [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(05\)67731-8](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(05)67731-8)
- Zumla A, Dar O, Kock R, et al. Taking forward a 'One Health' approach for turning the tide against the Middle East respiratory syndrome coronavirus and other zoonotic pathogens with epidemic potential. *International Journal of Infectious Diseases*. 2019;47:5-9. doi: <http://dx.doi.org/10.1016/j.ijid.2016.06.012>

Bölüm 9

VETERİNER HEKİMLİĞİ TARİHİNE GİRİŞ

Remzi Soner CENGİZ¹
Çağrı Çağlar SİNMEZ²

1. Tarih Biliminin Önemi ve Tarih Yazımı

Tarih; insanların ve toplumların yaşamını, kültürünü, zaman ve yer göstererek gerçeğe uygun olarak inceleyen bir bilim olarak tanımlanmaktadır. Tarih bilimi, tarihi olay ve olguları inceleyerek insanlığın zaman içinde geçirdiği olay ve ilişkiler zincirinin özünü ve aslını anlamak ve tecrübeyi yorumlayarak geleceğin inşası için yeni fikirler üretmektedir.

Bir milletin kimliği, tarihsel süreç içerisinde inşa edilen kolektif hafıza, kültürel birikim ve ortak deneyimler bütününe dayanmaktadır. Bu bağlamda geçmiş, yalnızca yaşanmış olaylar dizisi değil; bugünü anlamlandıran ve geleceği yönlendiren kurucu bir referans alanıdır. Tarih bilimi ise söz konusu tarihsel veriyi eleştirel yöntemlerle inceleyen, tasnif eden ve anlamlandıran disiplin olarak işlev görmektedir. Böylece toplumlar, kendi tarihsel bilinçlerini kurumsallaştırarak kuşaklar arası aktarımı mümkün kılmaktadır. Bu süreçte birey, tarihsel ve kültürel mirası içselleştirerek kimlik kazanır ve ait olduğu toplumsal yapı ile özdeşlik geliştirir. Toplum, bireye geçmişin değerlerini, normlarını ve kolektif hafızasını sunarken; birey de bu birikimi yeniden üreterek ve dönüştürerek topluma yön verir. Dolayısıyla tarih, toplum ile birey arasında çift yönlü bir etkileşim zemini oluşturan dinamik bir alan niteliği taşımaktadır.

Günümüzde tarih, yalnızca geçmiş olayların kronolojik bir dökümü olarak değil; eleştirel analiz, karşılaştırmalı değerlendirme ve çok boyutlu yorumlama süreçleriyle şekillenen disiplinler bir inceleme alanı olarak kabul edilmektedir. Modern tarih yazımı, geçmişi bugünün toplumsal, siyasal ve kültürel dinamikleri ışığında yeniden değerlendirerek, tarihsel deneyimi analitik bir referans

¹ Öğr. Gör. Dr., Kayseri Üniversitesi Yeşilhisar Meslek Yüksekokulu, Bitki Koruma Pr., sonercengiz@kayseri.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-3166-4294

² Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, cagrisinmez@erciyes.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-9248-6022

ışık tutan bir araştırma alanı değil, aynı zamanda günümüz veteriner hekimliği uygulamalarının anlaşılmasına ve geleceğe yönelik stratejik yaklaşımların geliştirilmesine zemin hazırlayan önemli bir bilimsel disiplindir.

KAYNAKLAR

- Adaca AÜ. Calgary-Cambridge kılavuzları ile Türk veteriner hekimliği mevzuatı ve meslek etiğinin incelenmesi. *Antakya Veteriner Bilimleri Dergisi*. 2023; 2(1): 8-18.
- Ammert N, Sharp H, Löfström J, Edling S. Identifying aspects of temporal orientation in students' moral reflections. *History Education Research Journal*. 2020; 17(2): 132-150. doi.org/10.14324/herj.17.2.01
- Arda B. Tarih metodolojisi ve tıp tarihi. *Ankara Tıp Mecmuası*. 1988; (41): 603-610.
- Armitage-Chan E, May SA. The veterinary identity: a time and context model. *Journal of Veterinary Medical Education*. 2018; 46(2): 153. doi.org/10.3138/jvme.0517-0671
- Bagley RS, Carnevale J, Mindthoff A. Developing a veterinary professional "identity": first year veterinary students' perspectives on how they describe themselves now and as future veterinarians: 2017-2024. *Frontiers in Veterinary Science*. 2025;12, 1614449. doi.org/10.3389/fvets.2025.1614449
- Başaran BH. Göbeklitepe: A window into early human rituals, animal symbolism, and possible pre-veterinary practices. *Current Veterinary Science*. 2024;1(1): 20-22.
- Brownrigg LA. Emerging internet image archives visualizing biological species and medical conditions. *IASSIST Quarterly*. 1998; 21(3): 28. doi.org/10.29173/iq339
- Busacca G. Places of encounter: relational ontologies, animal depiction and ritual performance at Göbekli Tepe. *Cambridge Archaeological Journal*. 2017; 27(2): 313-330. doi.org/10.1017/s095977431600072x
- Carr EH, Fontana J. *Tarih Yazımında Nesnellik ve Yanlılık*. (Çev. Ed. Özer Ozankaya). Ankara: İmge Kitabevi; 2000: p. 63-64.
- Carr EH. *Tarih nedir?* (Çev. Ed. Misket Gizem Gürtürk). İstanbul: İletişim Yayınları; 5. Basım. 1996: p. 15.
- Cassidy A, Dentinger RM, Schoefert K, et al. Animal roles and traces in the history of medicine, c. 1880-1980. *BJHS themes*. 2017; (2): 11-33. doi.org/10.1017/bjt.2017.3.
- Collingwood Robin George, William D. *Tarih Felsefesi Üzerine Denemeler*. (Çev. Ed. Erol Özvar), İstanbul: Ayışığı Kitapları; 2000:p. 175.
- Çakmur H. Healing power of the narrative in medical education. *Tıp Eğitimi Dünyası*. 2019;18(55): 18. doi.org/10.25282/ted.511199
- Dale M, Yeung P. Animal abuse and family violence: reflections from workshopping with veterinary students. *Aotearoa New Zealand Social Work*. 2021; 33(1): 99-107. doi.org/10.11157/anzswj-vo-l33isslid827
- Day MJ. One health: the importance of companion animal vector- borne diseases. *Day Parasites & Vectors*. 2011; 4: 49. doi.org/10.1186/1756-3305-4-49.
- Diñçer F, Gürlür AM. Veteriner hekimliği ve hayvan hakları açısından etik kurullar. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics- Law and History*. 1994; 2(3), 148.
- Diri F, Diri B. Hammurabi kanunlarındaki tıbbi müdahaleden doğan cezai sorumluluklar hakkında değerlendirmeler. *OANNES-International Journal of Ancient History*. 2024;6(1),299-318. doi.org/10.33469/oannes.1415870.
- Dzikowski A, Sołtyszewski I, Felsmann MZ, et al. Owners' informed consent for a necropsy of a companion animal as a conflict-reducing mean in the veterinary practice. *Journal of Modern Science*. 2021;45(2):121-141. doi.org/10.13166/jms/130064.
- Erk N, Diñçer F. *Türkiyede Veteriner Hekimlik Öğretimi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1970.

- Garces A. Art and science: The importance of scientific illustration in veterinary medicine. *International Journal of Veterinary Sciences and Animal Husbandry*. 2021; 6(3), 30-33. doi.org/10.22271/veterinary.2021.v6.i3a.357.
- Gibbs SEJ, Gibbs EPJ. The historical, present, and future role of veterinarians in one health. *Current Topics in Microbiology and Immunology*. 2012; 365, 31. doi.org/10.9775/kvfd.2020.24755.
- Güç H. Tıp eğitiminde klasik yaklaşımdan öğrenci merkezli yaklaşımlara geçişin tarihsel dönüşümü. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi Dergisi*. 2025; 15(3), 818-827.
- Güner E, Şeker KG, Güner Şİ. From dar al-shifas to present health institutions symbol snake. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*. 2019; 9(1), 97. doi.org/10.31020/mutftd.480556.
- Gürler AM, Sanal Ş. First ethic course attempt of veterinary medicine education in Ottoman period. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 2019; 26(1), 147-150. doi.org/10.9775/kvfd.2019.22300.
- Jones M, Quenby S, Odendaal J. History repeats itself: the relevance of historical pandemics to the medical school curriculum. *Journal of Medical Education and Curricular Development*. 2023; 10, 1-12. doi.org/10.1177/23821205231210629.
- Kıymet K. Salat tepe ritüellerine ilişkin bulguların Hitit-Hurri metinleri ile karşılaştırılması. *OLBA*. 2018; (26), 29- 96.
- Kızıltepe A. A Study on the activities of veterinary chambers in Turkey: the veterinary chamber of the Kars region as an example. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 2017;23(5),757-765. doi.org/10.9775/kvfd.2017.17705.
- Knuutila S. Memory, anachronism and articulation. *Trames*, 2008; 12(3), 264- 275.
- Kurt AO, Göler ME. The first temple in minor Asia: Gobeklitepe. *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*. 2017; 21(2), 1107-1138. doi.org/10.18505/cuid.334942.
- Kuş Ö, Köken AH. Tıp tarihi ile ilgili çalışmaların web of science veri tabanı üzerinden bibliyometrik analizi. *Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi*. 2021; 11(2), 364. doi.org/10.31020/mutftd.878803.
- Küçükaslan Ö, Yerlikaya N. A historical tradition of the higher institute of agriculture: Oath-taking. *Vet Hekim Dergisi*. 2015; 86(2), 1-8.
- Küçükaslan Ö. Türk veteriner hekimliği tarihinde aforizmalar. *Uluslararası Sosyal Bilimler Akademisi Dergisi*. 2022; 4(9), 405- 417.
- Külcü R. Endüstriyel hayvancılığın etik ekseninde sorgulanması. *Akademia Doğa ve İnsan Bilimleri Dergisi*. 2019; 5(1), 11-26.
- Little WB, Hervé-Claude LP, French H. Veterinary students' sense of belonging: growing community with small group academic enhancement. *Medical Science Educator*. 2023;33(5),1165-1174.
- Magalhães-Sant'Ana M. Ethics teaching in European veterinary schools: a qualitative case study. *Veterinary Record*. 2014;175(23), 592-598. doi.org/10.1136/vr.102553.
- Melikoğlu Gölcü B, Yüksel Ö, Yüksel E. Baytar mecmuası/baytarı mecmua (1923-1933) üzerine bir inceleme. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*. 2017;19(1), 75-134.
- Mikkonen J, Ruohoniemi M. How do veterinary students' motivation and study practices relate to academic success? *Journal of Veterinary Medical Education*. 2011;38(3), 298- 304.
- Nieuwland J, Meijboom FLB. One Health: How interdependence enriches veterinary ethics education. *Animals*. 2019;10(1):1-11.
- Orchard RD, Moreau C, Crauer B. A picture of purpose: exploring veterinary students' motivations through photo elicitation. *Frontiers in Veterinary Science*. 2025; 12: 1553433. doi.org/10.3389/fvets.2025.1553433.
- Öney C. Tarih araştırmalarında kişisel resim arşivi ve zotero. *Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*. 2019; 14(2): 517-538.
- Özçelik İ. *Tarih Yazımı Üzerine*. Ankara: Berikan Yayınevi; 2017: 24-28.
- Özdemir Ç, Mıhladız TG. Bilim tarihinin kuramsal temelli ve bilim eğitimi entegrasyonuna ilişkin literatürün eleştirilip incelenmesi. *Educational Academic Research*. 2023;49, 119-133.

- Price M, Meier J, Arbuckle B. Canine economies of the ancient near east and eastern mediterranean. *Journal of Field Archaeology*. 2021;46(2), 81-92. doi.org/10.17615/3pks-me69
- Samad MA, Ahmet MU. History and scope of veterinary medicine. *Bang J Vet Med*. 1970; 1(1), 1-8. doi.org/10.3329/bjvm.v1i1.1909
- Scholz E, Trede F. Veterinary professional identity: conceptual analysis and location in a practice theory framework. *Frontiers in Veterinary Science*. 2023;10, 1-11. doi.org/10.3389/fvets.2023.1041475
- Şimşek A. *Tarih Nasıl Yazılır*. Ankara: Türk Tarih Kurumu; 3. Baskı, 2021: p. 15-90.
- Smith DF. Lessons of history in veterinary medicine. *Journal of Veterinary Medical Education*. 2013;40(1), 2, 1-11. doi.org/10.3138/jvme.1112.04
- Soysal ME. Tarih biliminin sosyal bilimlerle ilişkisi ve önemi üzerine genel bir bakış. *Atatürk Dergisi*. 2016; 1(1), 343-404.
- Szücs L, Fehérvári P, Özsvári L. Predicting veterinary career intentions using motivational characteristics: a survey study among Hungarian students. *Veterinary Sciences*. 2025;12(12),1189. doi.org/10.3390/vetsci.12121189
- Tosh J. *Tarihin Peşinde Modern Tarih Çalışmasında Hedefler, Yöntemler ve Yeni Doğrultular*. (Çev. Ed. Özden Arıkan), İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınlar; 2008: p. 1-10.
- Tracey AK. The one medicine concept: its emergence from history as a systematic approach to re-integrate human and veterinary medicine. *Emerging Topics in Life Sciences*. 2021; 5(5), 643-654.
- Türkaya A. Tarihin sıfır noktası göbekli tepe arkeolojik buluntularının Meliha Yılmaz'ın eserlerine yansımaları. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Uluslararası Sanat ve Tasarım Araştırmaları Dergisi*. 2024; 2(1), 39-64.
- Tong E, Özdemir H, Aslım G. An assessment of İzmir chamber of veterinarians discipline committee decisions in scope of the "principle of respect for privacy. *Journal of Turkish Veterinary Medical Society*. 2014; 85(2), 35-41.
- Velioglu T. Erken dönem İslam tarihinde meslek olarak baytarlık. *Mütefekkir Aksaray Üniversitesi İslami Bilimler Fakültesi Dergisi*. 2022; (9),18, 503-524. doi.org/10.30523/mutefekkir.1219586
- Yaşar A. *Veteriner Hekimliği Tarihi Ders Notları*. Konya: 2021.
- Yıldırım S, Gölcü BM. A study on veterinary faculty students' opinions on ethics education and career choices: A case of Ondokuz Mayıs University. *Veterinary Medicine and Science*. 2024; 10(6), 1-11.
- Yiğit A, Yaşar A. Onbeşinci yüzyıla ait bir baytarnamede at hekimliğinde koterizasyon. *Lokman Hekim Journal*. 2013; 3(3), 30-37.
- Yiğit A, İzmirli S, Yaşar A. "Haza Kitabı Baytarname" ve "Tercume-i Baytarname"de tıp ve veteriner hekimliği alanında ortak uygulamalar üzerine bir değerlendirme. *Lokman Hekim Journal*. 2013; 3(1), 7-14.
- Tan S. Türkiye'de sivil veteriner hekimliği eğitiminin başlangıcı konusunda bazı tespitler. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*. 2017; 19(1), 43-53. doi.org/10.9775/kvfd.2018.19933
- Taylor RD, Mylrea P. Veterinary history: why study it? *Australian Veterinary Journal*. 1992; 69(12), 297, 32-32. doi.org/10.1111/j.1751-0813.1992.tb09908.x.
- Whiting M, May SA, Saks M. Social closure and veterinary professionalization in Britain: a self-interested or public interested endeavour? *Professions and Professionalism*. 2020; 10(1), 1-19. doi.org/10.7577/pp.3321
- Woods A. From one medicine to two: the evolving relationship between human and veterinary medicine in England, 1791-1835. *Bulletin of the History of Medicine*. 2017; 91(3), 494-523.

Bölüm 10

ESKİ ÇAĞLARDA İNSAN-HAYVAN İLİŞKİSİ VE VETERİNER HEKİMLİĞİ MESLEĞİNİN DOĞUŞU

Serdar İZMİRLİ¹

Giriş

İnsanoğlunun yeryüzündeki yaşam serüvenini anlamak, insan-hayvan ilişkisini de iyi bir şekilde değerlendirmekten geçmektedir. Veteriner hekim adayları, insan-hayvan ilişkisinin tarihsel sürecini iyi bir şekilde analiz edebilirse, veteriner hekimliği mesleğinin geçmişini anlar ve geleceğini de rasyonel olarak kurgulayabilir. Veteriner hekimliği mesleğinin temellerinin binlerce yıl önce hangi ortam ve şartlarda atıldığını, aynı dünyayı paylaşmanın ötesinde, avcılıkla başlayan sürecin evcilleştirmeye nasıl bir değişim gösterdiğini ve bu uzun süreçte veteriner hekimliği mesleğinin nasıl vücut bulduğunu anlamak, veteriner hekimliği mesleğini daha derin kavramamızı kolaylaştırarak mesleğe olan bağımızı ve sevgimizi artıracaktır.

İnsanoğlu dünyada var olduğu ilk anlardan itibaren doğayı hayvanlarla birlikte paylaşmış, onlardan yararlanma yollarını aramış ve kendi sağlığıyla birlikte onların sağlığını da önemsemiştir. Sağlıklı hayvanın sağlıklı ve güvenilir hayvansal gıda olduğunu gözlemleyerek ve tecrübe ederek kavramıştır. Bu noktada insanlığın ilk evrelerinden itibaren özellikle de hayvan evcilleştirmesinden sonra veteriner hekimliği mesleğinin ampirik düzeyde de olsa şekillenmeye başladığını ve ortaya çıktığını söylemek mümkündür.

Hayvan her zaman insanoğlu için hep çok fazla anlam ifade etmiştir. Yaşamdaki gıdası, geçimi ve en büyük sermayesi, taşıtı, ürünleriyle giysisi, barınağı ve en önemlisi de hayata dört elle tutunması olmuştur. Varlığı insan ve toplumları zenginleştirirken, yokluğu da fakirlik, hatta açlık ve kıtlığa, sonunda da toplu ölümlere ve salgın hastalıklara yol açmıştır. Hatta bu toplu ölümler ve salgın

¹ Prof. Dr., Sakarya Uygulamalı Bilimler Üniversitesi Pamukova Meslek Yüksekokulu, Laborant ve Veteriner Sağlık Pr., serdarizmirli@subu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1838-9224

KAYNAKLAR

- Allen B (2016). *Animals in Religion: Devotion, Symbol and Ritual*, Published by Reaktion Books Ltd., London, UK.
- Anon. (2019). *Hammurabi and Hippocrates: Veterinary Medicine BCE*, Vetschool Tails, College of Veterinary Medicine, Michigan State University.
- Arslan O (2017). İbn-İ Haldûn Ve Jared Diamond'da Uygarlıkların Farklı Hızda Gelişmesinin İncelemesi, *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 4 (12): S283-298.
- Balieva GN and Kostadinova L (2016). Traditional Chinese Veterinary Medicine–Historical Background and Contemporary Approaches, *International Journal of Science and Research (IJSR)*, 5(6): 578-582.
- Bekman, M. (1940). *Veteriner Tarihi*. Ankara Basım ve Cildevi, Ankara.
- Brent KM (2002). Hunter-gatherer Nutrition and Its Implications for Modern Societies, *Nutrition Noteworthy*, 5(1), İnternet erişim: <https://escholarship.org/uc/item/4wc9g8g4>.
- Bowen JM (2019). *Veterinary Medicine*, Encycloaedia Britannica.
- Chakrabort D (2023). Representation of Animal Motifs in Indian Art: An Overview, *Journal of Visual and Performing Arts*, 4(2), 236–246.
- Collins BJ (2002). *A History of the Animal World in the Ancient Near East*, Brill, Netherlands.
- Cordain L, Eaton SB, Miller JB, Mann N and Hill K (2002). The Paradoxical Nature of Hunter-Gatherer Diets: Meat-Based, Yet Non-Atherogenic, *European Journal of Clinical Nutrition*, 56, Suppl 1, 542–552.
- Diamond J (2003). *Tüfek, Mikrop ve Çelik*, İngilizce ilk baskı: 1997, Çeviren: Ülker İnce, 5. Basım, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, 174, Ankara.
- Erk N (1955). XVII. Asır Veteriner Hekimliği ve Bu Asra Ait Eserler. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları:69, Ankara.
- Erk N. (1966). *Veteriner Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Erk N ve Dinçer F (1970). *Türkiye'de Veteriner Hekimlik Öğretimi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Tarihi*. Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.
- Franklin A (2006). *Animal Nation: The True Story of Animals and Australia*, A UNSW Press book, Australia.
- Gray JP (1999): A Corrected Ethnographic Atlas. *World Cultures J.* 10, 24–85.
- İzmirli S (2022). *Temas, İnsan ve Hayvanların Yazılmamış Ortak Tarihi*, Akademisyen Kitabevi, Ankara.
- Mandaloğlu M (2014). Bozkır Türklerinde Ekonominin Hayvancılık ve Tarıma Dayalı Olarak Değerlendirilmesi, *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 3(1):75-93
- Mangan E (2023). Chapter 5: Traditional Chinese Medical Foundation of Veterinary Acupuncture, In: *Integrative Veterinary Medicine*, Book Editor(s):Mushtaq A.M and Huiheng X, John Wiley & Sons, 2023.
- Joshua M (2012). *Cats in the Ancient World*, *World History Encyclopedia (Anc Hist Encycl)*.
- Joshua M (2016). *Pets in Ancient Egypt*, *World History Encyclopedia (Anc Hist Encycl)*.
- Joshua M (2020). *A Brief History of Veterinary Medicine*, *World History Encyclopedia (Anc Hist Encycl)*.
- Marriott E (2020). *Bir Nefeste Dünya Tarihi*, İng: *The History of the World in Bite-Sized Chunks* (2012), 19. Baskı, Maya Kitap, İstanbul.
- Milton K (2000). Hunter-Gatherer Diets—A Different Perspective, *The American Journal of Clinical Nutrition*, 71 (3): 665-667.
- Özgür A (1997). Veteriner Hekim Terimi Üzerine Tarihsel Bir Araştırma, *Ankara Üniv. Vet. Fak. Derg.*, 44. 1-8.
- Pontzer H, Wood BM and Raichlen DA (2018). Hunter-Gatherers as Models in Public Health, *Obesity reviews*, doi: 10.1111/obr.12785.
- Purugganan MD (2022). What is Domestication? *Trends in Ecology & Evolution*, 37(8): 663-671.

- Schuetze C (2020). – India's Ayurvedic Veterinary Medicine- Ancient Medicine to Modern Boom. Proceedings of VetFest, 2020.
- Smithcors, JF (1958). Evolution of the Veterinary Art. USA: Bailliere, Tindall & Cox Ltd.
- Somvanshi R (2006). Veterinary Medicine and Animal Keeping in Ancient India, Asian Agri-History, 10 (2): 133-146.
- Yaşar A (2022). Hayvan Hakları ve Türkiye, 1. Baskı, Hayvan Haklarının Tarihsel Gelişim Süreci, Syf.12-60, İstanbul Kültür ve Sanat Ürünleri Ticaret A.Ş., İstanbul.

Bölüm 11

ESKİ UYGARLIKLARDA VETERİNER HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI I: MEZOPOTAMYA UYGARLIKLARI, ANTİK MISIR, HİNDİSTAN VE ÇİN

Esra ÇELİK¹
Aşkın YAŞAR²

Hayvanların ve bitkilerin evcilleştirilmesi, yaklaşık 7000 yıl önce (MÖ ~5000) Çin'in Sarı Nehir Vadisi ve Wei Nehri'nin orta kesimlerinde başlamıştır. Ateşin keşfi, taş aletlerin kullanımı, tarımın gelişimi ve sığırların evcilleştirilmesi, erken insan toplumlarının ilerlemesinde önemli kilometre taşları olmuştur. Atların evcilleştirilmesi yaklaşık 6000 yıl önce (MÖ ~4000) gerçekleşmiş, kümes hayvanları ise yaklaşık 3000 yıl önce (MÖ ~1000) evcil hale getirilmiştir.

Veteriner hekimliğinin kökeni ve ne zaman başladığı kesin olarak bilinmemekle birlikte, hayvancılık ve köpek evcilleştirilmesinin başlangıcına dayandığı ve bunun MÖ 10.000-12.000 veya daha öncesine uzandığı kabul edilmektedir. Bu bağlamda, hayvan sağlığı uygulamalarının tarihsel temeli, insan ve hayvan topluluklarının evcilleştirme süreci ile paralel bir gelişim göstermiştir. Veteriner hekimliği uygulamalarının izleri, Sümer, Mısır, Hindistan, Babil ve Çin gibi eski medeniyetlerde, daha sonra Yunanistan ve Roma'ya yayılmalarından öncesine kadar uzanmaktadır. Yunan ve Romalı figürler genellikle "*Veteriner Hekimliğinin Babaları*" olarak anılsa da esas olarak yerleşik uygulamaları başlatmaktan ziyade, onlara katkıda bulunmuşlardır.

Veteriner hekimliği, insanlık tarihinin en eski mesleklerinden biri olarak kabul edilmektedir. İnsanların hayvanları evcilleştirmesiyle başlayan süreç, tarım ve hayvancılığın gelişmesiyle birlikte hayvan sağlığını koruma ihtiyacını doğurmuştur. Tarihsel açıdan hayvanlar, yalnızca ekonomik ve kültürel yaşamın değil, aynı zamanda bilimsel ve tıbbi gelişimin de temel aktörleri olmuştur. Hayvanların ihtiyaçları, tarım toplumlarının coğrafi yayılımını ve kentleşme

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, celikesra@aku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-7836-6171

² Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, ayasar@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8641-6207

KAYNAKLAR

- Abedellaah B, Elkadragy M, Sharsher A, et al. Veterinary surgery and gynecology in the ancient Egypt. *Assiut Veterinary Medical Journal*. 2019;65(162): 129-134. doi: 10.21608/avmj.2019.168980
- Adamson P. Indian animal ethics. *Think*. 2023; 22(63): 47–52. doi:10.1017/S1477175622000227
- Banerjee GN. Hellenism in ancient India. Calcutta; 1920.
- Bottéro J. Mesopotamia: writing, reasoning, and the Gods. University of Chicago Press; 1992.
- Boylston A. The origins of inoculation. *Journal of the Royal Society of Medicine*. 2012; 105(7):309-313. doi: 10.1258/jrsm.2012.12k0
- Cao HL, Yang H, Gui ZZ. Review of sericultural science and technology in Qimin Yaoshu. *Acta Sericologica Sinica*. 2020;5: 636-641. doi:10.13441/j.cnki.cykx.2020.05.014
- Chakraborty S. History of animal keeping in ancient india and it's socio-economic, scientific applicability in 21st century. *British Journal of Philosophy, Sociology and History*. 2023;3(1): 06-10. doi: 10.32996/bjps
- Chattopadhyaya D. Science and society in ancient India. John Benjamins Publishing; 1978.
- Clutton-Brock J. Horse power: A history of the horse and the donkey in human societies. Harvard University Press; 1992.
- Dunlop RH, Williams DJ. Veterinary medicine, an illustrated history. Missouri: Mosby Year Book Inc; 1996.
- Ebbell B. The Papyrus Ebers: The greatest egyptian medical document. Levin & Munksgaard: Copenhagen; 1937.
- Erk N. Veteriner tababeti tarihine kısa bir bakış. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*; 1957.
- Erk N. Veteriner tarihi. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları; 1966.
- Fiskesjö M. Rising from blood-stained fields: royal hunting and state formation in Shang China. In: Fiskesjö M (ed.) *The Museum of Far Eastern Antiquities. Bulletin (73)*;2001. p. 49-191.
- Fiskesjö NMG. The fate of sacrifice and the making of Wa history. University of Chicago, Department of Anthropology and Department of East Asian Languages and Civilizations; 2000.
- Haltrecht H. Veterinary acupuncture. *The Canadian Veterinary Journal*. 1999; 40(6):401-403.
- Harrist RE. The legacy of Bole: Physiognomy and horses in Chinese painting. *Artibus Asiae*. 1997;57(1/2): 135-156. doi: 10.2307/3249953
- Hoernle AFR. Studies in the medicine of ancient India: Osteology, or the bones of the human body. Clarendon Press; 1907.
- Jaiswal YS, Williams LL. A glimpse of Ayurveda–The forgotten history and principles of Indian traditional medicine. *Journal of Traditional and Complementary Medicine*. 2017;7(1): 50-53. doi: 10.1016/j.jtcme.2016.02.002
- Jones SD, Koolmees PA. Introduction: Human–animal relationships and the need for veterinary medicine. In: *A concise history of veterinary medicine: new approaches to the history of science and medicine*. Cambridge University Press; 2022. p. 1-12.
- Karasszon D. *A concise history of veterinary medicine*. Akadémiai Kiadó, Budapest; 1988.
- Knapp KN. The use and understanding of domestic animals in early medieval Northern China. *Early Medieval China*. 2019; 25(1): 85-99. doi: 10.1353/emc.2019.a951489
- Kozloff A. Bubonic plague in the reign of Amenhotep III?: Evidence of less than an Idyllic Time. *KMT: A Modern Journal of Ancient Egypt*. 2006;17(3): 36-46.
- Lander B, Brunson K. Wild mammals of ancient North China. *Journal of Chinese History*. 2018;2(2): 291-312. doi: 10.1017/jch.2017.45
- Li SF. Introduction: Freshwater fish culture. In: Li S, Mathias J (eds.) *Freshwater fish culture in China: Principles and practice*. Amsterdam: Elsevier; 1994. p. 1–25.
- Littauer MA, Crouwel JH. *Wheeled vehicles and ridden animals in the ancient Near East*. Leiden: Brill; 1979.

- Lord C. One and the same?: An investigation into the connection between veterinary and medical practice in Ancient Egypt. In: Mummies, magic and medicine in Ancient Egypt. England: Manchester University Press; 2016. p. 142-156.
- Loukas M, Hanna M, Alsaiegh N, et al. Clinical anatomy as practiced by ancient Egyptians. *Clinical Anatomy*. 2011;24(4): 409-415. doi: 10.1002/ca.21155
- Loukas M, Lanteri A, Ferraiuola J, et al. Anatomy in ancient India: a focus on the Susruta Samhita. *Journal of Anatomy*. 2010;217(6): 646-650. doi: 10.1111/j.1469-7580.2010.01294.x
- Mark JJ. A brief history of veterinary medicine since the ancient world. Brewminate: A bold blend of news and ideas; 2020.
- Maul SM. Divination culture and the handling of the future. In: Leick G (ed.) *The Babylonian world*. 1st ed. Routledge; 2007. p. 361-372.
- Meana Mañes MA, Sánchez de Lollano J, Cortés Gardyn Ó, et al. *Ludificación de la historia de veterinaria*. Universidad Complutense de Madrid; 2018.
- Mishra R. Aśokan Rock Edict-I: Understanding Aśoka's views on killing. *The Indian International Journal of Buddhist Studies*. 2023; 22(6): 1-20.
- Moran WL. *The Amarna letters*. Baltimore; London: Johns Hopkins University Press; 1992.
- Nagaratnam A, Madhavi A. New light on ancient Indian anatomy. *Journal of Indian Medical Heritage*. 1989;19(1): 1-20.
- Nakajima T, Hudson MJ, Uchiyama J, et al. Common carp aquaculture in Neolithic China dates back 8,000 years. *Nature Ecology & Evolution*. 2019;3(10): 1415-1418. doi: 10.1038/s41559-019-0974-3
- Norrie P. *A History of disease in ancient times*. Bern, Switzerland: Palgrave; 2016.
- Nunn JF. *Ancient Egyptian medicine*. University of Oklahoma Press; 1996.
- Oppenheim AL. *Ancient Mesopotamia: Portrait of a dead civilization*. University of Chicago Press; 1974.
- Pingree D. Mesopotamian astrology. *Transactions of the American Philosophical Society*. 1992;82(4): 1-64.
- Probst GF. *The Kikkuli Text on the training of horses (ca. 1350 BC)*. King Library Press, University of Kentucky; 1977.
- Rastogi S, Kaphle K. Sustainable traditional medicine: taking the inspirations from ancient veterinary science. *Evidence-Based Complementary and Alternative Medicine*. 2011;1: 151435. doi: 10.1093/ecam/nen071
- R CVS. History of the veterinary profession. RCSV Knowledge; 2010. Available from https://knowledge.rcvs.org.uk/heritage-and-history/history-of-the-veterinary-profession/?utm_source=chatgpt.com (Accessed 22nd September 2025).
- Recht L, Tsouparopoulou C. Introduction: encountering animals in the ancient Near East. In: Recht L, Tsouparopoulou C (eds.) *Fierce lions, angry mice and fat-tailed sheep: Animal encounters in the ancient Near East*. Cambridge, McDonald Institute for Archaeological Research; 2021. p. 1-9.
- Riedel S. Edward Jenner and the history of smallpox and vaccination. *Baylor University Medical Center Proceedings*. 2005;18:1: 21-25, doi: 10.1080/08998280.2005.11928028
- Robinson V. *The story of medicine*. The New Home Library, New York: Garden City Publishing; 1943.
- Ruddle K, Zhong G. *Integrated agriculture-aquaculture in South China: the dike-pond system of the Zhujiang Delta*. CUP Archive; 1988.
- Şahin M, Yaşar A. Eski Çağ'da Çin'de veteriner hekimliği. In: 11th International Biltek Congress on Current Developments in Science, Technology and Social Sciences, 25-26 May 2025, Ankara, Türkiye, (pp. 167-178).
- Scurlock J, Andersen BR. *Diagnoses in Assyrian and Babylonian medicine*. University of Illinois Press; 2005.

- Shao S, Guo H, Mou F, et al. The records of anatomy in ancient China. *Chinese Medicine and Culture*. 2020;3(4): 210-215. doi: 10.4103/CMAC.CMAC_18_20
- Shaw V, Diogo R, Winder IC. Hiding in plain sight-ancient Chinese anatomy. *The Anatomical Record*. 2022;305(5): 1201-1214. doi: 10.1002/ar.24503
- Shi Y, Zhang C, Li X. Traditional medicine in India. *Journal of Traditional Chinese Medical Sciences*. 2021;8: 51-55. doi: 10.1016/j.jtcms.2020.06.007
- Singh V. Sushruta: The father of surgery. *National Journal of Maxillofacial Surgery*. 2017;8(1): 1-3. doi: 10.4103/njms.NJMS_33_17
- Smithcors JF. Veterinary medicine and civilization. *The Centennial Review of Arts & Science*. 1957;1(3): 286-302.
- Somvanshi R. Veterinary medicine and animal keeping in ancient India. *Asian Agri-History*. 2006;10(2): 133-146.
- Strawn BA. What is stronger than a lion?: Leonine image and metaphor in the Hebrew Bible and the ancient Near East. Saint-Paul; 2005.
- Veena T, Narendranath R. An ancient Egyptian pregnancy test extended to cattle. *Current Science*. 1993; 65(12): 989-990.
- Veena Ganesaiah T. Punyakoti Test—an ancient Egyptian test (2200 BC) extended to diagnose pregnancy in cattle. In: *Proceeding traditional knowledge systems of India and Sri Lanka, proceeding of COMPAS Asian regional workshop on traditional knowledge systems and their current relevance and applications*; 2006. p. 3-5.
- Vilela A. Canines from inside and outside the city: of dogs, foxes and wolves in conceptual spaces in Sumero-Akkadian texts. In: Recht L, Touparopoulou C (eds.) *Fierce lions, angry mice and fat-tailed sheep: Animal encounters in the ancient Near East*. Cambridge, McDonald Institute for Archaeological Research; 2021. p. 23-29.
- Yang D. A brief introduction to the horse medical manuscript from the Tianhui Laoguanshan Han Tomb. *Asian Medicine*. 2024;18(1-2): 304-328. doi: 10.1163/15734218-12341537
- Yuan J, Flad R. New zooarchaeological evidence for changes in Shang Dynasty animal sacrifice. *Journal of Anthropological Archaeology*, 2005;24(3): 252-270. doi: 10.1016/j.jaa.2005.03.001
- Zadok R. Kassites. *Encyclopædia Iranica*. Online edition; 2015. Available from <http://www.iranica-online.org/articles/kassites> (Accessed 22nd September 2025).

Bölüm 12

ESKİ UYGARLIKLARDA VETERİNER HEKİMLİĞİ UYGULAMALARI II: ANTİK YUNAN VE ROMA'DA HAYVAN SAĞLIĞI UYGULAMALARI

Emine Merve DANIŞ¹
Gökhan ASLIM²

Giriş

Antik toplumlarda insanlar, hayvanların hem fiziki varlıklarına (et, süt, deri, yün, ilaçlar, büyüdü iksirler vb.) hem de sundukları iş gücüne (gıda üretimi, enerji, savaş, ulaşım) önemli ölçüde bağımlı olmuşlar ve hayvanların yalnızca insan kullanımı için var olduğunu düşünmüşlerdir. İnsanlar Antik Yunan ve Roma'da günlük yaşamın görünür bir parçası olan hayvanların yaşam döngülerini ve davranış biçimlerini, onlarla çalışarak ve aynı yaşam alanlarını paylaşarak doğrudan gözleme imkanına sahip olmuşlardır.

Antik Yunan'da Veteriner Hekimliği ile İlgili Gelişmeler

Antik Yunan'da sağlık mesleklerinin kökleri, mitoloji ve büyüye dayanmıştır. Dönemin önde gelen filozof-bilim insanlarından birisi olan Thales (MÖ 625-546), canlılar için temel yapı taşlarını araştırmış ve suyun, temel madde olması gerektiğini öne sürmüştür. Anaksimandros (MÖ 611-547) ise sudan bile daha temel bir maddenin olması gerektiğini iddia etmiştir. Yaşamın kendiliğinden ortaya çıkışının ilkel çamur ve havada gerçekleştiğini öne sürerek, kara hayvanlarının balıklardan evrimleştiği sonucuna varmıştır.

Filozoflar MÖ 6. yüzyılda, insan organizmasının yapısını inceleyerek hayvan hastalıklarını tespit etmenin mümkün olabileceğini düşünmeye başlamışlardır. Anatomi bilgisi hayvan diseksiyonları ile sağlanan Antik Yunan'da,

¹ Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, merve.danis@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0296-4391

² Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, gokhan.aslim@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5976-8186

KAYNAKLAR

- Ajita R. Galen and his contribution to anatomy: a review. *Journal of Evolution of Medical and Dental Sciences*. 2015;4(26):4509-4517.
- Aslım G. Klasik dönemde tıpta ve veteriner hekimliğinde temel bilimlerin yeri ve önemi. Özen A (Ed.) *Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği* içinde. Ankara: Güneş Tıp Kitabevleri; 2024. s. 87-96.
- Baloyannis SJ. Galen as neuroscientist and neurophilosopher. *Encephalos*. 2016;(53):1-10.
- Bay NSY, Bay BH. Greek anatomist Herophilus: the father of anatomy. *Anatomy & Cell Biology*. 2010;43(4):280-283.
- Bodson L. Attitudes toward animals in Greco-Roman antiquity. *International Journal for the Study of Animal Problems*. 1983;4(4):312-320.
- Bujalkova M, Straka S, Jureckova A. Hippocrates' humoral pathology in nowadays reflections. *Bratislavske Lekarske Listy*. 2001;102(10):489-492.
- Conner A. Galen's analogy: animal experimentation and anatomy in the second century CE. *Antihós*. 2017;8(1):9.
- Crittenden M. *Horse-Doctors in the Roman Empire*. Doctoral dissertation, University of Kent, 2016.
- Dezena RA. *Atlas of endoscopic neurosurgery of the third ventricle: basic principles for ventricular approaches and essential intraoperative anatomy*. Springer; 2017. p. 3.
- Dobson JF. Herophilus of Alexandria. *Proceedings of the Royal Society of Medicine*. 1925;18(Sect Hist Med):19-32.
- Donaghy T. The Origins of equine medicine. *Journal of the Veterinary History Society*. 2010;15(3):227-248.
- Dunlop RH, Williams DI. *Veterinary medicine: An illustrated history*. Don Ladig; 1996. p. 135-185.
- El-Gammal SY. The role of Hippocrates in the development and progress of medical sciences. *Journal of Indian Medical Heritage*. 1993;23(2):125-136.
- Erk N. Veteriner tababeti tarihine kısa bir bakış. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 1957;4(03-04):139-144.
- Erk N. Smith'in "Veteriner literatürünün en eski tarihi ve İngiltere'de gelişmesi" adlı kitabı üzerinde bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 1958;5(03-04):243-256.
- Erk N. Veteriner tarihi. Ankara: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları; 1966. s. 26-51.
- Ferngren GB. *Medicine and religion: A historical introduction*. Baltimore, Maryland: Johns Hopkins University Press; 2014. p. 14-72.
- Fischer K-D. The first Latin treatise on horse medicine and its author Pelagonius Saloninus. *Medizinhistorisches Journal*, 1981;16(3):215-226.
- Fischer K-D. Ancient veterinary medicine: A survey of Greek and Latin sources and some recent scholarship. *Medizinhistorisches Journal*, 1988;23(3/4):191-209.
- Hartung J, Schäffer J. A brief history of the spirit of animal hygiene. In: *XIII International Congress in Animal Hygiene ISAH*. June 17-21, 2007, Tartu, Estonia, (pp. 660-663).
- Jones SD, Koolmees PA. *A concise history of veterinary medicine*. Cambridge, England: Cambridge University Press; 2022. p. 55.
- Karasszon D. *A Concise history of veterinary medicine*. Academiai Kiado, Budapest; 1988. p. 53-110.
- Korhonen T, Ruonakoski E. *Human and animal in ancient Greece: Empathy and encounter in classical literature*. Bloomsbury Publishing; 2017. p. 8-73.
- Konstantinidou MK, Karaglani M, Panagopoulou M, et al. Are the origins of precision medicine found in the corpus hippocraticum?. *Molecular Diagnosis & Therapy*. 2017;21(6):601-606.
- Majumdar SK. Corpus Hippocraticum 'on the sacred disease'. *Journal of Indian Medical Heritage*. 1998;28(2):111-118.
- Marketos SG, Skiadas PK. Galen: a pioneer of spine research. *Spine*. 1999;24(22):2358.
- McCabe A. *A Byzantine encyclopaedia of horse medicine: the sources, compilation, and transmission of the Hippiatrica*. New York: Oxford University Press; 2007. p. 1-259.

- Sadebeck F. A raw egg on an empty stomach: feeding ill cattle in Roman antiquity. Mullan A, Smallman R, Bondt H, Waterman J (Ed). In: *The Hand that Feeds: The Complex Relations of Human-Animal Feeding*. London: UCL Press; 2025. p. 9-24.
- Samad MA, Ahmed MU. History and scope of veterinary medicine. *Bangladesh Journal of Veterinary Medicine*. 2003;1(1):1-8.
- Smithcors JF. Veterinary medicine and civilization. *The Centennial Review of Arts & Science*. 1957;1(3):286-302.
- Tanga C, Remigio M, Viciano J. Transmission of zoonotic diseases in the daily life of ancient Pompeii and Herculaneum (79 CE, Italy): A review of animal-human-environment interactions through biological, historical and archaeological sources. *Animals*. 2022;12(2):213. doi: <https://doi.org/10.3390/ani12020213>
- Wills A. Herophilus, Erasistratus, and the birth of neuroscience. *The Lancet*. 1999;354(9191):1719-1720.
- Wilson LG. Erasistratus, Galen, and "The Pneuma". *Bulletin of the History of Medicine*. 1959;33(4):293-314.
- Yapıjakis C. Hippocrates of Kos, the father of clinical medicine, and Asclepiades of Bithynia, the father of molecular medicine. *In Vivo*. 2009;23(4):507-514.

Bölüm 13

ORTA ÇAĞ'DA VETERİNER HEKİMLİĞİ ALANINDAKİ GELİŞMELER – İSLAM UYGARLIĞI ÇAĞI

Ali YİĞİT¹

Başlangıç – “Günbatımından Gündoğumuna”

Bilim tarihinde bir dönem incelenirken, kendinden önceki dönemlerden bağımsız olarak düşünülemez. Çünkü bilim kartopu gibi zaman çizgisinde ilerledikçe hacmi artan bir olgudur. Bir dönem ya da çağın ortaya çıkışı sadece bir olayın sonucu olmayıp, siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel değişim ve dönüşümün etkisiyle mümkün olmaktadır. O nedenle Orta Çağ'ın başlamasında etkili faktörleri hatırlamakla yola başlayabiliriz.

Klasik tarih bilgilerimiz doğrultusunda, başlangıcı Batı Roma İmparatorluğu'nun 476 yılında yıkılışı ile özdeşleştirilen Orta Çağ, uzun bir dönüşüm sürecinin miladı olarak değerlendirilmelidir. Bu değerlendirmenin temel kırılma noktasının Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılışı ekseninde yapılması elbette doğal karşılanmalıdır. Askerî, ekonomik ve idarî zayıflıklar yaşayan Roma İmparatorluğu'nda vergi gelirlerinin azalması, geniş sınırlarda güvenliğin sağlanamaması ve imparatorluk bürokrasisinin ağırlaşması sonucunda merkezi otorite zayıflamıştır. Bu zayıflamanın yarattığı yıkım, Batı Avrupa'da antik dönem siyasi yapısının bölgesel krallıklara dönüşmesine zemin hazırlamıştır. Ayrıca, Hunların Batı'ya ilerleyişi ile beraber başlayan kavimler göçü, Batı Avrupa'nın kültürel ve etnik açıdan farklılaşmasına, bu da siyasi otoritenin yerelleşmesine ve feodal yapının Avrupa'da gelişmesine neden olmuştur. Bu gelişmelerin yanı sıra Hristiyanlığın Roma'nın resmi dili haline gelmesi (4. yüzyıl) ile devlet otoritesi zayıfladığında, kilise hukuk, eğitim ve toplumsal düzenin sağlayıcısı konumuna gelmiştir. Bununla birlikte, Batı Roma çökerken Doğu Roma (Bizans) ayakta kalmış ve bölgenin siyasi yapısını etkilemeye devam etmiştir. Medeniyetin kendi içinde daha kapalı bir ekonomik ve kültürel yapıya yönelmesi, 7. yüzyıldan

¹ Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, ali.yigit@deu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-1180-3517

Orta Çağ'dan Modern Çağ'a -Bilim Göçü- "Gün Batımı"

Orta Çağ'ın başlangıcında sayılan benzer nedenler bir dönemin bir yerde bitişini, güneşin doğup batmasında olduğu gibi, bir taraf aydınlanırken, diğer tarafta karanlığa doğru bir gidişi simgelemektedir. Bunu sağlayan ya da neden olan en önemli neden de düşünceye ve bilime duyulan güven, verilen değerdir. Bilim önüne çıkan her zorluğu, suyun akıp yolunu bulması gibi geliştirmiş olduğu korunma mekanizmalarıyla aşarak yoluna devam etmiştir.

İslamiyet dönemi veteriner hekimliği parlak dönemini, (1) Kur'an-ı Kerim ve hadisler yoluyla hayvana yönelik etik tutum, (2) Bağdat'ta yer alan ve daha sonra çevreye yayılmış olan Beytü'l-Hikme merkezlerinin aracılığıyla bilginin kurumsal bir kimliğe kavuşması, (3) farklı kültürleri içeren çeviri faaliyetleri ile ortaya çıkan kültürlerarası bilgi aktarımı ve (4) özellikle at konusunda (öneminden dolayı) akılcı gözlem, sınıflandırma ve tedavilerin sentezi sonucunda teknik incelemeler ve yeni bilgilerin ortaya koyulması ile yaşamış, ancak bilgi ve bilimin Batıya/Avrupa'ya doğru yolculuğuna engel olacak koşulları sağlayamamıştır.

KAYNAKLAR

- Bloch M. Feudal society (Vol. 1–2). University of Chicago Press, 1961 (16.01.2026 tarihinde https://www.academia.edu/84_96924/Feudal_Society_The_Growth_of_Ties_of_Dependence_Volume_I adresinden ulaşılmıştır).
- Brown P. The rise of Western Christendom: Triumph and diversity, A.D. 200–1000. Blackwell, 1996. (16.01.2026 tarihinde <https://content.e-bookshelf.de/media/reading/L-752658-5458e25892.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Gibbon E. The decline and fall of the Roman Empire (Vols. 1–6). Modern Library. (Original work published 1776–1789), 1994. (16.01.2026 tarihinde https://www.ccel.org/ccel/g/gibbon/decline/cac_he/decline.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Dincer F, Menten A, Yasar A, ve ark. On the origin and originality of veterinary knowledge of Islamic civilization. 29th International Congress on the History of Veterinary Medicine, September 11th-13th 1997, Cordoba, Spain.
- Dols MW. The origins of the Islamic hospital: myth and reality. Bull Hist Med. 1987 Fall;61(3):367-90. PMID: 3311248.
- Erk N. Veteriner Tarihi. Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları: 195, Ders Kitabı:97, Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966, Ankara.
- Heather P. The fall of the Roman Empire: A new history. Oxford University Press, 2006, (16.01.2026 tarihinde https://www.academia.edu/6586358/The_Fall_of_the_Roman_Empire_A_New_History adresinden ulaşılmıştır).
- Kennedy H. The prophet and the age of the caliphates. Pearson Longman, 2004. (16.01.2026 tarihinde https://www.academia.edu/21742136/The_Prophet_and_the_Age_of_the_Caliphates_600_1050 adresinden ulaşılmıştır).
- Özen A, Taşkın Ü. Bir baytarnameden genel tarihe düşürülen notlar. II. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu, Bildiriler Kitabı (Ed: Aşkın Yaşar, Ali Yiğit, Serdar İzmirli): 24-26 Nisan 2008, Konya, s.81-88.

- Özen A, Yaşar A. Evaluation of old veterinary manuscripts in islamic period. I. Ulusal Veteriner Hekimliği Tarihi ve Mesleki Etik Sempozyumu Bildirileri (Ed. Abdullah Özen), 30 Mart-1 Nisan 2006, Elazığ, s.531-558.
- Velioglu T. İslam Tarihinin İlk Dönemlerinde Veteriner Hekimlik Faaliyetleri (Hicri I-III. /Miladi VI-IX. Yüzyıllar). Ceylan Ofset, 2021.
- Wickham, C. The inheritance of Rome: A History of Europe, 400–1000. Penguin Books, 2009, (16.01.2026 tarihinde <https://cristianizacioneslavos.wordpress.com/wp-content/uploads/2012/06/wickham-the-inheritance-of-rome.pdf> adresinden ulaşılmıştır).
- Wolfram H. History of the Goths. University of California Press, 1990. (16.01.2026 tarihinde https://books.google.com.tr/books/about/History_of_the_Goths.html?id=xsQxcJvaLjAC&redir_esc=y adresinden ulaşılmıştır).
- Yerlikaya H, Özen A. At Sevgisi: İslam Uygarlığı Çağı Kaynaklarından Çarpıcı Bir Örnek. Vet.Bil. Derg. 2004;20(4):29-32.
- Yerlikaya H, Özen R. Ortaçağ'da Bilim Göçü. Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, Nisan-Haziran 2005; 44-49.
- Yiğit A. İlm-i Fürusiyet isimli baytarnamenin veteriner hekimliği tarihi, at yetiştiriciliği, hastalıkları ve tedavileri açısından incelenmesi. Doktora Tezi (Danışman: Prof. Dr. Aşkın Yaşar), Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya, 2011.
- Yiğit A. Klinik Öncesi Bilimler. İç: Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği, Ed. Abdullah Özen. Güneş Tıp Kitabevleri, Ankara, 2024, s.97-106.
- Yiğit A, İzmirli S, Yaşar A. “Haza Kitâbu Baytarnâme” ve “Tercüme-i Baytarnâme”de Tıp ve Veteriner Hekimliği Alanında Ortak Uygulamalar Üzerine Bir Değerlendirme. Lokman Hekim Journal. 2013; 3(1):7-14.
- Yiğit A, Yaşar A. XV. Yüzyıla Ait Bir Baytarnamede At Hekimliğinde Koterizasyon. Mersin Üniversitesi Tıp Fakültesi Lokman Hekim Tıp Tarihi ve Folklorik Tıp Dergisi. 2013;10:101–102.
- Yüksel E, Yüksel Ö. Mikroorganizma Bulaşma ve İzolasyon. İç: Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği, Ed. Abdullah Özen. Güneş Tıp Kitabevleri, Ankara, 2024, s.107-113.
- Yüksel Ö, Yüksel E. Koruyucu Veteriner Hekimliği Hizmetlerinin Tarihi ve Önemi. İç: Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği, Ed. Abdullah Özen. Güneş Tıp Kitabevleri, Ankara, 2024, s.115-131.

Bölüm 14

MODERN ÇAĞ VETERİNER HEKİMLİĞİ

Özlem YÜKSEL¹
Erhan YÜKSEL²

Giriş

Tarihin erken dönemlerinden modern çağa kadar uzanan dönemde veteriner hekimliği uygulamalarının daha çok tecrübeye dayalı ve bilimsel yöntemlerden yoksun bir şekilde uygulandığı görülmektedir. Modern çağın başlangıcı kabul edilen 16. yüzyılda, Avrupa'da Rönesans'la birlikte bilim hızla ilerlemiş olsa da bu gelişmeler veteriner hekimliği alanında beklenen ölçüde etkili olmamıştır. Özellikle 17. yüzyıl itibarıyla ortaya çıkan ve toplumları derinden sarsan başta sığır vebası (rinderpest) olmak üzere salgın hayvan hastalıklarına karşı mevcut veteriner hekimliği uygulayıcılarının tecrübeleri yetersiz kalmış ve yeni çareler aranmaya başlanmıştır. Bu ihtiyaçlara verilen ilk somut yanıt, 18. yüzyılda bilimsel veteriner hekimliği eğitimi veren okulların açılması olmuş; böylece zanaat temelli bir meslek olan veteriner hekimliği bilimsel bir disipline dönüşme sürecine girmiştir. Bunu izleyen 19. ve 20. yüzyıllarda başta mikrobiyoloji olmak üzere bütün disiplinlerde yaşanan keşif ve gelişmeler veteriner hekimliğin modern anlamda yeniden tanımlanmasına imkân sağlamış, mesleki alanda yaşanacak pek çok yeniliğin zeminini hazırlamıştır.

Kitabın bu bölümünde modern çağın başlangıcı olarak kabul edilen 16. yüzyıl itibarıyla bilim alanındaki gelişmeler ve veteriner hekimliği alanına entegrasyonu ile şekillenen, bilimsel bir perspektif kazanan veteriner hekimliğin günümüze kadar olan gelişimi aktarılmaya çalışıldı.

¹ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, ozlemdogan20@gmail.com, ORCID iD: 0000-0003-0635-3256

² Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, erhanyukcell@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0735-0375

duyguları, istekleri ve ihtiyaçları göz ardı edilmeyerek hayvan refahı merkezli bir yaklaşımın gelişmesine katkı sağlanmıştır. Günümüzde beşeri ve veteriner hekimliğin birlikteliğinin tüm canlıların sağlıklı geleceği adına şart olduğu kabul edilmiş; tek sağlık konsepti önem kazanmıştır. Bu yüzyıllarda yaşanan zoonoz kaynaklı salgınlar da pandemi yönetimi ve zoonoz hastalıklarla mücadelede biyogüvenlik uygulamalarının veteriner hekimler tarafından yürütülmesi; bu birlikteliğin gerekliliğini bir kez daha ortaya koymuştur. Yakın tarihte yaşanan Covid-19 pandemisinde Prof. Dr. Aykut Özdarendeli ve ekibi tarafından TURKOVAC inaktif aşısının geliştirilmesi, veteriner hekimliğin halk sağlığı açısından ne kadar kritik olduğuna en güzel örneklerden biri olarak gösterilebilir.

Özetle 21. yüzyılda veteriner hekimliği dijital teknoloji, biyoteknoloji, yapay zeka, halk sağlığı ve hayvan refahı ekseninde büyük bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönemde veteriner hekimlik yalnızca hastalıkları tedavi eden değil; tek sağlık yaklaşımıyla insan, hayvan ve çevre sağlığını birlikte değerlendiren multidisipliner ve yüksek teknolojiye dayalı bir bilim alanı haline gelmiştir.

KAYNAKLAR

- Aksoy A, Özkaya Ş. Düşünen iskeletin anatomisi: Vesalius'un görsel epistemolojisi. *SMJ*. 2025;3(3): 119-126.
- Alkan M, İstanbulluoğlu E. Dünyada ve ülkemizde veteriner hekimliğin geleceği. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2010;10(1-2): 66-78.
- Aydın E. *Dünya ve Türk tıp tarihi*. Ankara: Güneş Kitabevi; 2006.
- Başagaç RT. *Türkiye'de iki dünya savaşı arasında veteriner hekimliği hizmetleri ve hayvancılık politikaları üzerinde araştırmalar*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2001.
- Bekman M. *Veteriner kongreleri ve itilâfnameleri*. İstanbul: Marifet Basımevi; 1945.
- Broad J. Cattle plague in eighteenth-century England. *Agric Hist Rev*. 1983;31(2): 104-115.
- De Ligt L. *Peasants, citizens and soldiers: Studies in the demographic history of Roman Italy 225 BC-AD 100*. Cambridge: Cambridge University Press; 2012.
- Demirel E. İlk TBMM'nin ilk kanunu: Ağnam resmi. *VAKANÜVİS*. 2020;5(Özel sayı): 19-37. doi:10.24186/vakanuvis.768153
- Dinçer F. Mecmûa-i Fünûnu Baytariye ve Osmanlı Cemiyeti İlmiyyei Baytariyesi. *Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi*. 1965;35(3-4): 198-203.
- Dinçer F. The centenary of veterinary journalism in Turkey. *Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 1980;5(1): 166-179.
- Dinçer F. Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. yılında veteriner hekimliğinin bilimsel bilançosu. *Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. yılında bilim "bilanço 1923-1998" ulusal toplantısı içinde*. Ankara: TÜBİ-TAK; 1999.
- Dinçer F. Türkiye'de askeri veteriner hekimlik üzerine araştırmalar I. *Ankara Üniv Vet Fak Derg*. 1979;26: 1-13.
- Dinçer F. Türkiye'de askeri veteriner hekimlik üzerine araştırmalar II. *Ankara Üniv Vet Fak Derg*. 1979;27: 246-272.
- Dinçer F. Türkiye'de askeri veteriner hekimlik üzerine araştırmalar III. *Ankara Üniv Vet Fak Derg*. 1979;27: 294-321.

- Dinçer F. Türkiye’de kurulan veteriner dernekleriyle bugüne kadar olan gelişmeleri. *Türk Veteriner Hekimleri Derneği Dergisi*. 1964;34(11-12): 487-502.
- Dinçer F. Türkiye’de veterinerlik ve tarım alanında ilk süreli yayın “Vasita-i Servet” üzerinde bir inceleme. *Fırat Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 1976;3(1): 66-83.
- Doğan Ö. *Türkiye’de sığır tüberkülozunun kontrolü ve eradikasyonuna yönelik çalışmaların tarihi*. Doktora Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2011.
- Dölen E. *Türkiye üniversite tarihi: Özerk üniversite dönemi 1946-1981*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 2010.
- Dölen E. Yüksek Ziraat Enstitüsünde bilimsel araştırmanın kurumsallaşması ve yapılan doktoralar. Aras NK, Dölen E, Bahadır O. (ed.) *Türkiye’de üniversite anlayışının gelişimi (1861-1961)* içinde. Ankara: TÜBA; 2007.
- Ergin G. *Çağlar boyunca tarım insan toplumu*. Muğla: Devrim Gazete ve Matbaası; 2017.
- Erk N. Smith’in «Veteriner Literatürünün En Eski Tarihi ve İngiltere’de Gelişmesi» Adlı Kitabı Üzerinde Bir İnceleme. *Ankara Univ Vet Fak Derg*. 1958 Jan. 1;5(-3.04): 243-256. doi:10.1501/Vet-fak_0000001796
- Erk N. *Veteriner tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1966.
- Erk N, Dinçer F. *Türkiye’de veteriner hekimlik eğitimi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1970.
- Genç SV, Özgür A. Demokrat Parti Dönemi hayvancılık politikaları ve veteriner hekimliği hizmetleri. *Vet Hekim Der Derg*. 2017;88(2): 38-50.
- Gölcü Melikoğlu B, Erer S. Osmanlı Devleti’nde kurulan veteriner dernekler üzerine yeni araştırmalar. *Türkiye Klinikleri Journal of Medical Ethics*. 2013;21(2): 88-94.
- Gölcü Melikoğlu B, Sanal Osmanağaoğlu Ş. Mecmûa-i Fünûn-i Baytariye: İnceleme ve özetli bibliyografya. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi*. 2012;14(1): 45-88.
- Gölcü Melikoğlu B, Yüksel Ö, Yüksel E. Baytar Mecmuası / Baytarı Mecmua (1923-1933) üzerine bir inceleme. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları Dergisi*. 2017;19(1): 75-134.
- Gölcü Melikoğlu B. Dünyada ve Türkiye’de bilimsel veteriner hekimliğinin doğuşu. Özen A. (ed.) *Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği* içinde. Ankara: Medisan Yayıncılık; 2024.
- Gölcü Melikoğlu B. Osmanlı Devleti’nde Avrupa’ya gönderilen veteriner hekimliği öğrencileri. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 2019;66(2): 131-139. doi:10.33988/auvfd.547472
- Herdoğan M, Mart F, Çay HA, Kahraman D, İnanç ME, Güngör Ş, Ata A. Suni tohumlamanın tarihsel gelişimi ve dönüm noktaları. *Vet Hekim Der Derg*. 2023;94(1): 84-95. doi:10.33188/vetheder.1159178
- Hunter P. *Veterinary medicine: A guide to historical sources*. Aldershot. England: Ashgate; 2004.
- Iowa State University. *Robert Bakewell*. (16/02/2026 tarihinde <https://www.ans.iastate.edu/about/history/people/robert-bakewell> adresinden ulaşılmıştır).
- Karasszon D. *A concise history of veterinary medicine*. Budapest: Akademiai Kiado; 1988.
- Onat T. *William Harvey (1578-1657) ve kan dolaşımı*. (09/02/2026 tarihinde https://pdf.journalagent.com/tkd/pdfs/TKDA_26_3_190.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Özgür A. “Kadim” bir eserden veteriner hekimliği tarihine bakış. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. 2009;80(4): 31-40.
- Özkul T. *Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde yapılan uluslararası veteriner hekimliği anlaşmaları üzerine araştırmalar*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2005.
- Pugh DG. *Veterinary medicine: An illustrated history*. St. Louis: Mosby; 2002.
- Ruini C. *Historical Anatomies: Carlo Ruini biography*. (13/03/2026 tarihinde https://www.nlm.nih.gov/exhibition/historicalanatomies/ruini_bio.html adresinden ulaşılmıştır).
- Sart G. *Veteriner hekimlik: Geleceğin parlayan meslekleri*. (20/04/2026 tarihinde <https://gamzesart.com/veteriner-hekimlik-gelecegin-parlayan-meslekleri> adresinden ulaşılmıştır).
- Serpen A. *Tek sağlık*. (28/01/2026 tarihinde chrome-extension://efaidnbmnnnbpcjpcglcfindmkaj/https://www.ttb.org.tr/kutuphane/covid19-rapor_6/covid19-rapor_6_Part78.pdf adresinden ulaşılmıştır).

- T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı. *Pendik Veteriner Kontrol Enstitüsü ve 115 yıllık tarihi*. (25/02/2026 tarihinde <https://vetkontrol.tarimorman.gov.tr/pendik/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=45> adresinden ulaşılmıştır).
- Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü. *Hayvan sağlığı sektör politika belgesi 2021-2025*. (20/04/2026 tarihinde chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://www.tarimorman.gov.tr/TAGEM/Belgeler/yayin/HAYVAN%20SA%C4%9ELI%C4%9EI%20SEKT%C3%96R%20POL%C4%B0T%C4%B0KA%20BELGES%C4%B0_2021-2025.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Türk Veteriner Hekimleri Birliği. *TVHB hakkında*. (10/03/2026 tarihinde <https://tvhb.org.tr/tvh-b-hakkinda/> adresinden ulaşılmıştır).
- Veteriner Hekimler Derneği. *Tarihçe*. (10/03/2026 tarihinde <https://vethekimler.org.tr/TR,3/tarihce.html> adresinden ulaşılmıştır).
- Walker-Meikle K. Animals: Their use and meaning in medieval medicine. In: McCleery I. (eds.) *A cultural history of medicine: Middle Ages (800–1450)*. London: Bloomsbury Academic; 2021.
- Wilkinson L. *Animals and disease: An introduction to the history of comparative medicine*. Cambridge: Cambridge University Press; 2005.
- Woods A. Animals in the history of human and veterinary medicine. In: *The Routledge companion to animal-human history*. London: Routledge; 2018.
- World Organisation for Animal Health. *About WOA*. (14/03/2026 tarihinde <https://worldvet.org/about/about-the-wva/> adresinden ulaşılmıştır).
- World Organisation for Animal Health. *The State of the World's Animal Health 2025*. (19/04/2026 tarihinde <https://www.woah.org/en/document/the-state-of-the-worlds-animal-health-2025/> adresinden ulaşılmıştır).
- Yaşar A. Osmanlı Dönemi'nde Çiftlikât-ı Hümâyunlar (Haralar) ve Hayvancılık. *Yeni Türkiye* içinde. Ankara: Yeni Türkiye Stratejik Araştırma Merkezi; 2016. s. 281-295.
- Yılmaz O. Osmanlı döneminde hayvan sağlığı ve veterinerlik uygulamaları. *Türk Vet Hek Derg*. 2010;22(3): 45-52.
- Zâbita-i Sıhhiye-i Hayvâniye Kânun-i Muvakkatî. Dersaadet: Yeni Turan Matbaası; 1913.
- Zâbita-i Sıhhiye-i Hayvâniye Talimat-ı Muvakkatî. *Düstur*. I: 6; Ankara: Devlet Matbaası; 1939.

Bölüm 15

MODERN ÇAĞ VETERİNER HEKİMLİĞİNDE BİLİMSEL GELİŞMELER

Erhan YÜKSEL¹

Giriş

Veteriner hekimliğinin modern çağdaki gelişiminin doğru anlaşılabilmesi, 16. yüzyılın ortaları itibarıyla başlayan ve bugünkü bilgilerimizin temellerini kuran sürecin tarihsel bir perspektifle ele alınmasına bağlıdır. Çünkü modern çağ veteriner hekimliği uygulamaları bakteri ve mikrobiyoloji kavramlarının tam olarak anlaşılması ile birlikte devamında da hem teşhis ve tedavi yöntemleri hem de aşı başta olmak üzere koruyucu hekimlik uygulamalarına yönelik yeni gelişmeler ile şekillenen bir sürece sahiptir. Bu gelişim sürecini tetikleyen en önemli sebeplerden biri elbette 16. yüzyıl öncesi veteriner hekimliği alanındaki bilgilerin büyük ölçüde tecrübeye dayalı olması ve bilimsel yöntemlerden yoksun bir şekilde uygulanmasıdır. Bir diğeri ise özellikle Avrupada başlayarak yayılan ve ülkelerin ekonomik ve toplumsal hayatını önemli ölçüde etkileyen sığır vebası başta olmak üzere salgın hayvan hastalıklarına mevcut bilgiler ışığında çare bulunamamasıdır. Bu iki ana neden üzerinden özellikle 17. ve 18. yüzyılda başta Avrupa olmak üzere tüm dünyayı kasıp kavuran, ülke ekonomilerini derinden sarsan sığır vebası salgınları ve diğer salgın hayvan hastalıkları, devletleri veteriner hekimliği alanında daha sistematik çözümler üretmeye yönlendirmiş; bunun için öncelikle hastalık etkenlerini tanımaya yönelik adımlar atmaya mecbur bırakmıştır. Bu zorunluluk hem genel mikrobiyoloji hem de öncelikle veteriner hekimliğinde mikrobiyoloji kavramının anlaşılmasına zemin hazırlamış, daha sonrasında da teşhis ve tedaviye yönelik uygulamalar ile birlikte koruyucu hekimlik hizmetlerinden en önemlisi olan aşların üretimi ve gelişimine yol açmıştır.

¹ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, erhanyukcell@hotmail.com, ORCID iD: 0000-0002-0735-0375

yaralanmalarda acıyı azaltmak için kullanımının gerçekleştirildiği bilinir. Her ne kadar 19. yüzyıl eter ve kloroform kullanımı ile anestezi için milat olarak önem arz etse de 20. yüzyıl bu alanın bilimsel olarak sistematik hale getirildiği ve veteriner hekimlikte yaygın biçimde kullanılmaya başlandığı dönem olmuştur. Özellikle 20. yüzyılda barbitüratlar ve türevlerinin cerrahi operasyonlarda kullanımı ile intravenöz anestezi uygulamalarının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bu ilaçlar, kısa sürede etkili olmaları ve doz kontrolünün daha kolay yapılabilmesi nedeniyle veteriner hekimlikte tercih edilen maddeler arasında yer almıştır. İnhalasyon anesteziklerinin geliştirilmesi ile 21. yüzyıl anestezi uygulamalarında yeni bir dönem haline gelmiştir. Anestezi derinliğinin daha hassas bir şekilde kontrolünü sağlayan halotan, izofluran ve daha sonra sevofluran gibi maddelerin kullanıma girmesiyle uzun süren ve komplike cerrahi operasyonlar güvenli bir şekilde gerçekleştirilmeye başlanmıştır.

Sonuç olarak, 16. yüzyıl öncesi büyük ölçüde tecrübeye dayanan ve bilimsel yöntemlerden yoksun yürütülen veteriner hekimliği mesleği, 17. yüzyıl ile başlayan tarihsel süreç içerisinde yaşanan gelişmelerle deneyim ve gözleme dayalı bir uygulama alanından, bilimsel temeller üzerine inşa edilmiş farklı disiplinleri ilişkili bir sağlık bilimine dönüşmüştür. Bu dönüşüm içerisinde özellikle 17. yüzyılda mikroorganizmaların keşfi ile başlayan hastalık etkenlerini tanıma serüveni beraberinde hastalıkların tanı ve teşhisine yönelik her türlü yöntemin, hayvan hastalıklarına çare olacak medikal ve cerrahi yöntemler ile hastalıklardan korunma stratejilerinin gelişimine imkân sağlamıştır. Bununla birlikte 20. yüzyıl ile başlayan ve günümüzde de halen devam eden rasyonel yaklaşımların etkisindeki biyoteknolojik gelişmelerin desteği ve moleküler düzeyde çalışmaların sonuçlarıyla şekillenen yeni gelişmeler, modern çağda veteriner hekimliği uygulamalarını daha etkin kılarak ileri bir seviyeye ulaştırmıştır.

KAYNAKLAR

- Akdur R. Tıbbi etik ve meslek tarihi. Ankara: Rulo Ofset Matbaacılık; 2013.
- Altınkök M, Ergun R. Radyoloji. Unat EK (ed.) Dünya'da ve Türkiye'de 1850 yılından sonra tıp dallarındaki ilerlemelerin tarihi içinde. İstanbul: Cerrahpaşa Tıp Fakültesi Vakfı Yayınları;1988.
- Aminov RI. A brief history of the antibiotic era: lessons learned and challenges for the future. *Front Microbiol.* 2010;1:134. doi:10.3389/fmicb.2010.00134.
- Arda M. Mikrobiyolojinin tarihçesi ve mikroorganizmaların klasifikasyonu. Ankara: Medisan Yayıncılık; 2000.
- Artun BS. Evcil hayvanların dış hastalıkları klinik diagnozu. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1965.
- Aslan V. Genel tedavi 1 – muayene yöntemleri ve teşhis. Konya: Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi; 1985.
- Aydın E. Dünya ve Türk tıp tarihi. Ankara: Öncü Basımevi; 2006.

- Aygün ST. Bağışıklık bilgisi (immunoloji ve seroloji). Ankara: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi; 1957.
- Bekman M. Türkiye'de bakteriyolojinin başlangıç tarihi. İstanbul: Hüsniyatı Basımevi; 1948.
- Bayat AH. Tıp tarihi. İzmir: Sade Matbaa; 2003.
- Brock TD. Robert Koch: a life in medicine and bacteriology. Washington: ASM Press; 1999.
- Carter KC. Koch's postulates in relation to the work of Jacob Henle and Edwin Klebs. *Med Hist*. 1985;29(4):353-374. doi:10.1017/S0025727300044680.
- Ceylan Polat. Enfeksiyon kaynağı vektörlerden korunma. *ANKEM Derg.* 2025;39(1):22-28. doi:10.54962/ankemderg.1674741.
- Cruz-Ruiz L, Tawil B. Microbiology in the modern era. *J Appl Biotechnol Bioeng*. 2023;10(2):51-54. doi:10.15406/jabb.2023.10.00327.
- Demirhan A. Kısa tıp tarihi. Bursa: Bursa Üniversitesi Basımevi; 1982.
- Dirican R, Bilgel N. Halk sağlığı (toplum hekimliği). Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi; 1993.
- Dunlop RH, Williams DJ. *Veterinary medicine: an illustrated history*. Missouri: Mosby; 1996.
- Erk N. Veteriner tarihi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1966.
- Erk N, Akkerman NC. Türkiye'de sığır vebası salgınları ve eradikasyonu tarihi. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1969.
- Eren N. Çağlar boyunca toplum sağlık ve insan. Ankara: Gelişim Yayıncılık; 1996.
- Eren N, Öztekin Z. Halk sağlığının gelişmesi. Bertan M, Güler Ç. (ed.) *Halk sağlığı (temel bilgiler) içinde*. Ankara: Güneş Kitabevi; 1997.
- Geison GL. *The private science of Louis Pasteur*. Princeton: Princeton University Press; 1995.
- Gest H. The discovery of microorganisms by Robert Hooke and Antoni van Leeuwenhoek. *Notes Rec R Soc Lond*. 2004;58(2):187-201. doi:10.1098/rsnr.2004.0055.
- Grimm KA, Lamont LA, Tranquilli WJ, et al. *Veterinary anesthesia and analgesia*. 5th ed. Oxford: Wiley-Blackwell; 2015.
- Gülesen Ö. *Epidemiyoloji*. Bursa: Bursa Üniversitesi Basımevi; 1981.
- Hopkins DR. *The greatest killer: smallpox in history*. Chicago: University of Chicago Press; 2002.
- Kılıç O. Eski çağdan yakın çağa salgın hastalıklar. Elazığ: Fırat Üniversitesi Basımevi; 2004.
- Lane N. The unseen world: reflections on Leeuwenhoek. *Philos Trans R Soc B*. 2015;370:20140344. doi:10.1098/rstb.2014.0344.
- Meeusen ENT, Walker J, Peters A, et al. Current status of veterinary vaccines. *Clin Microbiol Rev*. 2007;20(3):489-510. doi:10.1128/CMR.00005-07.
- Nikiforuk A. Mahşerin dördüncü atlısı. İstanbul: İletişim Yayınları; 2000.
- Petrucelli RJ, Lyons SA. Çağlar boyu tıp. (Nilüfer Güldürücü Çev. Ed.). İstanbul: Omaş Ofset; 1997.
- Plotkin S, Orenstein W, Offit P, Edwards KM. *Plotkin's vaccines*. E-book: Elsevier Health Sciences; 2022.
- Riesz PB. The life of Wilhelm Conrad Roentgen. *AJR Am J Roentgenol*. 1995;165(6):1533-1537.
- Smith F. The early history of veterinary literature and its British development. *J Vet Hist*. 1996;1(1):1-12.
- Stone AF, Stone WD. Lady Mary Wortley Montagu. *J Med Biogr*. 2002;10(4):232-236. doi:10.1177/096777200201000409.
- Uzluk NF. Genel tıp tarihi I. Ankara: Ankara Üniversitesi; 1958.
- Uzoma CC. Microbial identification and classification. *EC Microbiology*. 2016;5(1):1-3.
- Yıldırım V. Tarih boyunca ateşli hastalıklar. İstanbul: İÜ Cerrahpaşa; 2006.

Bölüm 16

TÜRKİYE'DE VETERİNER HEKİMLİĞİN GELİŞİM SÜRECİ I: OSMANLI'DAN CUMHURİYET'E VETERİNER HEKİMLİK

Berfin MELİKOĞLU GÖLCÜ¹
Asuman UYGUNTÜRK²

Osmanlı Devleti'nde Modernleşme Öncesi Dönemde Veteriner Hekimlik

Türklerin erken dönemlerden itibaren hayvancılığa, özellikle de at yetiştiriciliğine büyük önem verdikleri bilinmektedir. Bu ilgi, Osmanlı Devleti'nde de güçlü biçimde varlığını sürdürmüştür; hayvanların askerî ve ekonomik yapıdaki merkezi rolü, hayvan bakımı ve sağlığı ile ilgili faaliyetlerin sürdürülmesini sağlamıştır. Atlar, özellikle savaş ve ulaşım faaliyetlerinin temel unsuru olarak öne çıkarken; sığır ve diğer çiftlik hayvanları tarımsal üretimin sürdürülebilirliği açısından büyük değer taşımıştır. Bu çerçevede özellikle saray ve ordu bünyesinde hayvanların bakım ve tedavisine yönelik çeşitli uygulamalar geliştirilmiş; askerler, seyisler, nalbantlar ve baytarlar bu süreçte görev almıştır. Ancak bu hizmetler, kurumsal bir eğitim ve denetim sisteminden yoksun olduğu için yeterli bir gelişim gösterememiştir.

Osmanlı Devleti'nde veteriner hekimliğin tarihsel gelişimini kavrayabilmek için, 19. yüzyıl öncesindeki hayvan hekimliğine dair uygulamaların yapısı ve niteliği iyi anlaşılmalıdır. Bu dönemde hayvan sağlığına yönelik faaliyetler, modern bilimsel yöntemlere dayanmaktan ziyade, geleneksel bilgi birikimini ve deneyimi esas alan uygulamalarla sınırlı kalmıştır. Söz konusu dönemde hayvan hastalıklarıyla ilgilenen kişiler, genellikle usta-çırak ilişkisi içinde yetişen ve modern anlamda eğitim almamış ampirik uygulayıcılardan oluşmuştur. Bu durum, sığır vebası başta olmak üzere yaygın olarak görülen bulaşıcı hayvan hastalıklarıyla mücadelede yetersizliklere yol açmıştır.

¹ Prof., Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, berfinmelik@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-8363-5623

² Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, auygunturk@nku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-6155-1728

Diğer taraftan, hayvan hastalıkları ile mücadele konusunda, Erzincan Serum Laboratuvarı ve Pendik Bakteriyoloji Enstitüsü, sığır vebası başta olmak üzere koyun, çiçeği, mallein, tüberkulin ve barbon aşılarının üretilmesi için yoğun çaba sarf etmiş; ancak hem bu enstitülerin hem de savaş koşullarının sınırlı imkânları nedeniyle bu çalışmaların sahadaki etkileri oldukça yetersiz kalmıştır. Hayvan hastalıklarının yeterince kontrol altına alınamaması sonucunda çok sayıda hayvan telef olmuş, ülke ekonomisi üzerinde son derece ağır ve yıkıcı etkiler meydana gelmiştir.

KAYNAKLAR

- Anon. *Birinci Ordu Menzil İki Numaralı Hayvan Hastanesi Albümü*. 1915.
- Başagaç Gül RT, Melikoğlu Gölcü B. Askeri ve Sivil Okulları ile Yüksek Veteriner Okulu Dönemi (1842-1933). Başagaç Gül RT. (Ed), *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi 180. Yıl Almanacağı* içinde, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi; s.11-84,
- Başagaç RT. *Türkiye'de iki dünya savaşı arasında veteriner hekimliği hizmetleri ve hayvancılık politikaları üzerinde araştırmalar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2001.
- Bekman M. *Veteriner tarihi*. Ankara: Ankara Basım ve Ciltevi; 1940.
- Bekman M. *Veteriner kongreleri ve itilafnameleri*. İstanbul: Marifet Basımevi, 1945.
- Bekman M. *Veteriner hekimliğimizin Fetret Devri 1918-1922*. İstanbul: Hüsniyat Matbaası; 1950.
- Bilim C. Osmanlılar'da Avrupa'ya öğrenci gönderilmesi. *Anadolu Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*. 1999;(1): 17-38.
- Birinci A. Baytar Miralay Muallim Mehmet Ali Bey'in hikâyesi. *Müteferrika*. 2018;(54): 7-74.
- Dinçer F. *Türk folklorunda veteriner hekimliği üzerine araştırmalar*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları; 1967.
- Dinçer F. Türkiye'de askeri veteriner hekimlik tarihi üzerinde araştırmalar-I. Bölüm. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 1979;26(3-4): 1-13.
- Dinçer F. Türkiye'de Askeri veteriner hekimlik tarihi üzerinde araştırmalar-II. Bölüm. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 1980;27(1-2): 46-272.
- Dinçer F. Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Veteriner Hekimliğinin Bilimsel Bilançosu. *Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Bilim "Bilanço 1923-1998" Ulusal Toplantısı* içinde. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi; 1999. s. 335-368.
- Erk N. XV. ya da XVI. yüzyıla ait olduğu sanılan bir baytarnama incelemesi. *Ankara Univ Vet Fak Derg*. 1967;14.
- Erk N. *Veteriner tarihi*. (İkinci Baskı). Ankara: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları; 1978.
- Erk N, Dinçer F. *Türkiye'de veteriner hekimlik eğitimi ve Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi tarihi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi; 1970.
- Melikoglu B. A forgotten album: Ecole Vétérinaire Civil, In: XXXIX. *International Congress of the World Association for the History of Veterinary Medicine & III. National Congress of the Turkish Association for the History of Veterinary Medicine & Professional Ethics*. 20-23 September 2010, Antalya, Türkiye, (pp 245-255).
- Melikoglu Gölcü B. Osmanlı Devleti'nde Avrupa'ya gönderilen veteriner hekimliği öğrencileri. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 2019;(66): 131-139.
- Melikoglu Gölcü B, Özgür A. Osmanlı Devleti'nde sivil veteriner hekimliğine yönelik ilk mevzuat düzenlemeleri. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 2015;(62): 7-12.

- Melikoğlu B. Osmanağaoğlu Ş. Baytar Ameliyat Hastanesinden Askerî Tatbikat-1 Baytariye Mektebi’ne uzanan tarihsel gelişim süreci. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2011;11(3-4): 109-117.
- Melikoğlu Gölcü B. Dünyada ve Türkiye’de Bilimsel Veteriner Hekimliğin Doğuşu. Özen A. (Ed.), *Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği* içinde Ankara: Güneş Tıp Kitabevi; 2024. s. 157-168.
- Mercan M. *Geçmişten günümüze Türkiye’de Tarım Bakanlığı veteriner hekimliği hizmetlerinin örgütlenmesi*. Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2024.
- Milli Savunma Üniversitesi Kara Harp Okulu. *Bir zamanlar harbiye*. (24/04/2026 tarihinde https://kho.msu.edu.tr/galeri/bir_zamanlar_harbiye.html adresinden ulaşılmıştır.)
- Özen A. *Milli Kütüphanede’ki yazma baytarnameler üzerinde tarihsel incelemeler*. Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 1999.
- Subhi Edhem. *Nevsal-i Baytari*. İstanbul: Agop Matasyon Matbaası; 1918.
- Tan S. Türkiye’de sivil veteriner hekimliği eğitiminin başlangıcı konusunda bazı tespitler. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*. 2017;19(1): 43-53.
- Unat EK. *Osmanlı İmparatorluğunda bakteriyoloji ve viroloji*. İstanbul: Çeltüt Matbaacılık; 1970.
- Yaşar A. *Osmanlı Döneminde ve Cumhuriyet tarihinde haralar*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 1996.

Bölüm 17

TÜRKİYE'DE VETERİNER HEKİMLİĞİN GELİŞİM SÜRECİ II: CUMHURİYET DÖNEMİNDE KURUMSAL GELİŞİM

Berfin MELİKOĞLU GÖLCÜ¹

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş döneminde, Osmanlı Devleti'nden veteriner hekimliği ve hayvancılık alanında oldukça sınırlı imkânlar devralınmıştır. Cumhuriyet'in ilanı ile birlikte tarım ve hayvancılık, ekonomik kalkınmanın temel unsurları olarak kabul edilmiş; hayvan sağlığının korunması, üretimin artırılması ve modern veteriner hekimliği hizmetlerinin geliştirilmesi devletin temel önceliklerinden biri olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, veteriner hekimliği eğitim-öğretiminde çağdaşlaşma ve kurumsal yenilenme süreçleri başlatılmış, 1933 yılında kurulan Yüksek Ziraat Enstitüsü bu sürecin temel kurumu olmuştur. İzleyen yıllarda yükseköğretim sistemi yeniden düzenlenmiş ve veteriner hekimliği eğitimi üniversite çatısı altında gelişimini sürdürmüştür. Cumhuriyet döneminde hayvan hastalıklarıyla mücadelede büyük önem verilmiş; aşılama, karantina ve saha denetimlerini kapsayan yasal ve kurumsal düzenlemeler geliştirilmiştir. Aynı zamanda aşı ve serum üretim merkezlerinin kurulmasıyla dışa bağımlılık azaltılmış ve salgın hayvan hastalıkları büyük ölçüde kontrol altına alınmıştır. Hayvan ıslahı ve yetiştiriciliği alanında devlet öncülüğünde kurulan haralar ve uygulanan politikalar, verimliliğin artırılmasına katkı sağlamıştır. Bununla birlikte, özellikle 1980'li yıllarda liberal politikalar doğrultusunda devletin rolünün azalması ve özel sektörün etkinliğinin artması, veteriner hekimliği alanında mesleki faaliyetlerin yeniden şekillenmesine yol açmıştır. Günümüzde veteriner hekimliği, Avrupa Birliği uyum süreci ve modern mevzuat çerçevesinde çok paydaşlı ve bilimsel temelli bir yapıya ulaşmıştır.

¹ Prof., Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, berfinmelik@gmail.com, ORCID iD: 0000-0001-8363-5623

Diğer taraftan meslek örgütleri, serbest veteriner hekimlerin mesleki haklarının korunması, etik kuralların uygulanması ve hizmet kalitesinin artırılması yönünde daha aktif bir konuma gelmiş, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ve veteriner hekim odalarının rolü daha da belirginleşmiştir. Veteriner hekim odalarına ilişkin kayıtların daha düzenli tutulması, ruhsatlandırma süreçleri ve meslek içi denetimler, serbest veteriner hekimliğin kurumsal çerçevesini güçlendiren uygulamalar arasında yer almıştır.

KAYNAKLAR

- Anonim. III. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Komisyon Raporları Kitabı. Ankara, 2010.
- Anonim. IV. Türk Veteriner Hekimliği Kurultayı Komisyon Raporları Kitabı. Antalya, 2018
- Reisman, A. Nazizmden Kaçanlar ve Atatürk'ün Vizyonu, (Gül Çağalı Güven, Çev. Ed.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yay., 2011.
- Arslan, A. Üniversite ve özerklik: Tek Parti Döneminde yüksek öğretim (1923-1946). *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*. 2008; (12): 349-370.
- Barıt, B., Cengiz, B. N., Belgemen, F., Has, B., Varalan, A., & Çevrimli, m. B. Türkiye'de planlamanın evrimi ve hayvancılık sektöründe planlamalar-ulaşılacak hedefler. *Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Bülteni*. 2025; 16(1): 9-21.
- Başagaç Gül R. T., Melikoğlu Gölcü B., Küçükaslan Ö., Uyguntürk A. YZE Veteriner Fakültesi Dönemi (1933-1948), Başagaç Gül, R.T. (Ed.), *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi 180. Yıl Almanacağı* içinde, Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınevi, 2023. s.85-160.
- Başagaç Gül, R.T. Türkiye'de Tarım Bakanlığı bünyesinde kamu veteriner hekimliği örgütlenmesinin dünü-bugünü. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. 2007; 78(2): 58-61.
- Başagaç, R.T. Türkiye'de iki dünya savaşı arasında veteriner hekimliği hizmetleri ve hayvancılık politikaları üzerinde araştırmalar. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2001.
- Can, M. F. Türkiye hayvancılık politikalarının AB ile etkileşimi ve olası sonuçları. *Atatürk Üniversitesi Veteriner Bilimleri Dergisi*. 2018; 13(2): 242-250.
- Diñer, F. Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Veteriner Hekimliğinin Bilimsel Bilançosu. *Türkiye Cumhuriyeti'nin 75. Yılında Bilim "Bilanço 1923-1998" Ulusal Toplantısı* içinde. Ankara: Türkiye Bilimler Akademisi; 1999. s.335-368.
- Diñer F. Yaşar A. Osmanlı Döneminde Atlı Sporlar. *Yeni Türkiye Dergisi*. 2002; 10(57, Türkler Özel Sayı): 616-624.
- Diñer, F., Yaşar, A. Türklere Atçılık ve Binicilik Tarihi. *Yeni Türkiye*. 2002; 8(45): 312-328.
- Dölen E. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933-1948). *Türk Maarif Ansiklopedisi* içinde. (18.11.2025 tarihinde <https://turkmaarifansiklopedisi.org.tr/ankara-yuksekk-ziraat-enstitusu> adresinden ulaşılmıştır).
- Duru, S., Gökçe, G. Hayvan Islahı. Ankara: Akademisyen Kitabevi; 2025
- Erk, N., Akkerman, C. Türkiye'de Sığır Vebası Salgınları ve Eradikasyonu Tarihi. Ankara: Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Yayınları; 1969.
- Genç, S. V., Özgür, A. Demokrat Parti dönemi hayvancılık politikaları ve veteriner hekimliği hizmetleri. *Journal of Turkish Veterinary Medical Society*. 2017; 88(2): 38-50.
- Gözcü, A. Atatürk Döneminde Türkiye'de Tarımın Gelişiminde Alman Etkisi. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. 2018; 18(36): 107-137.
- Hayvan Islah Kanunu (T.C. Resmî Gazete, 10.03.2001, sayı: 24338).
- Hayvanların Sağlık Zabıtası Hakkında Kanun. (T.C. Resmî Gazete, 14.05.1928, sayı: 888).

- Horasan, S. Küreselleşme Sürecinde Yapısal Uyum Politikalarının Türk Tarım Sektörü Üzerine Etkileri. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; 2010.
- Islah-ı Hayvanat Kanunu (T.C. Resmî Gazete, 29.06.1926, sayı: 407)
- Kadıoğlu, S. Ankara Yüksek Ziraat Enstitüsü’nde mülteci bilim adamları. *Osmanlı Bilimi Araştırmaları*. 2007; 9(1): 183-197.
- Kızıltepe A. Türkiye’de Klinik Veteriner Hekimliği Uygulamalarında Karşılaşılan Deontolojik-Etik Sorunlar Üzerine Bir Araştırma. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2010.
- Kolaylı, Ş. Baytarlığın Cumhuriyet Devrindeki umumi hizmetleri, *Türk Baytarlar Cemiyeti Mecmuası*. 1933; (14): 1-78.
- Melikoglu B, Kızıltepe A. Türk Veteriner Hekimleri Birliği: Tarihten notlar. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2008; 8 (1-2): 94-101.
- Melikoglu Gölcü B. Türkiye’de Veteriner Hekimliği Eğitiminin Güncel Durumu. Özen A. (Ed.). *Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği* içinde. Ankara: Güneş Tıp Kitabevi; 2023. s. 133-143.
- Mercan M. Geçmişten Günümüze Türkiye’de Tarım Bakanlığı Veteriner Hekimliği Hizmetlerinin Örgütlenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2024.
- Özel Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği (T.C. Resmî Gazete, 05.11.1985, sayı: 18919).
- Serbest Veteriner Hekimliği Yönetmeliği (T.C. Resmî Gazete, 29.08.1995, sayı: 22389).
- Taşkın, T., Engindeniz, S., Bayraktar, Ö. H., Varol, E., Kandemir, Ç. Cumhuriyet Dönemi Hayvancılığın Mevcut Durumu ve Uygulanan Politikalar. Hamaloğlu İ. Özgün C. (Editörler), *Cumhuriyet’in Kazanımları* içinde. İzmir: Ege Üniversitesi Yayınları; 2025. s. 231-250.
- Temel, M. Atatürk dönemi hayvancılık politikası. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 2015; (24): 1-33.
- Tong, E., Özdemir, H. G., Aslım, G. İzmir Veteriner Hekimler Odası Haysiyet Divanı kararlarının “gizliliğe saygı ilkesi” çerçevesinde değerlendirilmesi. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. 2014; 85(2):35-41.
- Türkmenoğlu, E. Konya Veteriner Kontrol ve Araştırma Enstitüsü’nün Tarihi Gelişimi ve Bölge Hayvancılığına Katkıları. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2010.
- Veteriner Hekimliği Meslekinin İcrasına, Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun T.C. Resmî Gazete, 18.03.1954, sayı:8661).
- Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu. (T.C. Resmî Gazete, 13.06.2010, sayı: 27610).
- Yaşar, A. Osmanlı Döneminde ve Cumhuriyet Tarihinde Haralar. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, 1996.
- Yaşar, A. Osmanlı Döneminde Çiftlikat ı Hümayunlar Haralar ve Hayvancılık. *Yeni Türkiye Dergisi*. 1999; 8(Osmanlı), 611-622.
- Yaşar, A., İzmirli, S. ve Aslım, G. Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk serbest veteriner hekimi adnan er-tanık’ın hayatı ve çalışmaları. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2010; 10(1-2): 111-117.
- Yıldırım, S. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Yüksek Haysiyet Divanı Dosyalarının Veteriner Hekimliği Etiği ve Deontolojisi Açısından İncelenmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 2025.
- Ziraat Vekâleti Vazîfe ve Teşkilât Kanunu (T.C. Resmî Gazete, 14.06.1937, sayı: 3630)

Bölüm 18

VETERİNER HEKİMLİĞİ BİLİMİNDE İZ BIRAKAN ULUSLARARASI VE ULUSAL ÖNCÜLER

Emine Merve DANIŞ¹
Gökhan ASLIM²
Aşkın YAŞAR³

1. Giriş

Tarihin seyrini değiştiren bazı şahsiyetler vardır ki, haklarında ne kadar yazı yazılsa, yaşamları ne kadar derinlemesine incelense de onları tüm yönleriyle ve layığıyla anlatmak kolay değildir. Bu durum, belki de gerçek anlamda büyük insan olmanın temel niteliklerinden biridir. Çünkü büyük şahsiyetler sıradan tanımlara sığmayacak kadar kapsamlı, çok katmanlı ve etkileyici bir kişilik yapısına sahiptir. Bu şahsiyetler sadece mesleki etkinlikleriyle değil, bunun yanında toplumsal, kültürel ve siyasal alanlardaki etkinlikleriyle de öne çıkmışlardır.

Tarih boyunca birçok değerli veteriner hekim, farklı dönemlerde ve coğrafyalarda mesleğe önemli katkılar sunmuş; bilgi birikimleri, özverili çalışmaları, sosyal ve kültürel dokuya katkıları veya topluma hizmet anlayışlarıyla iz bırakmışlardır. Bu bölümde yer alan veteriner hekimliği mesleğinin büyükleri, veteriner hekimliğinin uzun soluklu yolculuğunda iz bırakmış nice değerli insanın yalnızca bir kısmını temsil etmektedir.

¹ Arş. Gör. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, merve.danis@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0296-4391

² Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, gokhan.aslim@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5976-8186

³ Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, ayasar@selcuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8641-6207

KAYNAKLAR

- Başagaç Gül RT, Kızıltepe A. Veteriner hekimliği tarihinde iz bırakanlar: Ord. Prof. Dr. Üveys Mas-
kar. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2005;5(3-4):75-77.
- Başagaç RT, Özkul T. Veteriner hekimliği tarihinde iz bırakanlar: Ahmet Şefik Kolaylı. *Türk Veteri-
ner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2004a;4(3-4):76-79.
- Başagaç RT, Özkul T. İz bırakanlar: Ölümünün yüzüncü yılında Adil Mustafa Şehzadebaşı. *Türk
Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2004b;4(1-2):47-49.
- Başagaç RT, Öztürk R. Veteriner Hekimliği Tarihinde İz Bırakanlar: Naki Cevad Akkerman. *Türk
Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2003;3(1-2):45-47.
- Bayar G. Gizli kahramanları araştırmayı sevenlerin adresi burası. *Yeditepe Fatih Kültür Sanat Yaşam
Dergisi*. 2022;(N07 Temmuz Ağustos Eylül):23.
- Bekman M. *Veteriner tarihi*. Ankara Basım ve Cildevi, Ankara.1940, s 97-99.
- Bekman M. *Veteriner hekimliğimizin büyükleri (biyografi)*. Marifet Basımevi, İstanbul. 1945. s. 5-149.
- Bekman M. Veteriner hekimliğimizin büyükleri. *Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*.
1956;26(122-123).3252-3265.
- Beşe M. Atatürk'ün 100. doğum yıldönümünde Türk veteriner hekimliğin gelişmesine kısa bir bakış.
Evrin Ofset Matbaacılık, İstanbul. 1981. s 55-59.
- Chippaux JP. Gaston Ramon's big four. *Toxins*. 2024;16(1):33. doi: [https://doi.org/10.3390/
toxins16010033](https://doi.org/10.3390/toxins16010033)
- Çınar EN, Vatanoglu-Lutz E. Ord. Prof. Dr. Süreyya Tahsin Aygün (1895-1981). *Nobel Medicus Jour-
nal*. 2018;14(1).
- Degueurce C. Claude Bourgelat et la création des écoles vétérinaires. *Comptes Rendus Bio-
logies*. 2012;335(5):334-342.
- Dıykanbayeva M. Hatıralar ışığında Cengiz Aytmatov ve eserleri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kül-
tür Eğitim (TEKE) Dergisi*. 2015;4(1):169-188.
- Diñçer F. Ord. Prof. Dr. Süreyya Tahsin Aygün'ün Hayatı ve Bilimsel Çalışmaları. *Ankara Üniversi-
tesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 1982;29(1-2):256-276.
- Diñçer F. Mehmet Akif Ersoy'un veteriner hekim olarak mesleki ve ilmi kişiliği. Ölümünün 50.
Yılında Mehmet Akif Ersoy'u Anma Kitabı, A.Ü. Rektörlüğü Yayınları, Ankara. 1987. s.37-65.
- Diñçer F. "2011 Mehmet Akif Ersoy Yılı" anısına. *Veteriner hekim gözüyle veteriner hekim Mehmet
Akif Ersoy dosyası*. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Yayını. 2011. s. 3-21.
- Diñçer F. Veteriner hekimliği arşivinden bir örnek: Fazlı Faik Yeğül'ün otobiyografisi. *Osmanlı Bili-
mi Araştırmaları*. 2005;6(2):117-124.
- Dölen E. Ölümünün 50. yılında veteriner kimyager Ord. Prof. Fazlı Faik Yeğül (1882-1965). *Os-
manlı Bilimi Araştırmaları*. 2015;17(1):7-41.
- Düzdağ ME. Mehmet Akif hakkında araştırmalar I. Mehmet Akif Araştırmaları Merkezi Yayınları,
İstanbul. 1989. s. 32-35.
- Erişirgil E. Ölümünün 50.yılında islamcı bir şairin romanı. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları,
Ankara. 1986. s. 438.
- Erk N. Türkiye'de veteriner hekimlik öğretiminin başlangıcı ve bugüne kadar geçirdiği safhalar üze-
rinde yeni araştırmalar. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 1959;6(01.02):80-85.
- Erk N. Türkiye'de veteriner hekimlik öğreniminin 119'uncu yılı ve sivil veteriner teşkilâtının kuru-
cusu Mehmet Ali Bey. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. 1961;31(182-183):452-456.
- Erk N. İlk Türk bakteriyologlarından Adil Mustafa. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergi-
si*. 1968;15(01):24-28.
- Ewing SA. Emergence of veterinary parasitology in the United States: Maurice C. Hall and the Bure-
au of Animal Industry. *Veterinary Heritage: Bulletin of the American Veterinary Medical History
Society*. 2016;39(2):33-44.
- Genç SV, Tan S. Türkiye'de veteriner hekimliği eğitiminin kurucusu Godlewsky'e verilen Nişan-ı
Zişan. *Kebikeç: İnsan Bilimleri İçin Kaynak Araştırmaları Dergisi*. 2020;(49):309-319.

- Genç SV, Tan S. New Information About Godlewsky's Contributions to Turkish Veterinary Medicine History Extracted from a Document. *Kafkas Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 2024;30(6):827-828.
- Hawk AJ. ArtiFacts: Otto Stader's Appliance. *Clinical Orthopaedics and Related Research*. 2023;481(2):222-223.
- JAVMA News. Pioneering a profession e birth of veterinary education in the Age of Enlightenment. *Journal of the American Veterinary Medical Association*. 2011;238(1):8-11.
- Jones RS. A history of veterinary anaesthesia. *Anales de Veterinaria de Murcia*. 2002;18:7-15.
- Kahraman A. Cengiz Aytmatov. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 2020;(Gözden geçirilmiş 2. Basım. EK-1):147-149.
- Kolaylı Ş. Mehmed Ali Bey merhumun ölüm yıldönümü münasebetiyle. *Türk Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. 1954;24(92-93):1541-1544.
- Kuntay MC. Mehmet Akif: Hayatı, seciyesi, seçme şiirleri. Şaka Matbaası, İstanbul. 1948. s. 56
- Kurum B. A Short story of veterinary orthopedic surgery. *International Journal of Veterinary and Animal Research*. 2020;3(3):74-78.
- Küçükaslan Ö, Başağaç GRT, Ünsal A. The first female academicians in Turkish veterinary education. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 2017;64(4):255-260.
- Lombard M, Pastoret PP, Moulin AM. A brief history of vaccines and vaccination. *Revue Scientifique et Technique-Office International des Epizooties*. 2007;26(1):29-48.
- Mehmet Akif Ersoy'u Anma Kitabı. *Ölümünün 50. yılında Mehmet Akif Ersoy'u anma kitabı*. Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları. 1986. s. 1-200.
- Melikoğlu Gölçü B. Osman Nuri Eralp Mesleğe adanmış bir yaşam. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2012;(1-2):112-127.
- Melikoğlu Gölçü B, Özgür A. Osman Nuri Eralp'in bakteriyoloji dersleri adlı kitabının veteriner hekimliği tarihi açısından değerlendirilmesi. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. 2016;87(2):33-43.
- Menteş A, Özgür A, Arslan S. Türk veteriner hekimliğinde kadınlar ve sağlık alanına katkıları. Sağlık Alanında Türk Kadını Sempozyumu, İstanbul, Mayıs 1998, s. 442-450.
- Milliyet Gazetesi. Öncü bir Türk insanını daha yitirdik. 1976.
- Monte DF, Cabrera JM, Sellera FP. Photo Quiz: Daniel Elmer Salmon, America's first DVM. *Emerging Infectious Diseases*. 2025;31(4):843-846.
- National Agricultural Library. *Maurice C. Hall*. (27.08.2025 tarihinde <https://www.nal.usda.gov/exhibits/speccoll/exhibits/show/parasitic-diseases-with-econom/item/8197> adresinden ulaşılmıştır).
- Nolen RS. (2011). *Danish veterinarian credited with Brucella abortus discovery*. (27.08.2025 tarihinde <https://www.avma.org/javma-news/2011-10-01/danish-veterinarian-credited-brucella-abortus-discovery> adresinden ulaşılmıştır).
- Osmanağaoğlu Ş. Türk tarihinde veteriner hekim büyüklerimiz. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. 2010;81(1):3-7.
- Özdarendeli A. İnaktif aşı üretimi ve ilgili araştırma süreçleri. *SD Kış*. 2022;32-35.
- Özkul T, Başağaç Gül RT. The collaboration of Maurice Nicolle and Adil Mustafa-The discovery of Rinderpest agent. *Revue de Médecine Vétérinaire*. 2008;159(4):243.
- Öztürk R, Başağaç RT. Veteriner hekimliği tarihinde iz bırakanlar: Hüdayi-Ahmet-Kemal Cemil. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2002;2(3-4):54-56.
- PesquisaFapesp. *The shadow of the white plague*. 31.08.2025 tarihinde <https://revistasapesquisa.fapesp.br/en/the-shadow-of-the-white-plague/> adresinden ulaşılmıştır).
- Sabin AD. Karl Friedrich Meyer (1884-1974). National Academy of Sciences. Washington DC. 1980. p. 269-332.
- Sakula A. BCG: who were Calmette and Guérin?. *Thorax*. 1983; 38(11):806.
- Sihn KH. "The 34th National Representative," Dr. Frank W. Schofield (石虎弼, 1889-1970). *Yonsei Medical Journal*. 2019;60(4):315-318.

- Sinmez ÇÇ, Yaşar A. Veteriner hekimliği yönüyle Mehmet Akif Ersoy. *Sağlık Bilimleri Dergisi*. 2011;20(2):143-149.
- Şengüler İH. Mehmet Akif Külliyyatı. 10. Cilt, Hikmet Yayınevi, İstanbul, 1992; s. 500.
- Unat ED. Ölümünün 50. Yılında muallim bakteriyolog ve kimyager veteriner Osman Nuri Eralp. *Bilim Tarihi*. 1992;13:3-12.
- Veteriner Hekimler Derneği. (2025). *Veteriner Hekim Ahmet Şefik Kolaylı*. (26.08.2025 tarihinde <https://www.vethekimder.org.tr/TR,21/veteriner-hekim-ahmet-sefik-kolayli.html> adresinden ulaşılmıştır).
- Wikipedia (2025a). *Bernhard Lauritz Frederik Bang*. (31.08.2025 tarihinde https://fr.wikipedia.org/wiki/Bernhard_Lauritz_Frederik_Bang adresinden ulaşılmıştır).
- Wikipedia (2025b). *Karl Friedrich Meyer*. (31.08.2025 tarihinde https://en.wikipedia.org/wiki/Karl_Friedrich_Meyer adresinden ulaşılmıştır).
- Williams TF, McKusick VA. Bernhard Bang: Physician, veterinarian, scientist (1848-1932). *Bulletin of the History of Medicine*. 1954;28(1):60-72.
- Yaşar A, Daniş EM, Çelik E. A study on scientific and professional life of Prof. Dr. Hümeysra Özen. *Eurasian Journal of Veterinary Sciences*. 2020;36(3):232-241. doi: 10.15312/EurasianJVet-Sci.2020
- Yaşar A, İzmirli S, Aslım G. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk serbest veteriner hekimi Adnan Ertanık'ın hayatı ve çalışmaları. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2010;10(1-2):111-117.

Bölüm 19

VETERİNER HEKİMLİĞİNDE DEONTOLOJİ: KAVRAMLAR VE YAKLAŞIMLAR

Ayşe MENTEŞ¹

Giriş

Deontoloji, etimolojik olarak Eski Yunanca'daki “*ödev, zorunluluk veya gereklilik*” anlamına gelen *deon* (*deontos*) ile “*bilim veya çalışma*” anlamına gelen *logos* sözcüklerinden türetilmiştir. İlk kez 1834 yılında İngiliz filozof Jeremy Bentham tarafından “*yükümlülükler bilgisi*” anlamında kullanılmıştır. Günümüzde bir meslek grubu üyelerinin mesleki uygulamaları sırasında uymakla yükümlü olduğu ahlaki ve hukuki kurallar bütünü olarak kabul edilmektedir. Felsefenin “*iyi*”nin ne olduğunu sorgulayan etik dalından farklı olarak deontoloji, meslek örgütleri veya yasalar tarafından belirlenmiş, tartışmaya kapalı olan ve yaptırımlarla donatılmış “*normatif bilgileri*” kapsar. Veteriner hekimliğinde deontoloji, hekimin mesleki pratiği boyunca etkileşimde bulunduğu hayvan hastalar, hasta sahipleri, meslektaşları ve toplumla ilişkilerindeki sorumluluklarını düzenler. Bu bölümde veteriner hekimliği mesleğinin tarihsel gelişimi içinde deontoloji konusunun geçirdiği değişim ele alınacaktır.

Hayvan Tedavisinin Başlangıcı ve İlk Veteriner Hekimler

İnsanlık tarihinin en karmaşık ve derinlemesine incelenmesi gereken konularından biri, insan olmayan canlıların toplum içindeki yerinin, ahlaki değerinin ve sağlığının korunması ile ilgili yaklaşımların evrimidir. Hayvanların moral statüsü, antik çağların mitolojik ve dini anlatılarından modern dönemin seküler ve bilimsel paradigmalarına kadar sürekli bir değişim ve dönüşüm içerisinde olmuştur. Bu süreç, sadece bilimsel bilginin birikmesiyle değil, aynı zamanda felsefi yaklaşımların, ekonomik zorunlulukların ve yasal yapıların birbirini dinamik bir şekilde etkilemesiyle şekillenmiştir. Hayvanlar gıda, koruma,

¹ Prof. Dr., Harran Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, mentesa41@gmail.com ORCID iD: 0000-0001-8402-7291

ve toplumsal gelişmelere bağlı olarak hayvan refahı, genetik çalışmalar, deney hayvanları, pet hayvanları gibi daha geniş alanlar ve türler de katılmıştır. Özellikle pet hayvanların ailenin birer ferdi (can yoldaşı) olarak görülmeye başlanması, etik ikilemleri belirleme ve çözümleme becerisinin mesleki kimlikteki ağırlığını artırmıştır. 21. yüzyıla girerken Lizbon Antlaşması (2009) ve birçok ülkenin medeni kanununda hayvanların “eşya” statüsünden çıkarılıp resmen duyarlı varlıklar olarak tanınması, “hayvan refahını koruma” ve “acıyı önleme” görevlerini pekiştirmiştir. Günümüzde veteriner hekimliği etiğinin kapsamı, insan, hayvan ve çevre sağlığını bütünleştiren Tek Sağlık çatısı altında, çevre unsurunun da eklenmesiyle daha da genişlemiştir.

Sonuç olarak, veteriner hekimliği etiği, sadece kurallara uymak (deontoloji) değil, sürekli bir etik bilinç ve duyarlılık geliştirme sürecidir. Özellikle, eğitim programlarının veteriner hekim adaylarının mesleki yaşamlarında karşılaşacakları karmaşık etik çatışmaları öngörülebilir ve yönetilebilir kılması yönünde güncellenmesi zorunludur.

KAYNAKLAR

- Aalbers E. *Short History of the WVA, 1863-1994*. Madrid: World Veterinary Association; 1994.
- Anon. 6343 Sayılı Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun. Resmî Gazete No: 8654; 9 Mart 1954.
- Bessler AL, Hoet AE, Nigatu S, Swisher S, Fentie T, Admassu B, Molla A, Brown M and Berrian AM. Advancing One Health through veterinary education: a mixed methods needs assessment for implementing a WOAHarmonized national veterinary medicine curriculum in Ethiopia. *Frontiers in Veterinary Science*, 2024;11:1357855. doi:10.3389/fvets.2024. 1357855
- Baines AE, Errecaborde K, Ames TR, Goldsmith TJ, Kinzer H, Mahero M, Molitor T, Molgaard L, Pelican K, Ponder JB, Travis DA, Willette M, Wolf TM, Zou X, Wells SJ. One Health as a Core Component of Veterinary Medicine: Defining Day-1 Public Health Competencies for the Veterinary Workforce. *Journal of Veterinary Medical Education*, 2024;51(2):176-184. doi: 10.3138/jvme-2023-0016.
- Bones VC, Yeates JW. The Emergence of Veterinary Oaths: Social, Historical, and Ethical Considerations. *Journal of Animal Ethics*, 2012; 2(1): pp. 20-42.
- Bonnaud L, Fortané N. 21st century vets: professional dynamics in the era of One Health. *Review of Agricultural, Food and Environmental Studies*. 2021; 102:121–124. <https://doi.org/10.1007/s41130-021-00141-3>.
- Burgos Cáceres S. The roles of veterinarians in meeting the challenges of health and welfare of livestock and global food security. *Veterinary Research Forum*. 2012;3(3):155-157.
- Brambell FWR. *Report of the Technical Committee to enquire into the welfare of animals kept under intensive livestock husbandry systems*. London, England: Her Majesty's Stationery Office, 1965.
- Degueurce C. Claude Bourgelat et la création des écoles vétérinaires. *Comptes rendus. Biologies*, 2012; 335(5):334-42. doi: 10.1016/j.crv.2012. 02.005.
- De Paula Vieira A, Anthony R. Recalibrating Veterinary Medicine through Animal Welfare Science and Ethics for the 2020s. *Animals*, 2020;10(4):654. doi: 10.3390/ani10040654.
- Dunlop RH, Williams DJ. *Veterinary Medicine: An Illustrated History*. St. Louis: Mosby-Year Book Inc; 1996.

- Erk N. *İslam Medeniyeti Çağında Veteriner Tababette Gelişmeler ve "Nasiri"*. Yeni Matbaa, 1959.
- Erk N. *Veteriner Tarihi*. Ankara Üniversitesi Basımevi, 1966.
- European Coordinating Committee on Veterinary Training. List of subjects and Day One Competences. (16/03/2026 tarihinde https://www.eaevv.org/fileadmin/downloads/eccvt/List_of_subjects_and_Day_One_Competences_approved_on_17_January_2019.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- European Parliament and of the Council. Directive 2010/63/EU on the protection of animals used for scientific purposes. *Official Journal of the European Union*; 2010.
- Gordon S, Parkinson T, Byers S, Nigito K, Rodriguez A, Werners-Butler C, Haynes J, Guttin T. The Changing Face of Veterinary Professionalism—Implications for Veterinary Education. *Education Sciences*, 2023; 13(2):182. <https://doi.org/10.3390/educsci13020182>
- Green TC, Mellor DJ. Extending ideas about animal welfare assessment to include 'quality of life' and related concepts. *New Zealand Veterinary Journal*, 2011;59:316-324.
- Karasszon D. *A Concise History of Veterinary Medicine*. Budapest: Akadémiai Kiadó; 1988.
- Harrison R. *Animal machines*. London, England: Vincent Stuart, 1964.
- Kızıltepe A. Türkiye'de klinik veteriner hekimliği uygulamalarında karşılaşılan deontolojik-etik sorunlar üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 2011; 58:239-245.
- Kiraga Ł, Dzikowski A. Ethical Concerns of the Veterinarian in Relation to Experimental Animals and In Vivo Research. *Animals*, 2023;13(15):2476.
- Kiran D, Sander WE, Duncan C. Empowering Veterinarians to Be Planetary Health Stewards Through Policy and Practice. *Frontiers in Veterinary Science*, 2022;9:775411.
- Melikoğlu Gölcü B, Özgür A. Osmanlı Devleti'nde sivil veteriner hekimliğine yönelik ilk mevzuat düzenlemeleri. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*, 2015; 62(1):7-12.
- Mellor DJ. Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the "Five Freedoms" towards "A Life Worth Living". *Animals*, 2016;6(3):21.
- Mellor DJ, Beausoleil NJ. Extending the 'Five Domains' model for animal welfare assessment to incorporate positive welfare states. *Animal Welfare*, 2015;24:241-253.
- Menteş, A. *Veteriner Cerrahi ve Etik.*, Özyayın İ (Ed.) Veteriner Genel Cerrahi içinde. Ankara Nobel Tıp Kitabevleri; 2022. p. 6-11.
- Menteş A. *Deontoloji Kavramı ve Hekimlik (Sağlık) Meslekleri Açısından Önemi*. Özen A (Ed.) Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği içinde. Güneş Tıp Kitabevleri; 2024. p. 47-52.
- Mullan S, Main DCJ. Principles of ethical decision-making in veterinary practice. *In Practice*, 2001; 23, 394-401.
- Nieuwland J, Meijboom FLB. One Health: How Interdependence Enriches Veterinary Ethics Education. *Animals*, 2020; 10(1):13. <https://doi.org/10.3390/ani10010013>
- Pritchard W. A changing world and a changing profession challenge veterinary medical education. *Journal of Veterinary Medical Education*, 1994; 21:119-123.
- Regan T. *The case for animal rights*. Berkeley, Calif: University of California Press, 1983.
- Robin D. Bourgelat et les écoles vétérinaires. *Bulletin de la Société Française d'Histoire de la Médecine et des Sciences Vétérinaires*, 2002; 1: 25-48.
- Rollin BE. *An introduction to veterinary medical ethics*. Iowa City, IA: Blackwell, 2006.
- Russell WMS, Burch RL. *The principles of humane experimental technique*. London: Methuen; 1959.
- Singer P. *Animal liberation*. Wellingborough, England: Thorsons, 1974.
- Smithcors JF. *Evolution of the Veterinary Art*. Kansas City, MO: Veterinary Medicine; 1957.
- Soulsby L, Walsh DA. Global health: setting the agenda for veterinary medical education to enable veterinarians to meet their responsibilities in the field. *Revue Scientifique et Technique*, 2009; 28(2):861-72. doi: 10.20506/rst.28.2.1929.
- Swabe J. *Animals, disease and human society: Human-animal relations and the rise of veterinary medicine*. Routledge Studies in Science, Technology and Society. London, 1999.
- Tannenbaum J. *Veterinary ethics: animal welfare, client relations, competition, and collegiality*. 2nd ed. St Louis, Mo: CV Mosby Co, 1995.

- Türk Veteriner Hekimleri Birliği (TVHB). Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği. Resmî Gazete No: 26288; 13 Eylül 2006.
- Wilson DAH. The Legacy of Animal Performance. In: The Welfare of Performing Animals. Animal Welfare, vol 15. Springer, Berlin, Heidelberg, 2015. https://doi.org/10.1007/978-3-662-45834-1_2
- World Organisation for Animal Health (WOAH). WOAHA recommendations on the competencies of graduating veterinarians ('day 1 graduates') to assure National Veterinary Services of quality. Paris, 2012.
- Yiğit A. Veteriner Hekim Terimi. Özen A (Ed.) *Geçmişten Geleceğe Veteriner Hekimliği* içinde. Güneş Tıp Kitabevleri; 2024. p. 7-10.

Bölüm 20

GENEL VETERİNER HEKİMLİĞİ MEVZUATI

Çağrı Çağlar SİNMEZ¹

Giriş

Deontoloji, bir mesleğin icrasında uyulması gereken yazılı ve yazılı olmayan kurallar bütününe kapsayan normatif bir alan olarak, mesleki davranışların sınırlarını belirlemede temel bir çerçeve sunmaktadır. Bu kapsamda mevzuat, meslek mensuplarının hak ve yükümlülüklerini açık biçimde tanımlayan yazılı kurallar sistemini oluştururken; örf, âdet, gelenek ve mesleki etik ilkeler ise uygulamada davranışlara yön veren tamamlayıcı unsurlar olarak öne çıkmaktadır. Bu yönüyle deontoloji, hukuki düzenlemeler ile toplumsal değerlerin kesişim noktasında yer almakta ve mesleki sorumlulukların hem normatif hem de etik boyutunu birlikte ele alan bütüncül bir yaklaşım sunmaktadır.

Hukuk Kavramı ve Hukukun Kaynakları

Toplumda huzurun ve çatışmasızlığın sağlanabilmesi, bireyler arasındaki ilişkilerin belirli bir düzen çerçevesinde yürütülmesine bağlıdır. Bu düzen, kişilerin birbirlerine, kurumlara ve devlete karşı sahip oldukları hak ve yerine getirmekle yükümlü oldukları sorumlulukların belirlenmesi ve korunmasıyla mümkün olmaktadır. Toplumsal yaşamın sürdürülebilir ve sağlıklı bir yapıda devam edebilmesi için bireylerin hem bireysel hem de sosyal ilişkilerinde uymaları gereken ortak davranış ölçütlerinin bulunması kaçınılmazdır. Bu davranış ölçütleri genel olarak toplumsal kurallar olarak adlandırılır. Toplumsal kurallar, bireylerin yapmaları veya kaçınmaları gereken davranışları ortaya koymakta ve sosyal ilişkilerin sınırlarını çizmektedir. Söz konusu kurallara aykırı davranılması durumunda ise, toplum tarafından çeşitli tepkiler ya da yaptırımlar uygulanmaktadır. Toplumsal yaşamı düzenleyen bu kurallar; din, ahlak, görgü ve hukuk kuralları şeklinde sınıflandırılabilir. Bu bağlamda “*hukuk*”; toplumsal

¹ Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, cagrisinmez@erciyes.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-8402-7291

Sonuç olarak, Türk veteriner hekimliği mevzuatı, mesleki yetkinlik, hayvan refahı, hayvan sağlığı ile halk sağlığını birbirine entegre eden sistematik bir çerçeve sunarak veteriner hekimliği yalnızca bir meslek değil, etik ve stratejik sorumluluk bilinciyle yürütülen, güvenli ve şeffaf bir kamu hizmeti olarak konumlandırmaktadır.

KAYNAKLAR

- Alat Er AD, Aslım G. Veteriner hekimliğinde malpraktis. *Veteriner Farmakoloji ve Toksikoloji Derneği Bülteni*. 2021; 12(2): 89-104.
- Aslım G. Hayvanlarda Ulusal ve Uluslararası Embriyo Transferi Mevzuatı. Erdem H (ed.) Hayvanlarda Embriyo Transferi ve Diğer Yardımcı Üreme Teknolojilerinin Kullanımı. Ankara: Türkiye Klinikleri; 2021. p.89-92.
- Boz SS, Eraslan Y. İdari yargılama usulünde “karar verilmesine yer olmadığı” kararları. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2020; 24(2): 389-423.
- Boztepe, M. 2017 Yılı Anayasa Değişikliği Sonrası Cumhurbaşkanlığı Kararnamelerinin Hukuki Rejimi. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2018; 5(1): 5-30.
- Diri M, Yarsan E. Türkiye, Avrupa Birliği, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya’daki veteriner sağlık ürünleri mevzuatı ve idari yapı. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Dergisi*. 2013; 2-4:74-83.
- Eser M. Mevzuat ve Temel Kavramlar. Eser M (ed.) Veteriner Hizmetleri Mevzuatı ve Etik içinde. *Eskişehir: Anadolu Üniversitesi*; 2018. p.1-34.
- Genç SV. Ev ve süs hayvanları satış, barınma ve eğitim yerlerinde veteriner hekimin görev ve sorumlulukları. *Mevzuat*. 2008; 79(4): 44-47.
- Gezgin T. Türkiye’de hayvansal kökenli gıdalar mevzuatı. *TEAD*. 2017; 3(2): 46-54.
- Gölcü BM. Osmanlı Devletinde et muayenesi ile ilgili düzenlemeler. *Veteriner Hekimler Derneği Dergisi*. 2011; 82(2): 59-70.
- Kızıltepe A. Türkiye’de klinik veteriner hekimliği uygulamalarında karşılaşılan deontolojik-etik sorunlar üzerine bir araştırma. *Ankara Üniversitesi Veteriner Fakültesi Dergisi*. 2011; 58: 239-245.
- Özkuş T, Altun S. Bilimsel amaçlar için kullanılan sucul omurgalı canlıların refah ve korunmasına dair yönetmeliğin veteriner hekimliği açısından değerlendirilmesi. *Journal of Research in Veterinary Medicine*. 2025; 44(1): 25-34.
- Resmi Gazete (1954). Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun. Tarih: 18/03/1954, Sayı: 8661.
- Resmi Gazete (1982). Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. Tarih: 09/11/1982, Sayı: 17863.
- Resmi Gazete (1983). Milli Parklar Kanunu. Tarih: 09/08/1983, Sayı: 2873.
- Resmi Gazete (2003). Ev Hayvanlarının Korunmasına Dair Avrupa Sözleşmesinin Onaylanmasına Dair Kanun. Tarih: 22/7/2003, Sayı: 25176.
- Resmi Gazete (2003). İş Kanunu. Tarih: 22/05/2003, Sayı: 4857.
- Resmi Gazete (2004). Hayvanları Koruma Kanunu. Tarih: 01/07/2004, Sayı: 25509.
- Resmi Gazete (2006). Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği. Tarih: 13/09/2006, Sayı: 26288.
- Resmi Gazete (2010). Biyogüvenlik Kanunu. Tarih: 18/03/2010, Sayı: 5977.
- Resmi Gazete (2010). Veteriner Hizmetleri, Bitki Sağlığı, Gıda ve Yem Kanunu. Tarih: 13/06/2010, Sayı: 27610.
- Resmi Gazete (2010). Veteriner Sınır Kontrol Noktası Müdürlüklerinin Görev ve Çalışma Esaslarına Dair Yönetmelik. Tarih: 31/12/2010, Sayı: 27802.
- Resmi Gazete (2011). Deneysel ve Diğer Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Hayvanların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmelik. Tarih: 13/12/2011, Sayı: 28141.

- Resmi Gazete (2011). Ev ve Süs Hayvanlarının Üretim, Satış, Barınma ve Eğitim Yerleri Hakkında Yönetmelik. Tarih: 8/10/2011, Sayı: 28078.
- Resmi Gazete (2011). *Hayvan Hastaneleri Yönetmeliği*. Tarih: 21/12/2011, Sayı: 28149.
- Resmi Gazete (2011). Hayvansal Gıdalar için Özel Hijyen Kuralları Yönetmeliği. Tarih: 27/12/2011, Sayı: 28155.
- Resmi Gazete (2011). Hayvansal Gıdaların Resmi Kontrollerine İlişkin Özel Kuralları Belirleyen Yönetmelik. Tarih: 17/12/2011, Sayı: 28145.
- Resmi Gazete (2011). Hayvanların Nakilleri Sırasında Refahı ve Korunması Yönetmeliği. Tarih: 21/12/2011, Sayı: 28152.
- Resmi Gazete (2011). Suni Tohumlama, Tabii Tohumlama ve Embriyo Transferi Faaliyetleri Hakkında Yönetmelik. Tarih: 08/12/2011, Sayı: 28136.
- Resmi Gazete (2011). Veteriner Hekim Muayenehane ve Poliklinik Yönetmeliği. Tarih: 15/10/2011, Sayı: 28085.
- Resmi Gazete (2011). Veteriner Tıbbi Ürünler Hakkında Yönetmelik. Tarih: 24/12/2011, Sayı: 28152.
- Resmi Gazete (2012). Su Hayvanlarının Sağlık Koşulları ile Hastalıklarına Karşı Korunma ve Mücadele Yönetmeliği. Tarih: 31/01/2012, Sayı: 28190.
- Resmi Gazete (2014). Hayvan Deneyleri Etik Kurullarının Çalışma Usul ve Esaslarına Dair Yönetmelik. Tarih: 15/02/2014, Sayı: 28914.
- Resmi Gazete (2018). Bakanlıklara Bağlı, İlgili ve İlişkili Kurum ve Kuruluşların Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Tarih: 15/07/2018, Sayı: 30479.
- Resmi Gazete (2018). Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. Tarih: 10/07/2018, Sayı: 30474.
- Resmi Gazete (2018). Veteriner Hekimliğinde Uzmanlık Eğitimi Yönetmeliği. Tarih: 02/05/2018, Sayı: 30409.
- Resmi Gazete (2019). Bilimsel Amaçlar İçin Kullanılan Sucul Omurgalı Canlıların Refah ve Korunmasına Dair Yönetmelik. Tarih: 20/04/2019, Sayı: 30751.
- Resmi Gazete (2024). Hayvanların Korunmasına Dair Uygulama Yönetmeliği. Tarih: 13/12/2024, Sayı: 32751.
- Sinani B. An approach to the implementation of international legal instruments in the area of control over administration. *Zbornik Pravnog Fakulteta Sveučilišta u Rijeci*. 2020; 41(2): 631-651.
- Sinmez ÇÇ. Klinik Veteriner Hekimliği Hizmetleri ve Yardımcı Sağlık Personeli. Eser M (ed.) *Veteriner Hizmetleri Mevzuatı ve Etik içinde*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi; 2018. p. 66-91.
- Şen A. Vatandaşlık eğitiminde değişiklik ve süreklilikler: 2018 sosyal bilgiler öğretim programı nasıl bir vatandaşlık eğitimi öngörüyor? *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*. 2019; 7(1): 1-28.
- Taşdöğen S. Cumhurbaşkanlığı Kararnameleri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 2016; 65(3): 937-966.
- Yaşar A. Mesleki Etik ve Veteriner Hekimliği Mevzuatı Ders Notu. Konya: 2025.
- Yaşar A, Aslım G. Veteriner hekim muayenehane, poliklinik ve hayvan hastanelerinin tabela ve dış cephelerinin mevzuat çerçevesinde değerlendirilmesi. *Eurasian Journal of Veterinary Sciences*. 2016; 32(3): 141-148.

Bölüm 21

VETERİNER HEKİM ANDI

Erden Sedat ARSLAN¹
Aysun GÜLTEKİN²

Giriş

“Yemin” kelimesi Türk Dil Kurumu (TDK) Sözlüğü’nde “ant” olarak karşılanmakta; “ant” ise “Tanrı’yı veya kutsal bilinen bir kişiyi, bir şeyi tanık göstererek bir olayı doğrulama; yemin, kasem” ve “Kendi kendine söz verme; ahit” anlamlarıyla tanımlanmaktadır. Yaygın görüşe göre “ant içmek” deyiminin kökeni, karşılıklı kan içilerek gerçekleştirilen ahiret kardeşliği kabul merasimine dayandırılmaktadır. Örneğin, ant/and unsuru, Moğolcada “kan kardeşi”, “amca” ve “dayı” anlamlarına gelen anda kelimesinden türediği bildirilmektedir. Bu deyim Moğol töresine göre, “farklı boylardan iki kişinin birer damla kanını aynı kaba damlatıp şerbetle karıştırdıktan sonra karşılıklı içmeleriyle kankardeşi olduklarını ve bu uygulamanın “and içmek” olarak adlandırıldığı belirtilmektedir. Benzer durum Azerbaycan’da da gözlemlenmekte olup bu ritüelde kanın şerbet yerine süt veya kırmızı ile karıştırıldığı ileri sürülmektedir.

Ant ve yemin birbirine çok benzeyen kavramlardır; ikisi de bir sözün doğruluğunu, bağlılığını veya kararlılığını güçlendirmek için kullanılır. Söz verme ve bağlılık bildirme, ciddiyet içirme, toplumsal veya ahlaki sorumluluk oluşturma, törensel veya resmi bağlamda kullanılması ant içme ve yemin etmenin ortak yönleri olarak değerlendirilebilir. Ancak, genel olarak ant ve yemin birbirinden farklı anlamlarda kullanılmakta olup bu farklar Tablo 1’de belirtildi.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, sedat@dr.com, ORCID iD: 0000-0002-5242-6287

² Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD, aysunkoc@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-0856-9096

hekim adaylarında etik duyarlılık ve sorumluluk bilincinin geliştirilmesiyle güçlendirilebilir.

KAYNAKLAR

- Anon. 100. yıl mezuniyet töreni. A.Ü. *Veteriner Fakültesi Dergisi*. 1981;28(1-4): 285.
- Anon. *Veterinary oath*. (10/10/2025 tarihinde <https://mjfveterinarycollege.org/page/veterinary-oath> adresinden ulaşılmıştır).
- Arslan ES, Başağaç RT, Öztürk R. Veteriner Hekim Andına Etik Bir Bakış. *II. Ulusal Tıbbi Etik Kongresi* içinde. 18-20 Ekim 2001, Kapadokya, Nevşehir, (s. 89-96).
- Dinçer F. *Veteriner hekim andı*. Türk Veteriner Hekimleri Birliği Merkez Konseyi, 18 Temmuz 1997 tarihli yazı. A.Ü. Veteriner Fakültesi, Veteriner Hekimliği Tarihi ve Deontoloji AD Arşivi.
- Fraser D. Understanding animal welfare. *Acta Veterinaria Scandinavica*. 2008;50(1): 1-7.
- Federation of Veterinarians of Europe (FVE). *European Veterinary code of conduct*. (2019). (13/11/2025 tarihinde https://fve.org/cms/wp-content/uploads/FVE_Code_of_Conduct_2019_R1_WEB.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Federation of Veterinarians of Europe (FVE). *Code of conduct and ethical principles*. (13/11/2025 tarihinde https://worldvet.org/wp-content/uploads/2022/03/wva_model_veterinarians_oath.pdf adresinden ulaşılmıştır).
- Menteş A. *Türk veteriner hekimliği tarihinde deontoloji: Ülkemizde ve dünyada bugünkü durum*. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü; 1996.
- Osborne CA. *The Veterinarian's Oath: Are you keeping your promise?* *JAVMA*. 1991; 198(11): 1906-1908.
- Oğuz Y. *Hekim andı ve benzeri metinler (eleştirel bir yaklaşımla) deontoloji ders notları*. Ankara: A.Ü. Tıp Fakültesi Bilimsel Yayınlar Serisi ANTIP A.Ş. Yayınları; 1996. s. 1-9.
- Örs Y. Hekim andıyla ilgili temel yapıtlar. *Toplum ve Hekim*. 1992;(Mart): 25-28.
- Resmî Gazete. *Veteriner Hekimliği Mesleğinin İcrasına, Türk Veteriner Hekimleri Birliği ile Odalarının Teşekkül Tarzına ve Göreceği İşlere Dair Kanun*. 09/06/1954 tarih ve 8647 sayılı Resmî Gazete.
- Resmî Gazete. *Türk Veteriner Hekimleri Birliği Hizmetlerinin Yürütülmesine İlişkin Uygulama Yönetmeliği*. 13/09/2006 tarih ve 26288 sayılı Resmî Gazete.
- Sultanzade V. Mitoloji ve folklorla ilgili bazı ortak dil unsurlarının kaynağı. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi*. 2012;19(1): 73-90.
- Şahinoğlu PS. Hekim andının tarihsel kökenleri. *Toplum ve Hekim*. 1993;7: 39-42.
- Şahinoğlu PS, Örs Y. Tıp evrimi ve veteriner hekim andı. *III. Türk Tıp Tarihi Kongresi*. 20-22 Eylül 1993, İstanbul. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, TTK Yayınları; 1999. s. 167-173.
- Tannenbaum J. Oath and principles. (2nd ed). In: *Veterinary Ethics: Animal Welfare, Client Relations, Competition & Collegiality*. USA: Mosby-Year Book; 1995. p. 88-108.
- Terzioğlu A. *Hekim ve tıbbi etik*. İstanbul: Tıbbi Etik Yıllığı; 1991. s. 9-18.
- Türk Dil Kurumu. *Ant*. (27/09/2025 tarihinde <https://sozluk.gov.tr/> adresinden ulaşılmıştır).
- World Veterinary Association. *Minutes of the meeting of the 47th general assembly*. Copenhagen; 1995.